

da

1

KARYS

1987 Spalis — October Nr. 8

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje pasižvalgius, Žvilgsnis į politiką, Kronika ir Šaulių priedas — Tremties trimitas.

Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075

Administratorius — Alfonsas Samušis

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ar birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. \$9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

Čekius arba Money Orders adresuoti tik KARYS vardu, - ne "Warrior" ar kt.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207

TURINYS

Viršelis — Vc. Seniūtos drožinys "Geležinis Vilkas". (Lazdynas)

Viršelio IV p. — Vilniaus vaizdas rudenį.

J. Abraitis — Liet. kariuomenė žydų gelbėjimo veiksmuose 337

Dr. K. Ėringis — Lietuvos karių mirtis 341

V. Senūta — Lietuvos arkliai 347

J. Klimas — Paskutinio kariūno odisėja 349

J. V. Sūduvas — Iš kelionės į okupuotą Lietuvą 351

KARIO SKYRIAI

Karinės žinios 353

Mūsų spaudoje pasižvalgius 358

Žvilgsnis į politiką 360

C. Surdokas — Lietuvos diplomatinė ir konsularinė tarnyba 362

Karininkų metraštis 1939 m. 364

KARIO RPIEDAS:

"Tremties trimitas" 367

MŪSŲ MIRUSIEJI 378**ATSTOVAI:****Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Aurora, Col. — Br. Masiokas, Australia — V. Šalkūnas, Detroit — V. Kutkus****PLATINTOJAI****AUSTRALIJOJE**

Albertas Zvirblis, 65 Walscott St., North Geelong, Vic. 3215

S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona, NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, St. Prapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus

CHICAGO, IL — "Gifts International", "Parama", "Patria" Gifts & Electr.

DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv. Antano Parapijos Spaudos Kioskas),

OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — "Spaarda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"**V. VOKIETIJOJE**

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-Miesau 2 Bahnhofstr. 11

ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Roman Road, London E 2. ORF, England

SPAUSDINAFranciscan Press
341 Highland Blvd. Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgaivintas Jugiinėse
Amerikos Valstybėse
1950 metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 8 (1635)

SPALIS — OCTOBER

1987

VILNIUJE ATKURTOS LIETUVOS KARIUOMENĖS KARIAI ŽYDŲ GELBĖJIMO VEIKSMUOSE

(IV ATSIMINIMŲ DALIS.)

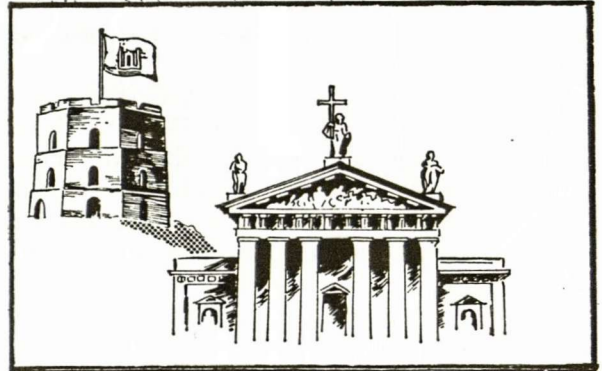
(Tąsa iš "Kario" Nr. 7)

JONAS ABRAITIS

A. Įžanginės mintys ir dokumentinės ištraukos

Vokiečių armijoms žaibišku tempu veržiantis į Sovietų Sąjungos gilumą, pirmomis karo savaitėmis iš nacinės Vokietijos į Lietuvą ir kitas Pabaltijo valstybes atvyko specialių hitlerininkų daliniai, skirti likviduoti Lietuvos ir kitų paminėtų sričių žydus. Kartu su šiais žudikų daliniais į Lietuvą atvyko ir jų vadovas SS brigadfiureris V. Stahlecker'is. Jo vadovaujami daliniai sudarė taip vadinamą operatyvinę grupę "A", kuri veikė Pabaltijoje. Įvedus Lietuvoje vokiečių okupacinę padėtį ir civilinę valdžią, šios grupės vadovas buvo paaukštintas pareigose – paliktas turėtose ir paskirtas "Ostlande" vyriausiu vokiečių saugumo ir SD vadu.

1941 m. spalio 15 dieną iš Rygos, informuodamas savo vyriausybę Berlyne, Stahlecker'is pabrėžė šiuos žodžius: "Vykdama mūsų nurodymus slaptoji policija pradėjo akciją prieš žydus... Mes nurodėme nesiimti iš karto griežtų priemonių, kad nesukeltų nepasitenkinimo ne tik vietinių gyventojų, bet ir vokiečių tarpe. Atvykusiai žydų delegacijai dėl getų buvo išaiškinta, kad getai apsaugos žydus nuo vietinių persekiojimų... Mūsų tikslas parodyti pasauliui, kad vietiniai gyventojai ėmėsi iniciatyvos žydus persekioti. Tačiau, nėra taip lengva suorganizuoti iš vietinių gyventojų tinkamą prieš žydus akciją."

Spalio devintosios šūkis:
O Vilniaus neužmiršk, lietuvi!

B. Pirmasiais Hitlerinės okupacijos mėnesiais nacių naudotos priemonės žydų naikavimo egzekucijoms pridengti.

Nacinės Vokietijos vadai, nusprendę sunaikinti žydus, šio tikslo įvykdymui naudojo klasingai gudrius metodus. Ypatingai pradžioje karo su Sovietų Sąjunga stengėsi sudaryti vaizdą, kad ne jie, naciai okupantai, bet kažkas kiti, vietiniai gyventojai, savo noru ir iniciatyva keršija žydams. Hitlerininkai žydų naikavimo paslaptinumui pridengti naudojo įvairias priemones. Viena iš tokių — uždraudimas viešai fotografuoti vykdomas žydų egzekucijas. O kad tai

buvo labai svarbu, matyti iš to, kad 1941 m. lapkričio mėn. 22 d. pats aukščiausias nacinės Vokietijos SS ir policijos vadas savo įsakyme, rašytame visiems policijos vadams ir viršininkams, žydų egzekucijų fotografavimus uždraudė.

1942 m. sausio 20 dieną vyriausio Vokietijos SS ir policijos vado Himlerio štabe, Berlyne, įvyko pasitarimas, dalyvaujant saugumo policijos ir SD vadui Heydrich ir Vyriausiam Reicho saugumo valdybos IV B 4 skyriaus viršininkui Eichman'ui. Pasitarime įvyko susipažinimas su statistikos inspektoriaus Korherr dokumentu, liečiančiu galutinį žydų klausimo išsprendimą Europoje. Reicho SS vadas Himleris, atsakydamas Korherr, savo rašte pažymėjo, jog jis pageidauja, kad niekur nebūtų kalbama apie "ypatingą pasielgimą su žydais."

Dėl uniformuotų Reicho vokiečių naudojimo lydinti žydų transportus

Kad galėtų dar daugiau užmaskuoti savo žiaurumus prieš Lietuvos žydus, naciai sugalvojo dar vieną būdą, žeminantį lietuvių vardą ir parodantį jog lietuviai "savanoriškai" padeda naciams okupantui žydų reikale.

1942 m. birželio 27 dieną Saugumo policijos ir SD vadas Jäger savo rašytame rašte Tvarkos policijos vadui Kaune taip samprotauja: "Lydinti žydų transportus iš geto į miestą ir atgal, daug kartų jau išgirsta pilnų pasipiktinimo nemalonių pastabų iš lietuvių gyventojų. Aš esu tos nuomonės, jog Reicho vokiečiai kaip darbo jėga yra per daug vertingas, kad ji galima būtų skirti lydėti žydų transportus į getą. Todėl ateityje dėl vokiečių prestižo interesų žydų transportams lydėti prašom leisti skirti lietuvių Viešosios policijos policininkus. Jaeger."

Tvarkos policijos vadas prie SS ir Policijos vado Lietuvoje policijos pulkininkas Denickė, atsakydamas, birželio 30 d., rašo: "Standartenfiurerio Jägerio nuomonei pritariu. Lydėti žydų transportus iš geto į miestą ir atgal man pavaldūs vokiečių policininkai ateityje neturi būti skiriami Denicke, pol. pulk."

P. S. Šie dokumentai parodo, kaip sukta ir klastingai hitleriniai pareigūnai maskavo savo veiksmus Lietuvoje žydų atžvilgiu. Be to, kaip gudriai ir pilotiškai nusiplaudavo savas žydų krauju suteptas rankas, o visą kaltę stengdavosi suversti ant pavergtų beteisių lietuvių. Taigi ant tų, kurie net kąsni duonos neturėjo teisės atsikąsti be okupanto leidimo.

Lietuvos žydų padėtis nepriklausomybės laikais ir jų veikla pirmosios bolševikinės okupacijos metais. Lietuvių tauta ir Lietuviai kariai apsisprendžia gelbėti Lietuvos gyventojus žydus nacinės vokiečių okupacijos metu.

BENDRYBĖS. Lietuvos laisvės metais visi Lietuvos žydai naudojosi tomis pačiomis pilietinėmis teisėmis, kokias turėjo lietuviai. Aišku, žydams nebuvo suteikta jokia privilegija ar išimtis dėl pilietinių pareigų vykdymo. Remiantis Lietuvos konstitucija, visi Lietuvos piliečiai buvo lygūs.

Garbingiausia ir viena iš svarbiausių pareigų, kurią jauni Lietuvos vyrai turėjo atlikti, tai atitarnavimas Lietuvos kariuomenėje. Pašaukti kariškai tarnybai vyrai, atlikę bendrą privalomą karinį apmokymą, privalėjo visi iškilmingai prisiekti prieš savo dalinio vėliavą, pareikšdami ištikimybę savam kraštui, įsipareigodami jam tarnauti, jį ginti, o esant reikalui, už savo Tėvynės laisvę ir gyvybę paaukoti. Šita pareiga konstitutiškai ir besąlyginiai lieti lietuvius, Lietuvos žydus ir kitų tautybių jaunos vyrus, gyvenusius Lietuvoje.

Visi žinome, žino tai ir visi Lietuvoje gyvenę žydai, kad anais laisvės laikais jie visi turėjo tokią pačią apsaugą ir globą, kokią turėjo ir visi kiti Lietuvos piliečiai. Senesnieji dar ir šiandien gerai atsimename, kad dauguma Lietuvos žydų laisvoje Lietuvoje turėjo net geresnius ir pelningesnius darbus, o "subatoje" ir neturtingiausio žydo šeimoje ant stalo būdavo padedama kepta ar virta višta...

Ankstyviausiais Lietuvos nepriklausomybės metais žydų rankose buvo prekyba pramonė dalinai importas-eksporas. Žydų bendruomenė turėjo savas žydiškas pradžios mokyklas, gimnazijas, universitete studijavo, kas tik norėjo ir sugebėjo. Lietuvoje žydai turėjo savus bankus, ligonines, savus maldos namus, žydų dvasiškiai — rabinai gavo iš Lietuvos išdo atlyginimus, o prie Lietuvos vyriausybės, ministerių kabinete, turėjo savo specialų ministerį žydą atstovaujantį žydų bendruomenei.

Reikia pripažinti, kad žydai buvo geri gydytojai, advokatai ir prekybininkai, bet jie buvo labai geri ir nepamainomi amatininkai, dailidės, auksakaliai, laikrodininkai bei kailininkai. Taigi pelnus ir uždarbius turėjo užtikrintus. Juodą darbą dirbti vengė, jį atlikti pasisamdavo tarnus ir tarnaites. Niekas jiems to nepavydėjo, niekas jų už tai nepersekiojo, jų neskriaudė ir nekeršijo, nes visa tai žydai turėjo oficialiai ir teisėtai.

O kas atsitiko vėliau?

1940 m. birželio mėn. 15 dieną Sovietų Sąjunga okupavo Lietuvą. Beveik visi lietuviai atsidūrė belaisvių ir vergų kategorijoje. Pavergti lietuviai meldėsi ir prašė Rūpintojėlių pagalbos ir globos sau ir savo Tėvynei, meldė Dievą, kad žiaurusis ir klasingas okupantas nuimtų kerštingo persekiojimo rykštę nuo nekalto mūsų krašto ir jo žmonių.

Bet su skausmu širdyje reikia pripažinti, kad, padėčiai keičiantis, **ne visi Lietuvos gyventojai** tada raudėjo: buvo ir tokių, kurie vietoje liūdesio ir gaudžių ašarų rodė savo rusčius ir kerštingus veidus.

— — — — —

Jaunesnioji Lietuvos žydų karta, užaugusi ir save subrandinusi nepriklausomos Lietuvos žemės syvais, su džiaugsmu, pasitenkinimu, su ovacijomis ir gėlių puokštėmis sutiko ir sveikino savojo gyvenamo krašto užgrobėjus — okupantą Sov. Sąjungą, o jos karius, raudonarmiečius, papuošė gražiausiomis pavasario gėlėmis. Bėgdami šalia tankų ir kovos vežimų, barstydami ant jų gėlių žiedus, žvėrių balsais staugė, šaukdami: mirtis liaudies priešams. Greičiausiai ir tie rėksniai nežinojo, ką jie tada sakė, nes dauguma Lietuvos gyventojų lietuvių buvo kilę iš kaimiečių tarpo — iš liaudies: ponų ir milijonierių neturėjome.

Šitie karštakošiai, įsišokėliai ir pramušgalviai, sakyčiau, tamsi ir neprotaujanti gatvių minia, vykdė tai, ką jų naujas šeimininkas jiems buvo įsakęs atlikti. Iš šalies stebint jų veiksmus ir elgesį, atrodė, kad tai savotiškos rūšies “cirkininkai”, šokinėjantys per degančius laukus traukiojamos virvutės pagalba.

Šita jaunų žydų kategorija labai greitai susirišo su okupanto įstaigomis, ten jie buvo teigiamai įvertinti ir pas jį gavo gerai apmokamus darbus: vieni — mitingų organizatorių ir propagandistų, antri — NKVD pagelbininkų-seklių, treti — įvairiausių provokatorių pareigas. Kai kurie iš jų gavo ginklus, buvo aprenkti uniformomis ir visi šimtaprocentiniai nusitautę prieš lietuvius, pasišventusiai vykdė okupanto jiems patikėtas išdaviškas pareigas ir uždavinius. Taigi tam tikras skaičius Lietuvos žydų nuėjo tarnauti okupantui. Net ir kai kurie žydai kariai, tuo metu tarnavę Lietuvos kariuomenėje ir dar taip neseniai iškilmingai prisiekę tarnauti savo gyvenamam kraštui, ir jie atsidūrė išdaviškų eilėse. Nepaslapstis, kad tokioje išdaviškų kategorijoje atsirado ir lietuvių, net ir lietuvių karių, kurie susidėdami su okupantu

sulaužė priesaiką ir įvykdė išdavystę. Šių naujųjų okupanto bendradarbių pareigos diena po dienos vis plėtėsi, jie gavo daugiau teisių ir savarankiškumo, todėl jie darėsi įžūlus ir pikti, kaip laukiniai žvėrys.

Be šių paminėtų rėksnių grupės, su okupantu pradėjo artimai bendradarbiauti kitokia išdaviškų grupė, kuri buvo daugiau rafinuotesnė, gudresnė, turinti daugiau patyrimo. Būdami okupanto patikimais agentais, savo išdaviškius darbus dirbo užsimaskavę ir pasislėpę. Tokių kategorijoje buvo: suimtųjų tardytojai ir kankintojai, suimamųjų sąrašų sudarinėtojai ir išvežimų panuotojai bei kitokios rūšies patikimi NKVD bendradarbiai. Jie buvo žiaurūs ir pavojingi, kando nematant ir paslapčia. Būdami NKVD klapčiukai, jie paruošdavo viešiemis propagandiniams mitingams programas. Tokių mitingų metu anksčiau prisiminti gatvių rėksniai, kaukdami ir rėkdami žvėrių balsais, pirmiausia suniekindavo ir apšmeiždavo buvusią Lietuvos vyriausybę, tautos ir kariuomenės vadus, o po to juokdavosi iš jų pakartų iškamšų. Tikrai graudu tuos įvykius prisiminti, liūdna ir tiesą pasakyti, kokie žiaurūs ir žvėriški buvo tie okupanto samdiniai, vietiniai mūsų pavergto krašto išdaviškai.

Karo atveju visų išdaviškų laukė lietuvių tautos teismas, visuotinis jų pasmerkimas ir atsakomybė už savo krašto išdavimą. Toks teismas būtų palietęs šimtus Lietuvos ne tik žydų, bet lietuvių ir kitų. Ar visa tai įvyko?!

Kilusio karo tarp nacinės Vokietijos ir Sovietų Sąjungos eigoje Lietuva savo pagrindinio tikslo nepasiekė, nes laisvės ir nepriklausomybės neatkūrėme. Politinė Lietuvos padėtis nepasikeitė, tik okupantas. Naciniai okupantai Lietuvos ir lietuvių tautos likimą išspręsti karo metu atsisakė ir visa tai atidėjo karo pabaigai.

Šita proga prisiminkime anksčiau aprašytus nacinės Vokietijos vadų pasisakymus ir padarytus sprendimus: Vokietijos vadų pasisakymus ir padarytus sprendimus: laimėjus jiems karą, mes, lietuviai, buvome numatyti išskelti iš savųjų lietuviškų žemių ir apgyvendinti kažkur toli, toli prie Uralo... Lietuvos gyventojų žydų likimas buvo daug žiauresnis: jie atsidūrė už įstatymų ribų, buvo išjungti iš pavergtos Lietuvos lietuvių įstaigų kompetencijos ir lietuviškų teismų galios, jie nacių vadų buvo pasmerkti sunaikinimui.

Lietuva ir lietuvių tauta, būdama nacinės Vokietijos okupacijoje, net ir tokiose sąlyhgoose gyven-

Dr. Vytautui Dambravai popiežius Jonas Paulius II suteikė Šventojo Grigaliaus Didžiojo ordino riterio–vado titulą (Equitem Commendatorem Ordinis Sancti Gregori Magni) už jo nuopelnus RK Bažnyčiai. Lietuviams ypač svarbūs dr. V. Dambravos nuopelnai, susiję su nenutrūkstamais straipsniais ispaniškai kalbančio pasaulio spaudoje, kur jis kelia savo gimtosios Lietuvos reikalus. Nuotraukoje, įteikdamas dokumentą, kalba Venezuelos kardinolas José Ali Lebrun. Dr. V. Dambrava, 20 metų išstarnavęs JAV diplomatinėje tarnyboje, pasiekęs generalinio konsulo pareigas, išėjęs į pensiją apsigyveno Venezueloje. Jis bendradarbiauja ir “Karyje”.

dama, pasistengė savose lietuviškose rankose išlaikyti tai, kas dar buvo galima ir įmanoma: atkurtas lietuvių ginkluotas pajėgas, savą vidaus policiją, savivaldybes, lietuviškas įstaigas, mokyklas ir krašto vidaus saugumą. Tokioje padėtyje būdami, svarbesnių sprendimų vykdyti neturėjome teisės, nes priklausėme nuo Vokiečių karinės ir civilinės valdžios.

Mes, okupuoti lietuviai, tada žinojome, kad Lietuvos žydų padėtis yra tragiška, jų likimas liūdnas ir graudus. Žinojome ir tai, kad bet kokiaje formoje žydams suteikiama pagalba, reiškė suteikėjui mirtį, kartuves ar kacetą.

O vis dėlto ir šiose žiauriuose aplinkybėse lietuvių tauta nuo žydų nenusisuko — nei keršto, nei atsiskaikymo Lietuvoje pasilikusiems žydams nerodė, nes tikrieji nusikaltėliai ir krašto išdavikai tuo metu su bolševikiniu okupantu iš Lietuvos jau buvo pabėgę ir saugiai gyveno Sov. Sąjungos globoje. O kartu su lietuviais Lietuvoje pasilikę Lietuvos piliečiai ir gyventojai žydai nebuvo atšakingi už tūkstančių lietuvių kankinimus, nužudymus, išvežimus į mirties lagerius ir vykdytą

terorą. Bet tie, kurie nespėjo pabėgti, o pasiliko Lietuvoje ir buvo kalti, jų visų, neatsižvelgiant jų tautybės, laukė teismas ir atsakomybė. Bet kaip žinome, tokių teismų nebuvo, nes naciai žydų likimą sprendė kitokiu būdu...

Lietuvių tauta visuotinai apsisprendė gelbėti savo krašto žydus. Suprantama, lietuviai žydus gelbėjo ir jiems suteiki pagalbą tiek, kiek to meto sąlygose buvo įmanoma daryti. Pakartojamai pabrėžiu, kad į žydų gelbėjimo akciją buvo įsijungę bažnyčios, dvasiškiei, gydytojai, miškininkai, ligoninės, vienuolynai ir vienuoliai, ūkininkai, darbininkai, pamiškių vargdieniai grytelninkai ir visų kitų profesijų lietuviai, net ir atkurtos Lietuvos kariuomenės kariai.

Tikiu, kad šiandien laisvame pasauly, pavergtoje Lietuvoje ar Izraelio valstybėje gyvena šimtai, o gal ir tūkstančiai, išgelbėtų Lietuvos žydų, kurie atsiliepdami galėtų paliudyti mano teigimus. Jų atviras ir nuoširdus žodis šiandien yra laukiamas ir reikalingas!

(Bus daugiau)

LIETUVOS KARIŲ MIRTIS SOVIETŲ ARMIJOS GRETŲ REPLĖSE

(Tęsa iš "Kario" Nr. 7)

Dr. KAZYS ĖRINGIS

DVIASMENIS ROCIUS

Mes jau minėjome, kad sovietams 1940 metais okupavus Lietuvą D. Rocius iš karto buvo paskirtas Telšių apskrities viršininku, Glaudus žvilgsnis į Rociaus gyvenimo kelią mums padeda giliau pažvelgti į jo žuvimo aplinkybes ir knygos *Lietuvos Liaudis Didž. Tėvynės Kare* esminiuose klausimuose melagingumą. Būdinga, kad D. Rocių, patekusį į sovietų okupacinės ir diversinės administracijos viršininkaujančių asmenų eiles, visą laiką iki pat žuvimo lydėjo **dvilypė padėtis** pareigybėse. Kaip nurodo M. Gedvilas savo atsiminimų knygoje, okupacijos pradžioje D. Rocius buvo Telšių apskrities viršininkas.³⁶ Tuo pačiu laiku (po dviejų savaičių) toje pačioje knygoje sakoma ir paveiksluose rodoma, kad Telšių apskrities viršininkas yra K. Sideravičius, o D. Rocius — jau Telšių apskrities komunistų partijos sekretorius. Beje, pažymima, kad jis kruopščiai ėmėsi darbo pasirengiant "rinkimų" farsui į okupuotos Lietuvos taip vadinamą "Liaudies seimą" ir buvo "išrinktas" atstovu į tą seimą. 1940 m. liepos 21 d. D. Rocius "Seime" pasakė Maskvą liaupsinančią kalbą.³⁶ Po tos "Seimo" sesijos Lietuva buvo **inkorporuota** į Sovietų Sąjungos sudėtį atvirkštine data (pirma okupavo, o po to inkorporavo). Netrukus, rugpjūčio 25 - 26 dienomis įvyko taip vadinamoji nepaprastoji "Liaudies seimo" sesija, kurioje pats seimas save panaikino ir įkūrė sovietinę Aukščiausiąją Tarybą. Toje ypatingoje Tarybos sesijoje jos pirmininku buvo prašmugeliuotas J. Paleckis, o jo pavaduotoju — D. Rocius.³⁶ Taigi, petingas mažaraštis plytinės darbininkas D. Rocius žaibiškai **tapo** "viceprezidentu", tikru lietuviškojo "Heartlando" valdovu bei partinės hierarchijos aukštumose **pasiekė** apskrities kompartijos komiteto sekretoriaus pareigų.³⁶ Tačiau vilniškėje dvylikatomėje enciklopedijoje, išleistoje 1979 metais, sakoma, kad D. Rocius Lietuvos komunistų partijos nariu buvo tik iki 1940 metų spalio mėnesio.¹⁶ Kas atsitiko su D. Rociumi? Lietuvos komunistų partiją Maskva **panaikino** 1941 metų balandžio viduryje, o Rocius su partija atsis-

veikino 1940 metų spalį. Enciklopedijoje sakoma, kad D. Rocius buvo baustas administracine tvarka. Bet pasakyta taip, kad galima suprasti jog Rocius buvo baustas nepriklausomybės metais. Tačiau geriausias idėjinis D. Rociaus draugas M. Gedvilas, kuris savo knygoje iš penkių idėjinių draugų Rociaus biografiją pateikia pirmąją, **nei žodžiu neužsimena**, kad D. Rocius būtų buvęs baustas prieš karą administracine tvarka.³⁶ Ir dar: minėtoje enciklopedijoje rašoma, kad D. Rocius 1940 - 1941 metais buvo Telšių apskrities vykdomojo komiteto pirmininkas.¹⁶ Tai gryna neteisybė, ir tuo leidėjai tik siekia pridengti Rociaus partinius vingius. Neturint pilnesnės informacijos vis dėlto galima daryti prielaidą, kad komunisto D. Rociaus galvoje kerojo ir liaudininkų ideologijos "velniažolė". Tai juo labiau **patvirtina faktas**, kad 1941 metais, pasėkoje Lietuviu Birželio sukilimo ir vokiečių karo žygio Rusijon, D. Rocius, pabėgęs Rusijos gilumon ir patekęs į diversantų mokyklą, iš ten 1943 m. balandžio 22 dieną per Vitebsko ir Breslaujos miškus buvo išsiųstas Lietuvon Telšių apskrities vykdomojo komiteto **pirmininko pareigoms** pagrindiniam darbui.²⁶ Partinė D. Rociaus karjera iki pat gyvenimo pabaigos išblėso ir vilniškėje enciklopedijoje apie antrinę priklausomybę kompartijai žinių nėra. Bet kaip vėliau pamatysime, deja, galima padaryti prielaidą, kad Rocius buvo žmogžudys, Rainių miškelio žudynių Telšių apylinkėse idėjinis įkvėpėjas, partinis komandoras ir apžlibęs Maskvos NKVD parankinis.

ROCIUS GALVOČIUS IR SKALPUOTOJAS

O gal 1940 metų rudenį D. Rocius, pajutęs okupanto parengtį panaikinti Lietuvos komunistų partiją, savaip pasipriešino ir buvo pašalintas iš partijos? Tai klausimas be aiškaus atsakymo. Pasitraukęs į Rusiją ir patekęs į diversantų mokyklą, D. Rocius savitaipei reikėsi ir instruktorių bei draugų buvo pramintas "Baška".³⁸ Tai rusiškas šnekamosios kalbos žodis, kuriuo sovietų kariuomenėje paprastai **pravardžiuojami** sumanūs ir atkakliai klausinėjan-

tieji lektorių kariai. Išsiunčiant dvi versantų grupę į vokiečių užnugarį, D. Rociui buvo duotas slapyvardis “Baškys”.²⁶ Rusų - lietuvių žargone toks slapyvardis taip pat yra dviasmenis. Jį galima suprasti kaip “Galvočius” ir kaip “Slapuotojas”, kuo jis matyt ir buvo, ką galėjo gerai žinoti mokyklose jo slaptieji sovietų NKVD viršininkai.

Į vokiečių užnugarį D. Rocius-Baškys, kaip jau minėjome aukščiau, buvo išsiųstas Gudijon Begomlin prie Vitebsko vadovaujančioms Operatyvinės grupės pareigoms, konkrečiai — “Žalgirio” diversantų brigados komisarui, kitur sakoma — vadu.³⁶ betgi brigados jokios nebuvo. Tai meluota kategorija. Persikraustę iš Begomlio į Rosonų miškus Vitebsko apylinkėse 45 diversantų būrys, susiskirstęs į keturias Rytų Lietuvos apskritims grupes ir į būrio komisarą D. Rociaus grupę, išžygiavo link Lietuvos. Būrio vadu paskirtas Antanas Zaicas, slapyvardžiu Ežerskis. Iš minėtų keturių grupių vadų vienas rusas — Josifas Nikitin, Rosonų miškuose liko 20 stovyklaujančių diversantų, įskaitant ir Operatyvinės grupės vadovybę. Taigi, skambiai pavadintąją “Žalgirio” brigadą sudarė tik 75 kovotojai (dok. Nr. 153).²⁶ Zaico-Rociaus grupė, parinkusi Diversantų štabo Lietuvai Operatyvinei bazei vietą Kazėnų miškuose, priartėjo prie Lietuvos ir jų vadovaujamo būrio grupės įsiskverbė į Rytų Lietuvą.²⁶ Per birželio mėnesį ir liepos pradžioje Zaico-Rociaus grupė stovyklavo Rytų Lietuvoje, pagrindinai Švenčionių-Švenčionėlių apylinkėse, ir 1943 m. liepos 11/12 naktį įvykdė pirmą Vilnius-Daugpilis geležinkelio ruošę diversioną, netoli Pasmalvių stoties. Liepos 29/30 naktį ten pat įvykdė antrą diversioną. Abiem atvejais pasigirta, kad buvo nuversti iš fronto eję ešelonai. Vokiečių pranešimų apie tas diversionas šaltinyje nėra, todėl nėra galimybės patikrinti katastrofos masto tikrovę. Tačiau sprendžiant pagal analogiškus įvykius sunku patikėti, kad čia būtų buvę nuversti sukomplektuoti ešelonai. Lankantis tose vietose po karo-metalą laužo buvo likę mažai. Kaip ten bebuvę, bet Zaico-Rociaus grupė ir jų vadovaujamas būrys 1943 metų vasarą padidino diversionų skaičių Rytų Lietuvos geležinkeliuose ir diversantų grupės jau laikinai stovyklavo Rytų Lietuvoje.

Bet iš kitų to meto pranešimų matosi, kad Lietuvoje diversinė veikla yra sužlugdyta arba ji tūno embrijoninėje fazėje. 1943 metų liepos vidurio ataskaitoje sakoma, kad 1942 m. buvo paruoštos ir pasiųstos į vokiečių užnugarį 19 diversantų grupių — 143 kovotojai, “tarp kurių daugiausia buvo Lietuvos

TSR partinių, tarybinių ir komjaunimo darbuotojų”, (citatos pabaiga). Devynios grupės oro keliu pasiųstos į įvairius Lietuvos miestus. “10 grupių buvo pasiųstos pėsčiomis per fronto liniją trim būriais:... į priešų užnugarį nugabenta 14 radijo siųstuvų. Tačiau radijo ryšio su grupėmis nėra” (citatos pabaiga), išskyrus Kauno, Trakų ir Utenos grupes. Tuo tarpu 1943 metais nuo balandžio iki liepos mėnesio iš Operatyvinės bazės į Lietuvos gilumą pasiųstos šešios grupės — 53 diversantai, o iš Maskvos į Bazę išsiųsta 90 diversantų. Operatyvinėje bazėje ataskaitos surašymo metu stovyklavo 10 grupių — 82 kovotojai, paskirstyti į du būrius: “Žalgirio” ir “Spalio”.²⁶ (Ataskaitą pasirašė A. Sniečkaus pavaduotojas Danil Šupikov). Tai reiškia, kad išsirengęs atskiromis grupėmis žygiui į Lietuvą “Žalgirio” būrys jau buvo sugrįžęs į Bazę, esančią už Lietuvos ribų Kazėnų miškuose, Naručio ežero rajone.

Kad “Žalgirio” būrys (kuris sugrįžęs į Bazę vėl vadinamas brigada) tikrai buvo sugrįžęs rugpjūčio pabaigoje į Bazę matosi iš komisarą D. Rociaus laiško, rašyto iš Kazėnų miškų į Maskvą Diversantų štabo lietuvių viršininkui A. Sniečkui.²⁶ Tas 1943 m. rugpjūčio 29 d. D. Rociaus laiškas A. Sniečkui yra savitas, reikšmingas ir paskutinis priešmirtinis (bent nagrinėjamoje knygoje daugiau jų nėra). Visų pirma, krinta į akis Rociaus laiške kreipinys į Sniečką — “Sveikas drg. Sniečkau”, kas nepriimta kreipiantis į komunistų hierarchijos aukštybes. Priimtas kreipinys — “Brangus” arba raštai rašomi be jokio kreipinio, duodant jiems oficialų pavadinimą. Antra, D. Rocius pirmuoju laiško sakiniu A. Sniečkui sako, jog “Po pirmojo pasikeitimo laiškais matyti, kad nuomonių skirtumo esminiais darbo klausimais tarp mūsų nėra, priešingai — mūsų norai ir siekiai darbe visiškai vienodi” (citatos pabaiga).²⁶ Betgi Sniečkus Rociui rašyto pirmo laiško knygoje nėra. Kodėl? Matyt todėl, kas išplaukia ir iš pateiktos citatos, kad savo laiške Rociui Sniečkus nurodė nuomonių veiksmų ir siekimų skirtumus, aptiktus pas vieną iš operatyvinės grupės vadovų “Žalgirio” brigados komisarą D. Rocių. Trečia, Rocius laiške Sniečkui nurodė, kad “pas mus dabar ateis daugiau vietinių, ko iki šiol nebuvo”. Čia Rocius turi omenyje Lietuvą, nes laiškas rašytas Kazėnų miškuose, arti Lietuvos pasienio. Išeinant iš Maskvos okupacinių tikslų pateiktoji iš Rociaus laiško citata yra nedovanotina komisarą politinė klaida, nes ji patvirtina, kad visuomeninis kovų sąjūdis už sovietinę Lietuvą yra lygus beveik nuliui. Tai, ir kitos liaudininkų ideologijos “vel-

niažolės”, galėjo būti D. Rociaus žuvimo priežastimi. Ir ketvirta, Rocius Sniečkui laiške sako, kad Lietuvos gyventojams smarkiai suka galvą įvairios “nepriklausomybės srovės, kurios, kaip matyti iš mūsų siunčiamos medžiagos, smarkiai veikia. Mes stengiamės ir stengsimės į jų veikimą įlisti ir viską savo akimis pamatyti, kas ten dedasi... Ginklus siųskite kiek galite pirmos klasės, automatinis, ... Siųskite daugiau minosvaidžių, kad mūsų artimiausi būriai turėtų bent po vieną minosvaidį. Taip pat aš jau rašiau daug kartų, kad kiek galima daugiau pistoletų atsiųstumėt, nes mūsų sąlygos visai skirtingos. Jos tokios ir liks, mano nuomone veik iki galo. Todėl ginkluokite mus pirmaklasiniais ginklais” (citasos pabaiga).²⁶ Kaip matome, Rocius rašė Sniečkui “iš peticijos” ir nevisai aišku ką jis galvojo. **Tokio pobūdžio laišku nei vienas pavaldus Sniečkui diversantų vadas į Maskvą nerašė.**

ŽEMAIČIŲ RAUDONOJO JUPITERIO ŽUVIMAS

Nors nėra nurodyta priežasčių, bet susidaro įspūdis, kad po sėkmingų 1943 m. liepos mėn. įvykdytų Dūkšto apylinkėse Vilnius-Daugpilis geležinkelio ruože dviejų diversijų, D. Rociaus grupė buvo atsaukta iš Lietuvos į Kazėnų miškus Gudijon. Galbūt D. Rocius pirmas 1943 metais, o ne Apyvala 1944 metais, suėjo į kontaktą su Lietuvos Laisvės Armijos atstovais pasitarimams (žr. šio rašinio pradžią), kas galėjo įsiutinti sovietų NKVD.

Tuo pačiu laiku, kai D. Rocius rašė laišką į Maskvą Sniečkui iš Kazėnų miškų, kitas Operatyvinės grupės vadovas M. Šumauskas (vyriausias) taip pat pasiuntė laišką į Maskvą A. Sniečkui, Diversantų štabo Lietuvai viršininkui ir sovietų kompartijos tame krašte patikėtiniui. Tame laiške jis rašė, kad “Žalgirio” būrio (tebūnie brigados) komisaro, kartais dvišmenio — vadinamo vadu, veiklos vietovėse (Švenčionių ir Vilniaus apskrityse) sudarytas naujas būrys, kuris pavadintas “Kalinausko” vardu. Būrio vadu paskirtas Eduardas Baleišis, komisaru — Feliksas Tranas, o specialiam drabui (matyt NKVD uždaviniams atvykstantiems iš Lietuvos košti) — Antanas Vėbra. F. Traną tuojau pakeitė K. Petrauskas. Į “Kalinausko” būrį, rašo Šumauskas, “iname atvykstančius iš Lietuvos, o taip pat kai kuriuos vietinius. Tai bus lyg ir tam tikras filtras, per kurį bus galima patikrinti visus atvykstančius ir pasireiškiančius” (citasos pabaiga).²⁶ “Žalgirio” būrys (brigada) ir jo ko-

misaras jau senokai buvo atsauktas iš Lietuvos Gudijon į Kazėnų miškus.²⁶ Susidaro įspūdis, kad okupacinės politikos rikiuotojai Maskvoje ir “Žalgirio” brigados vardo, ir jos 1940 metais “pašalinto” iš kompartijos komisaro ir gal žudiko D. Rociaus išsi-gando ir vengė pradedančių atvykti iš Lietuvos kovo-tojų sąlyčio su juo.

Tokią prielaidą formuoja ir kitos aplinkybės. Žuvus Kazėnų miškuose Domui Rociui ir Šiaurryčių Lietuvoje (prie Apvardų ež.) — Marytei Melnikaitėi, Maskva juos abu apdovanojo aukšto laipsnio ordinais. Melnikaitėi buvo suteiktas Sovietų Sąjungos didvyrės vardas, o Rociui tėvynės karo pirmo laipsnio ordinas. Tuokart Raudonosios žvaigždės ordinu buvo apdovanotas ir “Žalgirio” būrio vadas A. Zaicas.²⁶ Tame apdovanojime taip pat yra ryškus D. Rociaus politinis ignoravimas. Žuvęs politinis komisaras yra apdovanotas aukštu grynai karinio turinio Tėvynės pirmo laipsnio ordinu, o gal blankiau pasižymėjęs būrio vadas A. Zaicas buvo apdovanotas Raudonosios žvaigždės — aukštu ir politinio atspalvio ordinu, Ir dar: Zaicas 1944 metų žiemą buvo iškviestas į Maskvą ir kovo 26 d. kalbėdamas per Maskvos radiją į Lietuvą begėdiškai prisimelavo. Jis sakė taip: “Brangūs tautiečiai! Visai neseniai išėjau iš Lietuvos, perėjau per fronto liniją ir atvykau į mūsų didžiąją sostinę Maskvą” (citasos pabaiga).²⁶ Šis politukas matyt buvo atskraidintas į Maskvą iš Gudijos ir atplasnojo tam, kad pasakytų mūsų tautiečiams, jog jų “sostinė” yra Maskva. Toliau Zaicas džiaugėsi, kad sovietų vyriausybė apdovanojo 52 Lietuvos diversantus ordinais ir medaliais. Deja, apdovanojimų tarpe tik penki lietuviai — ir, tur būt, trys Lietuvos žydai (skaitant lietuvių žydą Zaicą, nes jis per radiją tarė — “Brangūs tautiečiai”), o visi kiti buvo rusai ir kt. kitataučiai. Šios tautybių proporcijos matyt ir atspindi “Lietuvos” diversantų, reikšmingai vadinamų partizanais, tikrą tautinę sudėtį. Bent tokia išvada išplaukia iš “dokumentinės” knygos.²⁶ Ir jis, Zaicas, savo kalboje nei žodžiu neužsiminė apie apdovanotą žuvusį sovietų Lietuvos “viceprezidentą” — aukščiausios tarybos pirmininko pavaduotoją, “Žalgirio” brigados Zaico bendražygį komisarą Domą Rocių. Nėra abejonės, kad Zaicas neužsiminė todėl, jog Maskvoje kalburojant jo kalbą užsiminti buvo neleista. bet užtat Zaicas gyrėsi be saiko ir ribų, kad jo vadovaujama “Žalgirio” diversantų brigada jau nuguldė Rytų Lietuvos pagelžkeles nuverstais ešalonais ir priešų galvomis.²⁶ Taip sakant, paversdamas žvirblęj drambliu Zaicas

sakė, kad vis daugiau ir daugiau į sovietų pusę pereina savisaugos karių ir policininkų be kt. Kaip matyti, **“Žalgirio” diversantų junginio vardas**, jo konjunktūra, kalbose iš Maskvos į Lietuvą dar buvo aukštumoje, o skverbimosi kovų į Rytų Lietuvą laukuose junginys, kaip ir jo komisaras, **jau buvo seniai atšauktas į Gudiją**, nes gausino politinę **“velniažolę” kovotojų galvose**. Todėl Lietuvoje paliktas padalinys ir buvo pavadintas **“Kalinausko” vardu**.²⁶

Rūškani debesys

Nors kare žmogaus žuvimas nieko nestebina, tačiau komisaro D. Rociaus žuvimo aplinkybės ir žinios apie tai **paskleidimo būdas** verčia susimąstyti. 1943 metų dar vasaros pabaigoje **“Žalgirio” būrys**, tarkime grupė, su komisaru D. Rociumi priešakyje, kaip jau minėjome, buvo atšauktas ir stovyklavo etnografinės Lietuvos Kazėnų miškuose Gudijoje. (Tai matosi ir iš jau minėto Rociaus rašyto rugsėjo 29 d. Sniečkui laiško). Tuoju po to, kaip rašoma dokumentinėje knygoje,²⁶ nuo rugsėjo pabaigos iki spalio vidurio vokiečiai didelėmis jėgomis iš visų pusių blokavo Kazėnų miškus, iš pietų pusės panaudodami net vykstančius į frontą Vermachto dalinius. Kazėnų miškuose stovyklavo apie 5,000 diversantų ir Gudijos partizanų. Knygoje **sukta ir dideliu debesi**u rašoma, kad kazėnų miškuose buvo **“Kalinausko”, “Vilniaus”, “Žalgirio” būriai**, Kompartijos Lietuvai Centro komiteto grupė, Diversantų štabo Lietuvai Operatyvinė grupė, taip pat į Kazėnus buvo atvykusi diversantų grupė iš Lietuvos. Taigi, susidaro įspūdis, **kad dėl pavojingų aplinkybių pagrindinės diversantų “lietuviškos” jėgos buvo atšauktos iš Rytų Lietuvos**. Gi sovietų bendroji diversantų vadovybė nutarė **pagrindines jėgas išvesti iš Kazėnuose vokiečių blokuojamo ploto**. Kazėnų miškuose buvo **palikta tik 30 lietuvių diversantų nuobaudos būrys, vadovaujamas “Žalgirio” brigados komisaro D. Rociaus**.²⁶ **Kitaip sakant D. Rocius ir jo vyrai buvo pasodinti ant parako statinės**. Visą blokados laiką išvengė susikirtimų su vokiečiais, spalio 16 d. Rociaus vadovaujami diversantai, manydami kad blokada baigėsi, išvargę **susirinko į pagrindinę stovyklą ir atžymėjo komisaro D. Rociaus gimtadienį**. Tačiau pavojus dar nebuvo praėjęs. Spalio 17 d. baudėjai užpuolė kovai nepasiruošusius diversantus. Bandydami prasiveržti iš apsupimo, **žuvo komisaras D. Rocius, iš viso devyni kovotojai, jų tarpe “Žalgirio” brigados gydytojas Aleksandras Kučevalov**.²⁶ Apie sužeis-

tuosius **“dokumentinėje” knygoje** nič nieko nesakoma, bet reikia manyti jų buvo. apie Lietuvos karinių Apsaugos dalių dalyvavimą toje operacijoje nukreiptoje prieš sovietų diversantus, besiskverbiančius į Lietuvą, knygoje taip pat nieko nesakoma.

Užkirsti keliai įspėti mįslę

Kaip matėme, D. Rociaus gyvenimo ir kovų kelią ir žuvimo bei prisiminimų aplinkybes dengia migla, **leidžiant iškelti įvairiareikšmius klausimus ir atitinkamu požiūriu komentuoti**. Praeitą žemaičių raudonojo Jupiterio kovų kelią iki pat mirties kiek plačiau apžvelgėme dėl to, **kad pavaizdavus vieną iš nukreiptų prieš Lietuvos valstybingumą sovietų diversinės karinės veiklos scenarijų, kad išryškintus jo etinę iš trijų diversantų operatyvinės grupės vadų D. Rociui, — sovietinės Lietuvos “viceprezidentui”, jo tiesioginis viršininkas M. Šimauskas net nesiteikė pranešti Maskvoje esančiam Sniečkui**. Bent tokio pranešimo **“dokumentinėje” knygoje nėra**.²⁶ Tai papildomai įneša šviesos, ko vertas buvo D. Rocius. Apie jo žuvimą Maskvai **pranešė fariziejiškai “liedamas krokodilo ašaras”, būdamas toli nuo įvykio vietos Rudininkų girioje, trečias iš vadų trijulės — G. Zimanas**.²⁶

Išsiunčiant 1943 metais diversantų grupę, kurioje buvo ir D. Rocius, jį išlydėjo save laiką Domo R. draugas — Gedvilas.³⁶ Šis fariziejiškai taip pat apgailestavo, kad jo kartu vykti neleidžia. Į tai D. Rocius tarp kitko atkirto: **“Tai — neįmanoma, nes kas gi po karo organizuos Lietuvos atstatymą?”** Tuo D. Rocius su kartėliu nujausdamas beprasme mirtį iš priešmirtinių, gal paskutiniame D. Rociaus laiške, rašytame Gedvilui į Maskvą, jeigu tikėti Gedvilo knygoje pateiktu to laiško atpasakojimu, jaučiasi jo, esančio komunistinėje klampynėje, apsidraudimai. Nežiūrint to, jis nedviprasmiškai apeliuoja į laisvę ir rašo taip: **“mes mylime laisvę taip, kad visada pasiruošę ją ginti ir mirti už ją. Siųskit ginklų ir šovinių, kiek galėdami, o mes stengsimės juos naudoti tinkamai”** (citatos pabaiga).²⁶ Ką reiškia pagal Rocių **“naudoti tinkamai”**, lieka mįslė, ir **“dokumentinė” knyga** tokiai mįslei bando užkirsti kelius.

ANTROJI ROCIAUS MEDALIO PUSĖ

Kaip matėme, D. Rocius prašė Maskvos atsiųsti kuo daugiau šovinių ir pažadėjo juos panaudoti tinkamai.³⁶ Bet yra tikrų duomenų ir svarbių aplin-

kybių apie D. Rocių kalbėti kaip apie žudiką.⁴⁵ Gimusį katalikiškoje šeimoje, D. Rocių į komunistinę užsienio agentūros ardomąją veiklą įvėlė jo Užvenčio mokytojas Lietuvos valstybės priešas komunistas Donatas Bubinas.⁴⁵ vėliau jo žiaurumą puoselėjo, kaip jau minėjome, Telšių komunistas-pogrindininkas Mečys Gedvilas.³⁶ 1940 - 1941 pirmosios sovietų okupacijos metais D. Rocius buvo Telšių apskrities viršininkas ir netrukus tapo Telšių apskrities komunistų partijos sekretoriumi,³⁶ t. y. ranka-rankon su NKVD — teritoriniu visagaliu, Maskvos surežisuoto "Liaudies seimo" deputatu, susovietintos Lietuvos Aukščiausiosios tarybos prezidiumo pirmininko pavaduotoju,³⁶ taigi, "viceprezidentu". D. Rociui 1943 metais Kazėnuose žuvus (Lietuvos etnografinė sritis Gudijoje),²⁶ Maskvos kontroliuojamoj vilniškėj dvyliktomėj enciklopedijoj¹⁶ ir kitur¹⁴ apie jį yra pateiktos disinformacinės žinios. Ten sakoma, kad Rocius buvo Telšių apskrities vykdomojo komiteto pirmininkas, kad jis komunistų partijos narys buvo tik iki 1940 m. lapkričio mėn.²⁶ "Dokumentinėje" knygoje sakoma, kad jis 1943 metais su diversantų grupe buvo siųstas Lietuvon pogrindiniam darbui kaip Telšių apskrities vykdomojo komiteto pirmininkas.²⁶ Šį melo raizgalą komunistinė priešų ir jo pakalikų agentūra jau praėjus daug metų po Rociaus mirties gal sukūrė tam, kad nukreiptus nuo Rociaus, kaip žudiko, sunkius nusikaltimus prieš lietuvių tautą ir žmoniškumą. Tiksliai žinoma, kad sovietinis "viceprezidentas" D. Rocius 1941 m. birželio 23 d. (tiksliau

— išbėgimo dieną), Lietuvoje prasidėjus Birželio sukilimui, Telšių mieste be jokio išprovokavimo gatvėje nušovė atostogaujantį senyvą Užvenčio taikos teisėją Leseckį.⁴⁵ Šis jo žudikiškas išpuolis leidžia padaryti prielaidą, kad Telšių apylinkės Rainių miškelyje žudynėms įsakymą davė, o gal pradžioje ir pats dalyvavo, Telšių apskrities komunistų partijos sekretorius D. Rocius. Gi ten žmonių kankinimus nuo savęs papildė atėjūno sužvėrėję NKVD ir tautinių mažumų priešui persidavę išgamos, kurios Rainiuose iškankinę iš viso išžudė 73 žmones.

Prielaidą, kad D. Rocius galėjo būti vyriausias Rainių miškelių žudynių įkvėpėjas ir iniciatorius, patiprina dar tai, jog išleidžiant Rusijos gilumoje iš diversantų mokyklos jis gavo slapyvardę "Baškys" (Skalpuotojas),²⁶ nes pabėgę iš Lietuvos NKVD slaptų tarnybų žinoję jo "nuopelnus" lektoriai tuo pasirūpino. Be to, D. Rociui žuvus, A. Sniečkus neleido A. Zaicui per Maskvos radiją pranešti Lietuvai apie aukštą žuvusio "viceprezidento" apdovanojimą, kai jis kalbėjo apie didvyrę M. Melnikaitę, save ir kitus "žymūnus".²⁶

Mes pažvelgėme į D. Rocių dvejopu požiūriu. vienas — kai jo neigimas slopino jį ir gal pražudė, o antras, — darant prielaidą, jog sovietų disinformacija dengė žudiką ir nusikaltėlį. Todėl D. Rocius lieka mįsle ir apie jį turės tarti žodį vėlesnių laikų istorija.

(Bus daugiau)

*Lietuvių Karių Veteranų Sąjungos
"Ramovė"*

*Centro valdybos pirmininkui A. Jonaičiui,
Cleveland, Ohio*

Didžiai Gerbiamas Pirmininke,

Jūsų š.m. balandžio 25 d. man rašytą laišką gavau tik birželio mėn. pradžioje, sugrįžęs iš Kanados. O vasaros neapibrėžtumai nusitęsė iki šiol ir todėl labai atsiprašau.

Jūsų laiške buvo labai gera žinia, skelbianti spausdinamos "Karyje" mano straipsnių serijos pripažinimą ir kartu pagarsinimą. Man, žinoma, paaukojusiam pasirinktam gyvenimo keliui visus sovietinius diplomus, pripažinimus, skardeles ir pareigybes, pagaliau net šeimos židinių, pripažinimo faktus nėra tragiškas, nes per daug visko prarasta

dėl principų ir bendrųjų mūsų tautiečių siekių ir paneigto Lietuvos valstybingumo gyvasties, išlaikymo. Nežiūrint to, buvo labai miela iš Jūsų laiško sužinoti tai, kas pasakyta. Man rūpi Jūsų atžymėtais savo straipsniais paliudyti abejose Geležinės uždangos pusėse gyvenančių lietuvių valstybingumo ir laivės siekių bendrumą, tuos siekius karo tarpsnyje galvijiška trypiant sovietų komunizmo ir vokiečių nacizmo apologetams bei jų piktavaliams ir pasimetusiems pakeleiviams. Apibendrinamas įmanomą pasiekti medžiagą, taip pat savo nelaimių patirtį, laikau šventa pareiga išreikšti (kad nenuiltų net ateinančiose generacijose) visuose sąlyčiuose ir mano karo keliuose Lietuvos karių, patekusių į Sovietų armiją, puoselėtą ir iki mirties puoselėjamą, aukščiausią Lietuvos Suverenumo ir laisvės idealą. Mes buvome Maskvos suokalbininko

Savanorių sąjungos suvažiavimo eisena Laisvės alėjoje, Kaune, 1937 m.

su Hitleriu duoklė patrankoms įvelti į karą Sąjungininkų antifašistinės Karinės Koalicijos pusėje. Mes, Lietuvos kariai, karo keliuose sovietų armijos gretose nešėme mažos neutralios šalies žmonių sampratos didįjį Maskvos primestą Tėvynės pavergimo skausmą iki džiaugsmingos pergalės, skaitlingai palikdami žuvusius ir suluošintuosius. Bet priešingai negu nacizmo sutryptoms ir Sąjungininkų išlaisvintoms Vakarų Europos šalims, socialimperialistinė Stalino tironija, kaip ir Vokietijos nacizmas paneigė Lietuvai nadalomą teisę būti suverenia valstybe. Tokia pat nelaimė buvo primesta bendro likimo šalims — Latvijai ir Estijai. Deja dar ir šiandien, dvidešimtojo šimtmečio pabaigoje, pasaulio gėdai ir Rusijos nelaimėi Maskvos Kremliaus valdovai neigia toms šalims teisę į Laisvę ir Nepriklausomybę ir kliedi apie sovietinį „aukštesnį“ pavergtų tautų valstybingumą. Tokia vergovinė nedalia lig šiol galėjo šaknytis todėl, kad Maskvos užkariavimai yra dengiami valstybių kurapkine gyvensena ir komunizmo tarptautiniu tylos suokalbiu.

Todėl savo straipsniams, ypač jų santraukoms ir vertimams į kitas kalbas ir turiu tikslą praskinti kelią į pasaulį. Tai vienas iš dramatiškiausių pavergtos tautos istorijos puslapių, kai priešas laisvės ir suverenumo siekių vardu išvaro pražūtin karių generaciją, kad tie kariai ir jų vaikų vaikai tų vertybių ne tik niekadoms nematyty, bet kad apie jas nekalbėtų. Tad mano pareiga — kreiptis į skaitytojus ir pasaulį nutildytos generacijos vardu. Mūsų priešas — dvidešimtojo amžiaus barbaras — už tokias pastangas mūsų brolius pavergtoje tėvynėje pasmerkia lėtai pražūčiai tremties griežto režimo lageriuose arba beprotnamiuose.

Šiuo baigdamas tariau Jums, Pirmininke, ir visiems Lietuvių Karių Veteranų „Ramovė“ Sąjungos Centro Valdybos nariams nuoširdų ačiū už dėmesį ir simbolinį čekį.

Su geriausiais linkėjimais

Jūsų

Kazys Ėringis

Nuorašas — „Kario“ redaktoriui B. Raugui

LIETUVOS ARKLIAI

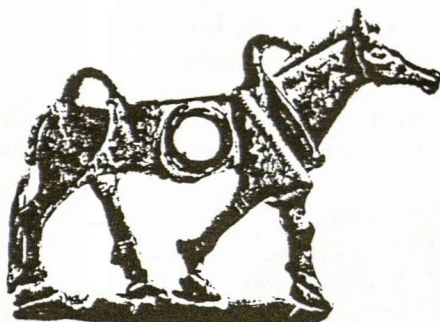
V. SENŪTA

Romoje, Italijoje, yra įsteigtas Pasaulio arklių tyrimo institutas ERVIN s.r.l. Leidykla Arnoldo Mondadori Editore S.p.A. Milan, 1985 m. išleido knygą apie viso pasaulio arklių veisles, neišskiriant ir Lietuvos arklių. Ši knyga 1986 m. išversta į anglų kalbą ir pavadinta "Horses of the World". Knyga labai gražiai išleista ir gausiai iliustruota.

Turint galvoje, kad Europoje arklys prijaukintas apie 2000 metų prieš Kristaus gimimą, tai per tą laiką arkliai atliko didelius darbus: traukė plūgus, akėčias, vežimus, rąstus, patrankas, o taip pat nešė jojikus į keliones ir kareivius į karus. 17-tame šimt-metyje Švedijos karalius Gustavas Adolfas Fridrikas Didysis, o vėliau ir Napoleonas uždraudė šaudyti į arklius.

Nors dabar daugumą darbų užima mašinos, bet yra dar daug šalių, kuriose arkliai dar ir dabar patarnauja žmonėms, atlikdami įvairius darbus. Tur būt nebuvo tokios šalies, kurios kariuomenė neturėjo arklių, gal tik Izraelis, nes jie bijo joti. Dar nėra žinoma, ar kiekviename krašte buvo kitokia arklių veislė, ar skirtingos veislės atsirado kergimo būdu. Iš atrastų statulėlių sunku nustatyti, kaip arklys atrodė, nes priklauso nuo "skulptoriaus". Pvz. Grai-

kijoje atrasta bronzos statulėlė iš 800 metų prieš Kristaus gimimą, vaizduojanti arklį taip:

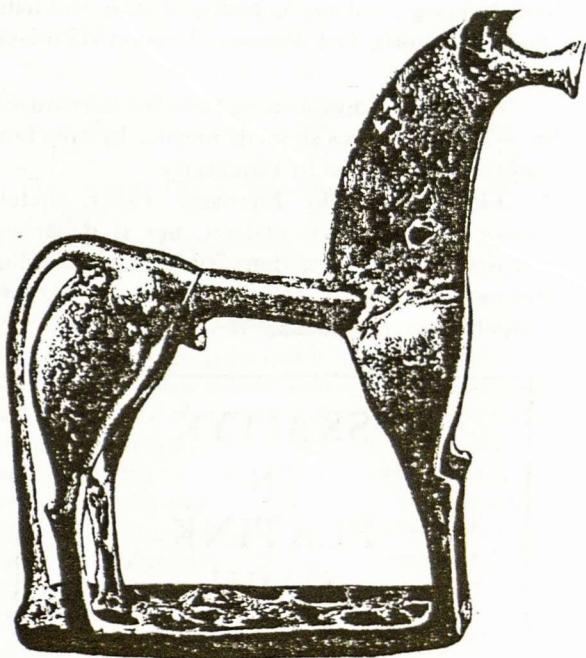

Rasti išraižymai ant akmenų vaizduoja arklį kitokį. Bet visur arkliai paryškinti su storais sprandais.

Spėjama, kad arkliai išsivystė pasaulyje prieš 55 milijonus metų. Pradžioje jie buvo avies didumo (Echippus). Sakoma, kad arklys labai jaučia kvapą, bei skonį, bet nešvaraus vandens negeria. Ausys arkliui turi didelės reikšmės, taip pat viršutinės lūpos ir barzdos reti plaukai, tarsi radaras, kuris apsaugo arklį nuo susižeidimo. Užtenka tik paliesti tuos plaukus, kai arklys staiga mostels galvą aukštyn. Jei arklys laiko ausis atverstas į užpakalį — dabokis, nes jis piktas. Sakoma, kad arklį lengviausia išmokyti ką nors daryti, užtenka arklį apvesti aplink cirko aikštelę ir vienoje vietoje sustoti ir pakelti jo koją, tai antrą kartą jis padarys pats. Jei arklys girdi kokį nors pašalinį garsą — tuojau ausį atsuka ta kryptimi.

Arklys mėgsta žmogų, kaip draugą, bet nemėgsta to, kuris nemoka su juo elgtis. Kai prisimename Lietuvos kavalerijos pulkus ir arklius, tai buvo gana daug atsitikimų, kai arklys naujokui įspirdavo ar įkąsdavo tik dėl to, kad naujokas nemokėjo elgtis, ypatingai miesčionys, neturėję arklių. 2-rame Ulonų pulke buvo kliūtis, vadinama "Birutės kalnu", tai sukaltas iš lentų piramidės formos barjeras. Jis nebuvo aukštas, gal 5 pėdų ir arkliai peršokdavo lengvai. Bet jeigu arklys nemėgdavo jojiko, gal neužtektinai buvo "kulnas lauk", ar be reikalo prisiliesdavo pentiniais arklio šonus, tai arklys, vietoj peršokti "priešakinėmis kojomis atsitrenkdavo į lentas ir....jojikas per arklio galvą nusirisdavo į smėlį.

Institutas nustatė, kad arkliai turi tam tikrus

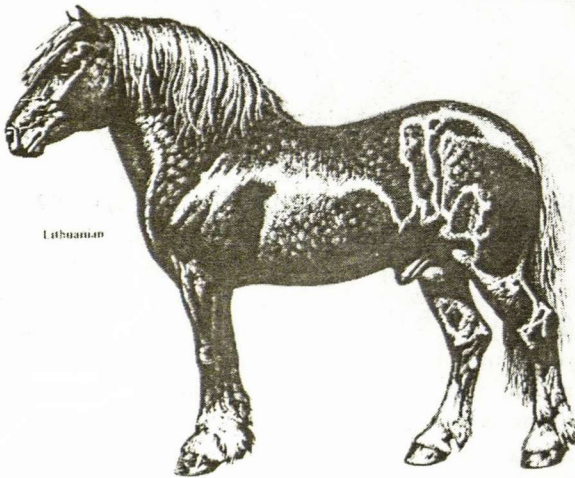

sisisiekimo garsus su arkliais ir su žmonėmis ir tuo pasako, ko jie nori. Pvz. jei kur nors arkliui skauda — visuomet savo galva rodo žmogui, kur yra bėda.

Apie arklius daug galima šnekėti, lietuvių dainose arklys labai apdainuotas, pvz.:

*“Žeri jietys, rūkų skelia
griaudžia vis arčiau,
Trypk, žirgeli, karo kelių,
Galvą kelk aukščiau”*

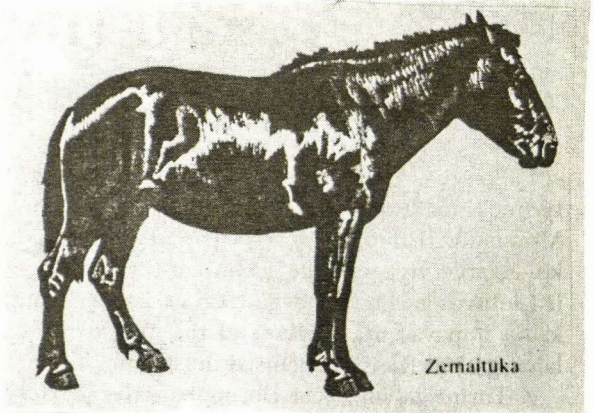
Knygoje pažymėtas Lietuvos arklys “Lithuanian”. Tai sunkaus tipo darbo arklys. Ryškus storas

sprandas, gana storokos kojos. Kaip institutas nustatė, gali būti laukinis, prijaukintas arklys, maišytas su Švedų Ardėnais. Labai maža tokių arklių yra, tik Latvijoje. Sovietų Sąjunga, talkininkaujant šiam institutui, uždraudė kergti šios rūšies Lietuvos kumelės su kitokios veislės eržilais, kadangi šių arklių skirtingos savybės: storas ir trumpas kaklas, gana ramaus būdo, patvarūs, vidutinio stiprumo, galva gana proporcinga, ausys ilgos. Aukštis 15 sprindžių. Šioje knygoje arkliai matuojami sprindžiais, tai nuo žemės iki pariešakinės kojos gugurio, kur prasideda karčiai, arba anatomiškai tariant iki viršutinės klubikaulio keteros.

Kitas knygoje aprašytas Lietuvos arklys tai “Zemaituka”, Žemaitukas.

Jo savybės: nedidelio ūgio (13 sprindžių), įvairių spalvų, labai patvarūs, vidutinio stiprumo, energingi ir karšto būdo. Kojos trumpos, bet muskulingos. Gali nukeliauti per dieną 60 kilometrų. Nepažymėta, kad Lietuva jų daug eksportuodavo į

Zemaituka

Belgiją ir Prancūziją anglių kasyklų darbams. Jie ten atstodavo dabartinius konvejerius.

Kaip atmename, Lietuvos kavalerija turėjo trakėnų veislės arklius. Tai jojimo tipo arkliai, ne darbo. Daugiausia kaštono spalvos. Pasitaikydavo ir tamsiai rudos ar juodos spalvos. Jie pasižymėjo savo gražia išvaizda, būtent gražios ir plonos kojos, ilgas ir plonas kaklas, gražus tiesus snukis ir žvalios akys. Aukštis apie 16 sprindžių. Stovint rikiuotėje trypdavo, o grojant orkestrui — šokdavo. Tinka jie lenktynėms, medžioklei ir šokti per kliūtis. Esant kavalerijos varžyboms Isrutėje, mūsų jojikai kpt. Andriūnas, Ugianskis, Staniškis ir kiti laimėjo aukso medalius. Jie turėjo trakėnų veislės arklius. Vokiečiai, atsitraukdami iš Rytprūsių, išgabeno virš 1000 trakėnų į vakarų Vokietiją. Dabar vadinami “Trakehnen, orig. Ost. Preusen, location West Germany”.

Keista, kad knygoje nėra Lenkijos Karpatų arklių — smėlio spalvos su juoda nugara. Jų daug buvo “internuota” karo metu Ukmergėje.

Kiek yra arklių Lietuvoje dabar, neteko sužinoti, bet, manau, nedaug, nes iš dabartinės Lietuvos buvo atvykusi viena “turistė” ir, pamačiusi Bostone policininką ant arklio, vos neapsiverkė: “O, Viešpatie, čia gi arklukas!”.

SKAITYK
IR
PLATINK
KARI!

PASKUTINIO KARIŪNO ODISĖJA

(Tęsa iš "Kario" Nr. 7)

J. KLIMAS

Dabar jis buvo baterijos vadas viduriniame fronte. Jis buvo repatriavęs į Vokietiją 1941 m. pavasarį. Teiravosi apie savo pažįstamų karininkų likimą. Minske atsisveikinom, nes aš persėdau į Vilniun einantį traukinį, o jis tuo pačiu traukiniu į Vokietiją.

Raštininkas prie Smolensko iš sulėtinto traukinio iššoko aplankyti savo pažįstamos rusės. Susitarėme, kad po 5 dienų jis pervažiuos Vokietijos sieną, mat, nuo sienos pervažiavimo dienos prasidėdavo 21 dienos atostogos. Laikydamasis sutartos datos, aš Kauno komendantūroje užsiregistravau po 5 dienų.

Daug kas iki šiol iš išeivijos, iš svetimų kraštų, lankėsi savo gimtinėje. Sunku, savaime aišku, pergyvenimo jausmus apsaakyti — neužtenka žodžių. Tačiau sugrįžus iš fronto pragaros ... žodžių trūksta...

Išlipau Kauno stotyje. Autobusai nekursavo, o mano kuprinė labai sunki, juk prie krūvio prisidėjo konjakas, o dar vežiau ir rusišką automatą. Iki tėviškės 10 km. Prie stoties stovėjo penketas vežikų. Vienas vokiečių kareivis priėjo, bet vežikai atsisakė vežti. Priėjau ir aš. Paprašiau vokiškai, o jis lenkiškai atsakė, kad esąs užimtąs. Aš gi, penketą minučių palaukęs, priėjau ir sakau jam lenkiškai: "Jei užimtąs, kodėl niekur nevažiuoji?" Tas lyg ir sumišo, nustebeęs kad kalbu lenkiškai, ir sako, jeigu netoli, tai pavešiąs. Paprašiau nuvešti prie rotušės. Kai nuvežė prie rotušės, aš išsitraukiau pistoletą ir jau lietuviškai surikau, kad vežtų iki mano namų. Jis prašėsi ir paleidžiamas, ir keikėsi, tačiau aš kietai paaiškinau, kad aš, praleidęs porą metų fronte, užtenkamai pasivaikščiojau, todėl pakartoju griežtą reikalavimą vežti iki mano namų. Privažiavus tėviškę, aš jam su-

mokėdamas daviau ir konjako butelį. Atkimšęs pasitikrinimui paragavo ir nšvitusiu veidu dėkodamas nusilenkė iki žemės tardamas: "Dėkui, ponuli, tu tikrai geras žmogus, kad tau Dievas padėtų!"

Mano sugrįžimu nepaprastai džiaugėsi tėvai, broliai... susirinko visa giminė pažiūrėti lyg į iš numirusių prisikėlusį...

Po penketo dienų užsiregistravau Kauno komendantūroje. Eidamas Laisvės alėja, susitikau kpt. V. Man stažuojuant pulke, jis buvo pulko adjutantu. Pasisveikinus, jis paklausė, ką aš darau vokiečių kariuomenėje ir tuoj pastebėjo: "Tavo laida buvo pakelta karininkais — j. leitenantais". Ir toliau sako: "Mums labai trūksta karininkų savisaugos daliniuose, ypač vokiškai kalbančių. Vertėjo vieta yra Kaune." Tai pasakęs, pasiūlė eiti su juo į ryšių karininko štabą ir pristatė pulkininkui Špokevičiui.

Mano kambaryje gyveno j. ltn. J. A. ir j. ltn. D. D. gavo tą dieną iš tėvų siuntinį — kumpį su dešromis. Padėjęs tą siuntinį ant stalo sako: "Vyrai, švenčiame Jonines!"... Latviškos degtinės "Degvins" arba "Dzidraja" gaudavom kiek tik norėjom po 20 markių už butelį. O tų pinigų rytuose mes neturėjome kur išleisti, tai markių buvo apščiai.

Prieš mūsų langus grandinis Gumbelvičius iš akmenukų buvo gražiai išdėstęs lietuvišką vyti ir vokiškąjį erelį. Gerai įsilinksminę nutarėm parungtyniauti, kuris geriau pataikysim į tą vokišką vištą. Ir iš automato sušaudėme tą vištą — erelį.

Vokietis majoras, ryšių karininkas, gyveno toje pačioje viloje, Mes jį vadinome Melchioru Putele. Ryte pamatęs, kad erelis sušaudytas, o vytis net nepaliestas, pakaltino sąmokslu prieš reichą ir pradėjo tardymą. Man

teko vertėjauti. Aš pats irgi buvau vienas iš tų šaulių. Visa laimė, kad tą Joninių vakarą buvo šaudoma raketomis, tai aš vokiečiui ir sakau, kad Latvijoje Joninės yra sena tradicija ir kad jų įspūdžiui sustiprinti tą vakarą šaudomos raketos. Žinoma, vartojami ir šautuvai bei pistoletai. Taigi ir čia buvo šaudoma, švenčiant Jonines. O į erelį buvo pataikyta tik atsitiktinai, nes tamsoje yra sunku matyti. Tuo tarpu du kiti leitenantai buvo nuvažiavę Rygon ir vokiečių karininkų ramovėje sušaudė lubas. Jie pateko į koncentracijos stovyklą, esančią Rygos priemiestyje. Kitą dieną juos paleido su raštu, kad dalinio vadas juos nubaustų. Vėl teko vertėjauti, ir vėl įtikinau majorą, kad rytuose gyvenimas yra daug žiauresnis ir pavojingesnis negu kalėjime. Įtikinau, kad ramovės šeimininkai irgi kalti, jau girtiemis karininkams pardavinėdami alkoholį. Pavyko: bausmės buvo sustabdytos su sąlyga, kad kol kursai čia tęsis, tie karininkai jokio nusikaltimo nepadarys.

J. ltn. Š. Rygos kalėjime susitiko kpt. Klimavičių, mano buvusį kuopos vadą, kai stažavau Mariampolėje. Jo gerumą aš visada prisimenu gražiomis mintimis. Tada ten maistas buvo menkas. Rūpėjo nukakti į tėviškę, iš kur parsiveždavau ūkiškų skanėstų. Ir kada tik paprašydavau leidžiamoji — kapitonas išleisdavo į tėviškę net su nakvyne. Dabar jis koncentracijos stovykloje... Žinojau jį esant stiprų rūkorių, o aš nerūkiau. Planavau, užbaigus šiuos kursus, jį aplankyti ir pabandyti savo laimę — išsivešti jį į mano dalinį, kuris yra fronte. O vokiečių kariuomenėje tai buvo įmanoma padaryti. Ar planas pasiseks?...

Kursantai jokių nusikaltimų prieš esamą drausmę jau nepadare, ir kursai artėjo prie pabaigos. Suvažiavusi

vokiečių karių vadovybė egzaminams susirinko. O čia, kaip ant juoko, nėra mano kolegos J. ltn. Š. Vakar pas latvaitę "baliavojom", jis išėjo anksčiau už mus ir... girtas paklydo. Žinoma, rytą aš skubomis ant dviračio išvykau jo ieškoti. Sutinku ant tilto be kepurės ir dar girtutėlį. Kitos kalbos, be lietuvių, nemokėdamas, nemoka ir kelio pasiklausti". "Sek mane", — šūktelėjau. Aš dar nepavėlavau, o jis šiaip taip įslinko iš užpakalio į rikiuotę nepastebėtas. Kursus baigiau su labai geru pažymiu, o dauguma — pažymių "gerai".

Prieš išvykstant į savo dalinius, visi gavome po dvejetą savaičių atostogų. Mano ir kitų dviejų mano draugų išvykimą iš Rygos sutrukdė latvaičių suruoštos išleistuvės. Kursų baigimo proga kiekvienas gavome po butelį konjako, taigi išleistuvių stalas buvo turtingas, bet ... ir pavojingas: ir aš pats, nors sunkiai alkoholio perimamas, tačiau išvirtau, kaip sakoma, iš kojų... Laimei mano simpatija latvaitė iš to balius mane laimingai ištraukė. Tarp kitko ji buvo Latvijos fechtavimo čempionė ir turėjo Rygoje plaukų šukavimo salioną. Mano kursų dienos su ja tikrai gražiai ir maloniai bėgo... Pabuvau pas ją vieną dieną, kol išsipagiriojau. Per tą girtavimą užmiršau aplankyti ir kpt. Klimavičiaus. Tas apgailestavimas mane tebelydi iki šios dienos. Sąžinė tebegriaužia. Vargšas jis: rusai jį pasodino į kalėjimą, vokiečiai uždarė jį lagerį. Nežinau, kada jį paleido, bet 1944 m. liepos mėn. Vilkaviškyje, belipant jam į paskutinį traukinį, banditai jį ir jo brolių girininką nušovė...

Baigus kursus, buvau paskirtas į naujai suformuotą 253 batalioną, tuo metu stovėjusį Prienuose. Tai buvo linksma žinia, tačiau tuoj patyriau, kad šis batalionas buvo numatytas į SS legioną, bet kadangi lietuviai atmetė SS legiono organizavimo idėją, tai ir šis batalionas tapo savisaugos batalionu. Karininkų kadrą buvo puikus: buvę karo mokyklos lektoriai ir pan. Vyko geras apmokymas, o tai reiškė: ruošiamės į fronto linijas. Šia-

me batalione buvo ir mano laidos keli draugai, buvę kartu su manimi Rygos kursuose. Tuo tarpu j. ltn. St., kuris buvo mano geriausias draugas 255 batalione, rašė: Juozai, atvažiuok į rytus atsisveikinti, prijungdamas ir mano simpatijos Alos laiškutį, kad ji norėtų mane nors kartą pamatyti. Todėl po atostogų pasiėmiau kelionlapį į Rusiją, teisindamasis, jog turiu ten likusį savo turtą pasiimti. Bataliono vadas, buvęs ulonų mokomojo eskadrono vadas, buvo labai griežtas. Tačiau jis mane kažkaip labai pamėgo ir mane vadino "sūnum palaidūnu". Gal todėl, kad kur bebūčiau, vis mergaičių draugystėj atsirasdavau.

Mes, bebūdami karininkų kursuose Rygoje, apsirūpinom vokiškais karininkų ženklais. Parūpinau ženklų ir kapitonui, nes jis vis pykdavo, kad vokiečiai jo nesveikina, nes nepažįsta laipsnio.

"Tėvelis" atsisveikinimui išvirė penketą litrų krūminio spirito. Siuvėjas kapitonui tuoj prisiuvo antpečius. Buteliai ant stalo su užkandžiais, kurių pagrinde buvo mano atvežti lašinukai. Ir tada pagyrimas po pagyrimo, kad aš geriausiai baigiau kursus, kad įvedu naujas bataliono tradicijas ir t. t., ir t. t. Turėdamas neblogą balsą, išmokau naujų dainų, kurias išmokiau ir kitus. Taip pradėjo vakarais skambėti dainos.

Vakarų praleidau prie Dniepro su Ala. Bet štai išgirdau naujiene, kad ltn. Numg., kuris buvo už prasižengimus plk. Špokevičiaus "ištremtas" į Rytus, buvo perkeliamas kitur, o aš paliekamas, kaip kursų baigęs, čia. Čia likti šalia mielos mergaitės sukėlė džiugesį.

Bet man priklausė atostogos. Taigi išvykau, galvodamas, kad gal naujas batalionas gaus naują paskyrimą, ir aš nebegrįšiu, nes mano pirmas įsakymas perkėlimui dar tebegaliojo.

Atosatogos praėjo. 253-jo bataliono apmokymas dar nebuvo pasibaigęs, ir aš grįžau į Rusiją. Bataliono vadas su adjutantu buvo irgi atostogose, todėl man teko adjutanto pareigos, o kpt. Kazanas perėmė bataliono

vado pareigas. Kpt. Kazanas buvo ką tik grįžęs iš laidotuvių, nes jo vienuoliktą sūnų Igorį raudonieji partizanai nušovė. Pasakojo, kad jis, rusus iš Lietuvos bevejant, rūpestingai apylinkę valė nuo komunistų ir, žinoma, nemažai jų sušaudė. Atrodo, kad sušaudytųjų giminės jo vienintelį sūnelį, keršydami, sutvarkė... (Kpt. Kazanas Afanasijus, rusų kilmės, tarnavo 4 p. p., gim. 1898.I.23, kapitonu pakeltas 1934.X.I. Red.)

Patruliai sulaukė du iš Vlasovo kariuomenės pabėgusius, pereinančius geležinkelį, ir atvarė į bataliono štabą. Du paaugliai, gal dvylikamečiai. Bataliono vadas paklausinėjo ir pasakė, kad paleisiąs. Tačiau lietuviškai kareiviu liiepė pavėdėti iki pamiškės ir nušauti. Neva tai jų draugai nušovė mūsų bataliono vežiką. Kareivis gi, kaip sakoma, "neturėjo širdies" tuos jaunuolius nušauti, bet pavėdęs į pamiškę, liepė "dėti į kojas"... Man besikalbant vėliau, jis papasakojo tą epizodą. Labai sunkiai pergyveno. Jis gavo neužilgot atostogų, bet rusams Lietuvą užimant, nebegalėjo sugrįžti į dalinį. Pripuolamai jį susitikau Kaune prie 1-mo Kauno gynimo pulko štabo. Skundėsi, kad jam jokių pareigų neduota, o vėliau Vokietijoje, Uchtės pabėgėlių stovykloje, nušovė.

Bataliono vadas ir adjutantas grįžo iš atostogų. Tuo metu rusai perėjo Dnieprą ir smarkiai stūmėsi į priekį.

Mogileve likvidavo sandėlį. Gavome daug gėrimų. Mėgstantys skytimėlių smagiai gyveno, skandindami klaikias fronto kario dūmas...

Pagaliau įsakymas apleisti mūsų geležinkelio sargybą ir grįžti Lietuvos poilsiui. Džiaugdamiesi sėdome į traukinį ir su pakilusia nuotaika, su dainos posmų proveržiais, pasikrovę savo kareivišką turtą, leidomės kelionėn į Lietuvą...

Pasiekus Vitebską — traukinys Polocko link. Buvo naktis. Pažadinau bataliono vadą ir sakau, kad vokiečiai mus apgavo: ne į Lietuvą veža! Nusikeikęs nuskubėjo pas ryšio karininką. Tas pradėjo aiškinti, jog bevažiuojant

IŠ KELIONĖS Į OKUPUOTĄ LIETUVĄ

Vinco Krėvės istorinė drama "Skirgaila" Vilniaus Jaunimo Teatre

J. SŪDUVAS

Istoriniai bruožai: kunigaikštis Skirgaila — antrasis D. L. K. Algirdo sūnus, Jogailos brolis ir karščiausias Lenkijos politikos rėmėjas. Skirgaila, politiniais sumetimais anksti priėmęs provoslaviją, tikėjosi, Jogailai užėmus Lenkijos karaliaus sostą, tapti didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu ir Vilnių padaryti Rytų provoslavijos centru. Giliai nekęsdamas savo dėdės, Trakų kunigaikščio Kęstučio ir pusbrolio Vytauto, pynė prieš juos politines intrigas, dėdamasis su Lietuvos priešais kryžiuočių ordinais. Skirgailai priskiriamas ir Kęstučio nužudymas bei Vytauto įkalinimas. Kaip gudrus politikas Skirgaila suprato, kokioje likiminėje kryžkelėje buvo atsidūrusi to meto Lietuva, viena stovėdama tarp lenkiškos krikščionybės, Rytų provoslavijos ir pagoniško savo tikėjimo, tradicijų bei papročių išlaikymo. Siekdamas savo tikslų, nesiskaitydamas priemonėmis, Skirgaila blaškėsi, tapdamas tironu ir tuo dar padidindamas savo dvasios tragizmą, kol pagaliau, netekęs tautos

pasitikėjimo, apleistas artimųjų, nugaltas Vytauto, Skirgaila 1397 m. miršta Kijeve, provoslavų vienuolio nunuodytas.

Mūsų literatūros klasikas V. Krėvė savo dramoje "Skirgaila" sukūrė gyvą, realų to meto Lietuvos gyvenimo ir kunigaikščio Skirgailos paveikslą. Dramoje Skirgaila savo tragiškų išgyvenimų platumu, įtampos gilumu, charakterio kietumu ir politinių kombinacijų įvairumu prilygsta žymiausiems pasaulinės literatūros personažams.

Tokį kunigaikštį Skirgailą šių metų birželio 3 d. vilniečiams parodė Klaipėdos Dramos teatras Vilniaus Jaunimo Teatro scenoje savo vasarinių gastrolių viešnagėje.

Dramos vaidmenys ir aktoriai: Lietuvos kunigaikštis Skirgaila — nusipelnęs artistas Balys Barauskas. Skirgailos karvedys — Bronius Gražys, Skurdulis — Povilas Stančius. Vaidila Stardas — nusipelnęs Lietuvos valstybinis premijos laureatas Vytautas Paukštė. Jogailos pasiun-

tinys Henrikas Mazovietis — Vytautas Anužis. Lenkų riteris Zindramas iš Maškovicų — Albertas Barštaišūnas. Lenkų riteris Jonas iš Bychovo — Kazimieras Žvinklys. Vienolis Jonas Skarbekas — Igoris Reklaitis. Kryžiuotis Vartentergas — Algirdas Kubilius, nusipelnęs Lietuvos artistas. Kryžiuočių riteris — Valentinus Klimas. Lydos kunigaikštytė Ona Duonutė — Alina Mikitavičiūtė. Bajoraitė Oligė — Regina Šaltenytė. Lenkų riteris — Rimantas Nedzveckas. Vokiečių landknechtas — Gintautas Pečiūra. Lietuviai kariai: Rytis Gustaitis, Vidas Jakimauskas, Česlovas Judeikis, Gediminas Kantauskas, Rimantas Pelakauskas. Lietuvės moterys: Edita Kauzaitė, Vida Kojelytė, Lina Krušnaitė, Valentina Leonaivičiūtė, Nijolė Sabulytė, Julija Sakalaitė, Irena Simonaitytė, Lili Steponkaitė.

Režisierė — Lietuvos nusipelnusi meno veikėja, valstybinės premijos laureatė Aurelia Ragauskaitė. Jos istorinė konsultantė — Lietuvos

atėjo įsakymas pakeisti vykimo paskirtą. Be abejonės, kad toks įsakymas buvo pačioje pradžioje, prieš išvykstant, nes traukiniai jokio ryšio su štabais neturi. Klaidinimas buvo sąmoningas: vokiečiai bijojo, kad neatstiktų, kaip su 252 batalionu, kuris grįžo iš Liublino į Lietuvą poilsiui ir tuoj buvo pasiūstas akcijai prieš partizanus. Didelė dalis bataliono kareivių išlakstė. Vienas nelaimingas buvo sugautas ir sušaudytas už pabėgimą.

Polocke išsikrovėme. Pasiuntė į miškus rusų pusėn. Tie miškai man jau buvo žinomi: ten juk patekome į naują rusų sumobilizuotą diviziją ir

žygiavome į frontą.

Apsistojome kaime. Visi namai buvo tušti. Partizanai visus gyventojus su savo turtu buvo išvarę į mišką. Vakare vokiečių ryšio karininkas atnešė įsakymą rytojaus dieną pulti. Buvo sukviesti kuopų vadai. Aš įsakymą išverčiau, ir visi kuopų vadai išėjo ruoštis puolimui. Likau su ryšio karininku. Šnekučiavome.

Kadangi ruošiasi grįžti į Lietuvą, tai visus gėrimus užbaigiau, o vokiečiai dar turėjo statinaitę konjako. Tuo laiku bataliono vadas, nusišundęs šaltu oru, pasakė, kad aš prašyčiau konjako. Gavau 4 butelius,

ir juos ištuštinom. Vokietis visiškai pasigėrė ir pradėjo verkti, skųsdamasis savo dalia, nes nežinąs už ką jis čia kariauja. Aš juokaudamas jam ir sakau: "O už ką aš čia kariauju? — Už nieką! tik už pinigus! Kito darbo aš nemoku dirbti." "Tai tu ne už Hitlerį?" klausia jis. Atsakau — "Ne!" Atsikėlęs rėžė man į veidą, bet aš skubiai pasisukau ir tik pirštų galais užkliudė mano veidą, o aš ūmai jam rėžiau su kumščiu taip per ūsus, kad jis sukrito. Atsikėlęs krapštėsi apie pistoletą, bet tuo tarpu aš jam savąjį į krūtinę įrėmiau.

(Bus daugiau)

Mokslų Akademijos narė — korespondentė archeologė Regina Volkaitė-Kulikauskienė. Dailininkė — Viktorija Gatavynaitė. Kompozitorius — Lietuvos meno veikėjas Bronius Kutavičius. Režisierės padėjėjas — Sigitas Račkauskas. Klaipėdos Teatro vyriausias režisierius — Lietuvos nusipelnęs meno veikėjas, valstybinės premijos laureatas, Povilas Gaidys. Programos dailininkė Viktorija Gatavynaitė.

Scenos dekoracijos ir šviesų efektai: Dviejų dalių po keturis paveikslus dramos turinį nuostabiai pavyvino judomos scenos dekoracijos. Jomis režisierė Ragauskaitė, padedant archeologei R. Volkaitėi, atkūrė tikrą senovės Lietuvos kunigaikščio pilies gyvenimo vaizdą. Patys artistai, užbaigdami vieną sceninį veidmenį, miksai perrikiuoja judomus dekoracijų komponentus sekančiam paveikslui, taip kad auditorijos žiūrovas spalvotų prožektorių šviesų reflektuose mato — tai ažuolinių kuorų siena apsuptą niūrią pilį, tai jos svečių pokylių menę, tai pilies priešpilio kiemo tolimą užkampį, kuriame vyksta dvariškių slapti susitikimai, bajoraičių erotiniai nuotykių, tai pilies sienos fragmentą su lietuvių karių sargybomis. Pilies vidaus įrengimas, dvariškių rūbai, karių ginklai ir šarvuotė pagal XIV a. madą.

Dramos veiksmo eiga ir atomazga. Pastatymas — monumentalus, paliekantis gilų įspūdį, artistų vaidybos — nepamirštama. Pirmojo veiksmo uždangai pakilus, scenos gilumoje iškyla amžių pilies siluetas, šviesų efektuose jis ryškėja, ažuoliniame sienos kuore pasirodo lietuvis karys, rago skardenimu pranešdamas į pilį skubančius nežinomus svečius. Bematant vidinėje pilies menėje sujudę vaikštinėja dvariškiai, pasirodo rūstus ir susimąstęs kunigaikštis Skirgaila. Jis neramiai vaikštinėdamas tariasi tai su savo karvedžiu Daugaila, tai su lenkų karaliaus Jogailos pasiuntiniais. Jo vidinė išvaizda rodo nerimą ir vidinę įtampą. Jis pyksta, bara tai vieną, tai

kitą dvariškį. Ypatingai kunigaikštį stengiasi raminti lenkų vienuolis Skarbekas, ant krūtinės pasikabinęs didelį aukso kryžių. Jis Skirgailai dažnai primena krikščionių Dievą ir lenkų karalių Jogailą. Tačiau atrodo, kad kunigaikštis jiems yra abejingas. Tuo metu į menę įeina kanklėmis nešinas žiliagalvis vaidila — Stardas. Nudžiugęs kunigaikštis jį apkabina ir pasodina šalia savęs. Pasiuntinys praneša, kad į pilį atvyko Kryžiuočių ordino pasiuntiniai, vedami riterio Kelerio, kunigaikštis juos priima. Susipažinimo metu kryžiuotis Vartgenbergas (A. Kubilius) simpatijos jausmus reiškia bajoraitei Oligei (R. Šaltenytė). Skirgaila abiejų šalių pasiuntinius pakviečia į pokylių menę puotai.

Antroje dalyje - puotos metu, kunigaikščio prašomas, vaidila Stardas (V. Paukštė) kankliuodamas apdainuoja senovės Lietuvos karžygių žygius. Skirgailą vaidilos daina jaudina. Jis, tramdydamas savo jausmus, dažnai daug geria midų iš molinio ąsočio. Tampa erzlus, kaltina Kryžiuočių ordiną už Vytauto priėmimą, pastarąjį užstoja riteris Keleris. Išsikeičęs Skirgaila griebiasi kardo, įsakydamas kryžiuočių pasiuntinius įmesti į kalėjimą. Į ginčą įsiterpia vaidila Stardas, primindamas Skirgailai, kad Lietuvos kunigaikščiai nuo seniausių laikų gerbė pasiuntinius, nors jie ir yra buvę iš nuožmiausių priešų. "...Tik tu, kunigaikšti, krikščionių Dievo veikiamas, pamiršai krašto papročius ir vietoje tėvų kalbos vartoji gudų kalbą..." — meta kunigaikščiui skaudų kaltinimą vaidila Stardas. Įtužęs Skirgaila pagriebęs sudaužo vaidilos kankles, kryžiuočių pasiuntinius išvaro iš menės, pasiėmęs didžiulį midaus ąsotį, pasigeria ir nukrinta. Šalia to vyksta daugiau tarpinių scenų tarp pilies dvariškių. Vaidila Stardas užgauliojamas lenkų dvasiškių dėl krikščionių Dievo ir kunigaikščio įžeidimo. Žiliagalvis senelis, vaidila, giliai pergyvendamas puotos įvykius, susirinkęs savo kanklių skeveldras, lėtu žingsniu palieka

Gedimino pilies amžinai gaivina lietuvi

puotos salę ir, pilies vartuose sukniubęs, miršta. Su vaidilos mirtimi simboliniai miršta ir pagoniškoji Lietuva. Pakilęs girtas Skirgaila įsako lenkų vienuoliui sujungti jį moterystės ryšiu su Lydos kunigaikštyte Donute prieš pastarosios norą ir tuo galutinai pamindamas pagoniškus krašto papročius. Uždangai nukritus, drama baigiasi.

Dramos pasisekimas buvo milžiniškas. Aktorių, ypatingai vaidilos (V. Paukštės), vaidyba magiškai pririša žiūrovą. Visas dramos turinys, su meninėmis dekoracijomis imamai, buvo gyvas senosios Lietuvos istorijos laikotarpio (XIV a) sužėrėjimas, giliai paveikiantis lietuvių tautinius jausmus. Jaunimo teatro auditorija buvo perpildyta. Daugiausiai jaunoji karta: mokyklinis jaunimas ir studentija. Į spektaklį bilietai buvo jau prieš savaitę išparduoti. Mano bendrakeleivių bičiulių Alf. ir Eglės Girėjų pažįstamų protekcijos dėka, kaip svečiais iš Amerikos, gavau vieną kėdę parterio pirmose eilėse. Dramos aktoriai iš publikos susilaukė ilgų plojimų ir gražių gėlių.

KARINIŲ ŽINIŲ PLUOŠTAS APIE SOVIETŲ PASTANGAS TOLIMUOSE RYTUOSE

B. B.

Kai pasaulio valstybių dėmesys nukreiptas (dirbtinai) į įvykius Europoje ir Artimuose rytuose, sovietai užtikrintai plečia savo įtaką Tolimųjų Rytų srityje su pietvakariųjų Ramiojų vandenynu, norėdami iš ten išstumti amerikiečius ir užvaldyti naujas sritis.

Paskutinių dešimtmečių bėgyje sovietai sistematingai demonstravo ginkluotomis jėgomis ir vadinamomis "sutartimis" vakarinėje Ramiojo vandenyno srityje. 1960 m. rytinėje Azijoje sovietai laikė karo meto sudėties 20 divizijų; šiuo metu ten sovietų karines jėgas sudaro 53 karo meto sudėties divizijos (apie pusę milijono kovotojų), t. y. apie ketvirtis visų dabartinių sovietų divizijų skaičiaus. Lygiagrečiai ten padidintos jūrų karinės jėgos, skirtos ne rytinių pakrančių apsaugai, bet plėtrai į Ramųjų vandenyną. Sovietų Ramiojo vandenyno laivynas šiuo metu susideda iš apie 700 kovos laivų; jų tarpe apie 80 pagrindinių kovos laivų ir apie 130 povandeninių ("Delta" II ginkluotų balistinėmis raketomis ir "Viktor" III puolimo tipo laivų); du "Kiev" klasės lėktuvnešiai; priedui sunkūs "Backfire" bombonešiai ir tiesioginės paramos kovos lėktuvai. Nuo 1965 m. Indijos ir Ramiajam vandenynuose sovietų laivų judėjimas padidėjo beveik tris kartus. Ramiojo vandenyno vaka-

rinėje dalyje sovietai dažnai vykdo didelio masto puolamojo pobūdžio, laivyno manevrus, išryškinant glaudų bendradarbiavimą laivyno su oro jėgomis ir gyvąją jėgą (analogiška žemės — oro jėgų veiksmų doktrinai). Tokiuose manevruose prie vietinių (rytinių) jėgų atgabenamos Šiaurės vandenyno, Atlanto ir Indijos vandenynų jėgų dalys (sovietų ginkluotų jėgų teritorialinis išdėstymas, žiūr. 1983 m. "Karys" No. 6, psl. 260). Pažymėtina, kad kuras ir visoks aprūpinimas manevruose dalyvaujantiems jėgoms gabenamas iš vakarinių Sovietų Sąjungos bazių, nes didesniems telkiniams Tolimųjų Rytų išteklių nepakanka, nes tai būtų didelis kliuvinyvis ginkluoto konflikto atveju. Be to, tiekimas iš Vladivostoko, pagrindinės Tolimųjų Rytų bazės, turėtų eiti per japonų sąsiaurius, kurių šiaurinis dažnai būna užšalęs ir lengvai pažeidžiama iš Japonijos salos. Kita buvusi amerikiečių karinė bazė Vietname (ties rytine Kombodijos dalimi) Cam-Ranh-Bay, kurios kariniams tikslams pritaikymui sovietai išleido apie \$3 milijonus (1979 m. sovietai pažadėjo amerikiečiams, kad Vietname nestatys karinių bazių ir nelaikys ginkluotų įgulų). Ten sovietai laiko apie 30 karo laivų, 4 povandeninius, tolumo sekimo lėktuvus, bombonešius, naikintuvus ir special-

ius kovos lėktuvus prieš povandeninius laivus. Čia laikomi tiekimo ir aprūpinimo ištekliai, kurie ginkluoto konflikto atveju būtų labai riboti. Cam-Ranh-Bay bazė skirta blokuoti Ramiojo ir Indijos vandenynus jungiančias sritis, atkertant amerikiečius nuo rytų Azijos sąjungininkų japonų ir filipiniečių. 1986 m. pabaigoje sovietų sunkūs bombonešiai iš Cam-Ranh-Bay bazės dažnai skraidydavo Japonijos ir Filipinų oro gynybos srityje ginkluoti A-6 branduolinius užtaisais raketomis, taip pat sovietų puolamo tipo povandeniniais laivais dažnai plaukiojo Japonijos ir filipinų teritoriniuose vandenyse.

1986 m. liepos mėn. M. Gorbačevas, lankydamas Vladivostoką, savo kalboje ypatingai pabrėžė didelę tolimų Rytų svarbą sovietų gynyboje, ekonominius ryšius su Kombodija, Vietnamu ir gerų santykių reikalą su Filipiniais. Pabrėžė svarbą pietinio Ramiojo vandenyno srities (N. Zelandija, Australija) neprisidėjimo prie branduolinio ginklavimosi.

1987 m. sovietai sudarė "žvejybos sutartį su Kiribati (salos), kurio teritoriniai vandenys siekia apie 2 milijonus kvadratinų mylių, be teisės naudotis salų uostais. Tokiu būdu sovietai įsiterpia tarp Havaju ir Australijos su N. Zelandija. Už "žvejybos" teisę sovietai moka Kiribati po 1.5 mil. dolerių metams, tas sudaro ketvirtį viso Kiribati biudžeto.

1987 m. už pusę milijono dolerių metams išsinuomavo "žvejybos" teisės Vanuatu (salos) su teise naudotis uostais ir aerodromais. Vanuatu geografiniai vadinasi N. Hebridų salynas, Kiribati — Gilbert salynas (II pas. karo metu prie Tarawa tarp amerikiečių ir japonų vyko sunkios kautynės). abi sritys II pas. karo metu (1943 - m.) turėjo didelės strateginės reikšmės Ramiojo vandenyno vakarinėje srityje, jų svarbą nepakito iki paskutinių dienų.

Sovietai neužmiršo anuometinio Stalino posakio: "... laimėjimas Europoje galimas, pirmiau pasiekus dominavimą Azijoje." 1981 metais buvo

išleista knyga, parašyta admirolo Sergei Gorškov "Strateginiai veiksmai Ramiojo vandenyno srityje II pas. karo metu". Joje adm. Groškov pabrėžia svarbą žemės, oro ir jūrų ginkluotų jėgų bendradarbiavimo, keičiant pakrančių apsaugą į plėtrą Ramiojo vandenyno rytų link. Pavyzdžiais naudoja Japonų staigų puolimą Pearl Harbor amerikiečių bazės, sėkmingą Singapuro ir Filipinų užėmimą, kaip klasikinius japonų veiksmus, įgalinusių dominuoti tų sričių ore ir vandenyse. Pearl Harbor puolimu sunaikino didelę (tuo metu ten labai reikšmingą) amerikiečių karo laivyno dalį, tuo būdu japonams sumažėjo amerikiečių priešpuolio galimybė. Neutralizavę anglų karines jėgas Malaya srityje, japonai sudarė prieštiltį puolimui į Indoneziją ir Australiją, taip pat Indijos vandenyno sritį. Adm. Groškov kritikuoja japonus, neišnaudojusius pasisekimo, uždelsusius tolimesnius puolimus (stoka planavimo ar pasirengimo, ko sovietai nepadarytų), tuo būdu sudarė sąjungininkams sąlygas karo pradžioje sužalotas karines jėgas atstatyti priešpuoliui. Adm. Groškov dažnai mini karinių studijų reikšmę, kad nepasikartotų praeities klaidos.

Sovietų veiksmai Ramiojo vandenyno vakarinėje srityje: didinimas ir dėstymas ginkluotų jėgų, iš CamRanh-Bay karinės bazės vandenyne padidintas aktyvumas, sovietų diplomatiniai, ekonominiai ir kt. veiksmai aiškiai rodo jų ryžtingą ir stiprų nusistatymą praplėsti sovietinius interesus Ramiojo vandenyno rytų ir pietryčių kryptimis, iš ten išstumiant amerikiečius.

TARP MASKVOS IR MEKOS

Marshall Lee Miller *Armed Forces Journal International* diskutuoja Sovietų Sąjungos etninę kompoziciją ir prieina išvados, jog sovietų vadai labiausiai bijo ne atominės bombos, bet etninio subirėjimo.

Komunistinėje santvarkoje, kur etniniai disidentai yra traktuojami kaip

didžiausi priešai, paskutinės demonstracijos Kazachstane buvo tarytum žemės drebėjimas Maskvoje. Šios demonstracijos tikrai buvo gan žiaurios, kai vieši pastatai buvo deginami ir milicininkai mušami. Ir tai dėl nušalinimo vietos partijos "boso" Dinmuhamedo Konaevc, į jo vietą paskiriant rusą. Pagal sovietinę sistemą kiekvienos respublikos partinis "bosas" yra vietinis, o jo padėjėjas rusas, kuris iš tikrųjų yra vietinio "boso" "bosas".

Rusų susirūpinimas dėl šios demonstracijos sukėlė didžiulę baimę, nes demonstravo didžiausia sovietijos etninė grupė (24% visų gyventojų), kuri nepaprastai greit auga: tai labiausiai didėjanti Sovietų Sąjungos tautinė mažuma.

Nors ateistinėje valstybėje religija neturėtų būti svarbus elementas, tačiau turint galvoje faktą, jog didelis procentas šių musulmonų praktikuoja religiją ir laiko save "Moslem Nation" arba "House of Islam" dalimi, verčia rimtai susirūpinti.

Įsidėmėtina, kad musulmonų vidutinė šeima yra tris kart didesnė už rusų šeimą, todėl tokį prieauglį turint galvoje peršasi tokia prielaida: 2020 metais vienas iš dviejų Sovietų Sąjungoje gimusių vaikų bus musulmonas, taigi slaviškoji sovietijos dalis jau nebus dominuojanti. O logiška prielaida, žvilgtelėjus į pietus nuo sovietijos erdvės, pavojų sovietijai didina milijonų milijonai musulmonų Irane, Afganistane, Turkijoje ir kt.

Autoretingi vakarų stebėtojai teigia, kad musulmonų intelektualai ir politiniai kadrai atmetė rusų peršamą asimiliaciją. Manoma, jog greit uzbekų kalba pakeis rusų kalbą ne tik šitoje respublikoje, bet ir visoje centrinėje Azijoje gyvenančiose musulmoniškose tautinėse grupėse, kuriose yra uzbekai, kirkizai, kazistanai ir kt.

Pasipriešinimas iki šiol vyko taikiu būdu kultūrinėje ir kalbinėje srityje. Kazachstano demonstracijos ir buvo pirmas toks griežtas nepasitenkinimo pareiškimas. Nors tokių, kaip 1931 m. ir II pasaulinio karo metu, gink-

luotų pasipriešinimų dabar neįvyko, tačiau anot Harvaredo universiteto prof. Richard Pipe, Rusijos experto, rusai šiandien stovi prieš stiprų tautinį ir religinį musulmonų pasipriešinimą.

J. S.

LENINAS – KALMUKAS

Nors sovietinė propaganda teigia, kad Leninas buvo rusas, tačiau nei viena jų enciklopedija nenurodo jo šeimos kilmės.

Armed Forces Journal International straipsnyje "Melting Pot or Pressure Cooker" aiškiai pasako priežastį, kodėl slepiama Lenino kilmė. Straipsnis tvirtina, kad Lenino tėvas buvo Mongolijos kalmukas, o motinos pusėje yra vokiečiai. Tolimesnė motinos giminystė rodo, jog Lenino senelis Aleksander Blank, medicinos daktaras, buvo persikrėstijęs žydas.

J.S.

Kovo mėnesio "Red Star" žurnalas skelbia, kad kariuomenės aprūpinimo reikalais tarėsi specialių "sovkozų" vadovai, sprenddami geresnio kariuomenei tiekimo metodą.

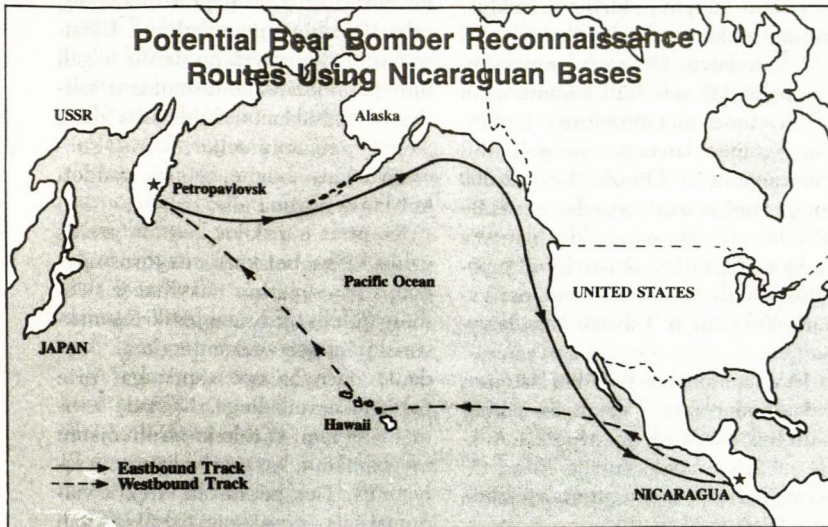
Tame pačiame žurnale pranešama apie sovietinės Lenkijos 17 tūkstančių kariuomenės manevrus, kuriuose dalyvavo gausus tankų ir lėktuvų telkinys. Įspūdis rusų stebėtojams buvęs labai efektyvus.

J.S.

NAUJA SOVIETŲ BAZĖ

Mark Liebmano straipsnis *Armed Forces Journal International* tvirtina, jog Managvoje, Nikaragvoje, gerinami ir ilginami lėktuvų takai. Aerouoste įrengta didžiulė sovietų lėktuvų bazė, kuri jau dabar gresia Amerikos erdvės saugumui. Iki šiol Amerikos rytinis pakraštis dėl Kuboje esančių sovietų bazių jau buvo nesaugus, o dabar ir vakarinis pakraštys atsiduria pavojun. Pridėtas brėžinys rodo sovietų oro žvalgybos pagrindinį kelią.

J.S.

Sovietų žvalgybos kelias

JŪRŲ MINŲ GRĖSMĖ

Š. m. liepos ir rugpjūčio mėnesiais viešosios komunikacijos priemonės pilnos žinių apie Persų (arabai vadina Arabų) įlankoje pasireiškusių minų grėsmę laivybai. Apie tą grėsmę bendrai, *Armed Forces Journal* jau š. m. balandžio mėnesio numeryje išspausdino dviejų savo bendradarbių straipsnį, kurį su kai kuriais papildymais iš kitų šaltinių čia atpasakojame.

JAV karo laivyno vadovybė atvirai pripažįsta, kad minos sudaro didžiulę grėsmę JAV karo ir civilinei laivybai ir kad pasirengimas kovai su jomis yra silpniausia iš visų JAV laivyno vietų. Grėsmę sudaro Sovietų galia krizės ar karo metu nuslopinti JAV karo ir prekybos laivynų judėjimą. Sovietai savo sandėliuose turi apie 400,000 įvairių paskirčių, daugiausia labai modernių jūrų minų, kurias gali išdėstyti įvairiuose gyliuose, net iki 3,000 pėdų, panaudodami lėktuvus, nardomuosius laivus ir įvairių paskirčių civilinius laivus. 1984 m. rugpjūčio mėn. Libijos transportinis laivas taip išdėliojo minas Raudonojoje jūroje ir Suezio įlankoje.

Karo atveju JAV uostai ir pakrančių laivybos linijos galėtų būti lengvai užminuoti. Su dabartine minoms valyti priemonių stoka, minų pašalinimas galėtų trukti savaites. Europos fronte vykstant karo veiksams, sustiprinimų ir tiekmenų pristatymo sutrikimas galėtų turėti labai sunkių pasekmių.

Šiuo metu JAV laivynas turi 23 pasenusius 30 metų senumo okeaninius minogaudžius, kurių dalis yra aktyvioje tarnyboje, o dalis atsargoje. Su moderninimo programoje buvo nu-

matyta iki 1991 m. pastatyti 14 naujų "Avenger" klasės minogaudžių. Jie jau statomi vienoje laivų statykloje prie Mičigano ežero, bet jų pristatymas laivynui užtruks dėl konstrukcijos pakeitimų ir klaidų statyboje. Minoms surasti ir naikinti JAV laivynas naudoja ir RH-53D Sea Stallion tipo helikopterus. Juos numatoma pakeisti modernesniais Sikorsky RH-53E Sea Dragon helikopteriais, kurių iki 1990 m. numatoma įsigyti 35. Minoms surasti ir sprogdyti helikopteriai 450 pėdų ilgio trosu velka vandens paviršiumi "rogės" — priekabą, kuri vienokiais ar kitokiais įrengimais pavaizduoja praplaukiančio laivo magnetinį lauką, sraigčių užesį ir pan. I pasaul. karo metu minos sprogdavo, laivui į jas atsimušus. Jos buvo vadinamos kontaktinėms minoms. II pasaul. karo metu minos buvo žymiai patobulintos ir jos dabar, kiek yra apie jas žinoma, sprogstą jas pasiekus laivo magnetiniam laukui (vad. magnetinės minos), paliestos praplaukiančio laivo sraigčių užesio (vad. akustinės minos) arba paveiktos praplaukiančio laivo sudaryto didesnio vandens slėgimo. Minų degtuvai gaminami ir reaguoti į kelis iš šių veiksnių. Norint dar komplikuoti jų pašalinimą, mina gali sprogti praleidus ne-reagavusi kelis minogaudžio ar laivo praplaukimus. Minoms gaminti nau-

RH-53D helikopteris velka minų valomąsias "rogės"

dojamos ir iki šiol nenaudotos medžiagos, tuo apsunkinant jų suradimą elektromagnetinėmis priemonėmis. 1984 m. britų laivynas Suezų įlankoje rado Sovietų gamybos miną iš pluoštinio stiklo su 1,500 svarų sprogstamuoju užtaisais.

Baigus vykdyti priešmininių priemonių statybos programą, JAV karo laivynas turės 31 tos paskirties laivą ir 35 helikopterius. Numatoma juos išdėstyti svarbesniuose abiejų vandenynų pakrančių uostuose. Ta padėtis nepatenkins JAV interesų gynimo platesniuose frontuose. Baigiant šią apžvalgą buvo žinoma, kad žymi minų grėsmė buvo išaugusi Persų įlankoje, kur nuo minų nukentėjo keli laivai ir buvo rimtai sutrukdytas naftos tanklaivių judėjimas. Minogaudžiai plaukia labai greitai, apie 13 mazgų per val. JAV vyriausybei paprašius sąjungininkų vyriausybės pasiūsti minogaudžius iš arčiau Persų įlankos esančių kraštų, visur buvo gautas neigiamas atsakymas. O jų yra pakankamai: D. Britanija jų turi 42, Olandija 13, Vakarų Vokietija 25. Japonijos konstitucija neleidžia karo laivus siūsti toliau kaip 1,000 jūrmylių nuo Japonijos krantų... O Sovietų S-ga jų turi 125.

JAV pasiuntus minoms ieškoti helikopterius, net draugiškos arabų valstybės nesutiko helikopteriams leisti tūpti jų teritorijoje, matyti, nenorėdamos konflikto su karinga Irano valdžia. Kiek tie helikopteriai bus veiksmingi, parodys artima ateitis. Paskutinėmis žiniomis šią apžvalgą rašant) D. Britanijos vyriausybė pasiuntė kelis savo labai modernius minogaudžius, tačiau iki nuo savo bazės Rosyth Skotijoje pro Gibraltarą, Suezų kanalą ir Raudonąją jūrą jie pasiekė Persų įlanką, praėjus apie 5 savaitės.

S. T.

AUTOMATINIS LAIVYNO PABŪKLAS

Minneapolisje, Minesotoje, esanti bendrovė FMC Corporation gamina automatinius 5 colių kalibro, 54 kali-

brų ilgio laivynui skirtus pabūklus, kuriais ginkluoti daugiau kaip šimtas JAV karo laivų. Dėl savo lengvo svorio pabūklai gali būti įmontuojami kreiseriuose, naikintuose ir amfibinio puolimo laivuose. Jie gali būti montuojami ir kituose bent 2,000 tonų ir net mažesniuose laivuose. Be JAV laivyno, šiuos pabūklus naudoja Italijos, Ispanijos, Australijos, Japonijos, Saudi Arabijos, Olandijos, Vakarų Vokietijos ir Taivano karo laivynai.

JAV naudojamas pabūklo sistemos pavadinimas yra "5-inch 54-caliber Gun System Mark 45, Mod 1". Ankstesnė šio pabūklo versija "Mod O" pirmą kartą buvo įmontuota viename JAV laive 1973 m.

FMC bendrovės brošiūroje, karo laivyno vadovybės leistoje platinti, yra pateikta įdomios informacijos, kurios santrauką čia spausdiname.

5 colių (127 mm) kalibras laivyne laikomas esant tarpiniu tarp lengvųjų ir sunkiųjų. Šis pabūklas gali naudoti paprastus ir vairuojamus sviedinius. Jų ugnį galima naudoti prieš kranto taikinius, jūros kautynėms ir priešaviaciniam uždaviniam. Vykdamas jūros ir helikopterinį išsilaukinimą, šios sistemos pabūklai yra veiksmingi prieš priešų šarvuotus ir kitus kranto taikinius.

Mk 45 Mod 1 sistemos žymesnės savybės yra šios: puikus balistinis taiklumas, galėjimas naudoti paprastus ir vairuojamus sviedinius, minimalūs vietos reikalavimai, amunicijos įvairavimas, ugnies valdymo sistemos lankstumas, atsparumas branduoliniam, biologiniam ir cheminiam puolimui, automatinei savęs kontrolė ir sugebėjimas izoliuoti klijūtis.

Praktinės patirtis naudojant ir bandymai įrodė šios sistemos tinkamumą JAV laivynui. Sistemos lankstumas padarė ją ypač tinkamą daugialypės paskirties laivams.

Be atskirų sistemos keitimų, šaudant galima kaitalioti naudojamų sviedinių tipus, keisti degtuvų nustatymą ir sviedžiamųjų užtaisų dydį. Šaudant, užtaisomajame būgne gali-

ma turėti arba 20 paprastų šovinių, arba 10 valdomųjų sviedinių. Užtaisomasis būgnas yra po deniu ir gali būti papildomas nenutraukiant šaudymo. Pabūklams naudojama daug įvairių tipų amunicijos, kurią, sukrautą užtais. būgne, galima naudoti bet kuria norima eile.

Krypties ir pakilos keitimo greitis galima veikti bet kuriomis jūros sąlygomis. Automatinis taikymas ir sviedinių didelis tikslumas užtikrina maksimalų ugnies veiksmingumą. Šaudant, tarnyba po apdanga prie pabūklo nereikalinga. Neskėlę šoviniai išmetami iš tolo kontroliuojamu mechanizmu, kas svarbu kautynių sąlygomis. Tiek paprastais, tiek ir valdomaisiais sviediniais pabūklas gali šaudyti pilnai automatiniai.

Pabūklas pritaikytas veikti ir nepalankiausiomis sąlygomis: bangoms riantis per denį, vėjui siekiant iki 209 km/val., temperatūrai nukritus iki -28,9°C, vėjui siekiant 74 km/val, apšalus ledu iki 6 colių storio. Esant aukštai temperatūrai, sistema vėsina ma viso laivo vėsino. Pabūklo apdanga — skydas atsparus artimiems sproginams.

Pabūklo sistemos kasdieninei priežiūrai reikalingos 2,4 valandos. Tą darbą paprastai atlieka 2 žmonės, dirbdami po 1,2 val. Šaudant, tarnybą sudaro 6 žmonės: pabūklo viršininkas, instrumentų lentos operuotojas ir 4 amunicijos padavėjai.

Naudojant instrumentų lentą, galima greit parinkti bet kurią užtais. būgne esančią sviedinių, degtuvų ir sviedžiamųjų užtaisų kombinaciją, kurių yra šešios, ir šaudyti prisitaikant kautynių momento reikalavimams.

Pusiau aktyviu lazeriu vairuojami sviediniai naudojami mirtinu tikslumu naikinant mažus sausumos taikinius, pvz., bunkerius ar šarvuotus. Galingesni sviediniai rezervuojami naudoti prieš laivus ar tolygius svarbesnius taikinius. Šios pabūklo sistemos naudojamų balistinių (ne vairuojamų) sviedinių, jų degtuvų ir sviedžiamųjų užtaisų yra didelis pasi-

rinkimas: skeveldriniai, radaro klaidinamieji, šviečiamieji, baltojo fosforo ir dar kitokie. Pabūklo užtaisomoji sistema gali naudoti vientiesus (sviedinys kartu su tūtele) šovinius arba vairuojamųjų sviedinių kombinaciją, kurios atveju pirma įvedamas į vamzdį vairuojamasis sviedinys, o po to, atskirų veiksmu įvedamas sviedžiamasis užtaisas. Šaudymo greitis paprastais sviediniais siekia 20 šūvių per minutę. Šaudant mišriais šaudmenimis, šaudymo greitis sumažėja.

JAV laivynui bandant Mark 45, Mod 1 sistemą iš vieno pabūklo buvo išleista 2,500 šovinių, šaudant apie 17 šūvių per minutę. Šio bandymo metu įvyko tik 3 klūtys.

FNC brošiūroje nieko nesakoma apie šios sistemos naudojamą taikymo metodą, tačiau iš vienos užuominos matyti, kad pabūklas nutaikomas naudojant laivo centrinę taikymo sistemą. Brošiūroje pateikti ir svarbesni techniniai duomenys, kurie čia

sutrumpintai paduodami.

Parengties šaudmenų skaičius: 20. Maksimalus sviedinio svoris: 31, 75 kg. Pradžios greitis: 807,72 m/sek. Degtuvų tipai: dūžio, artumos, mechaniniai nustatomo ir elektroniniai nustatomo laiko (Distanciniai). Taikiniai: paviršiaus ir oro. Pabūklo svoris be apatinio amunicijos keltuvo: 22.226 kg. su keturių eilių apatiniu keltuovu 24.108 kg. Atatranka prie 0° pakilos: 39.916 kg. Horizontalus šaudomas kampas nuo nulinės padėties: po 170° abiem kryptim. Pakilos kampas: nuo — 15° iki plus 65°.

Pabūklo sistema veikia iš laivo tinklo gaunama 440 voltų 60 Hz³ fazių elektros energija ir pabūklui horizontaliai ir vertikaliai kreipti bei iššautoms tūtelėms išmesti naudojama suspausto oro jėga (12.3 kg/kvadr. cm).

“Mark 45, Mod 1” pabūklas skirstomas į dvi sudedamųjų dalių grupes: po deniu esanti struktūra nenutraukiamai tiekia pabūklui amuniciją,

o ant denio esanti struktūra pabūklą užtaiso, šaudo ir tuščias tūteles išmeta. Norint, prie pabūklo gali būti naudojamas keltuvas, kuriuo iš dar žemesnių denių į užtaisomąjį būgną tiekiamama amunicija.

Pabūklas valdomas po deniu esančios elektrinės ir hidraulinės kontrolės. Pridedamoje schemoje EP 1 pažymėtas vienetas priima ir atitinkamai paskirsto pabūklo veikimui reikalingą srovę. Jame yra ir srovės nutrūkimo atvejui reikalingos baterijos. EP 2 vienetas prie amunicijos keltuvo perduoda amunicijos padavėjams nurodymus, kurio tipo sviedinius, degtuvus ir sviedžiamuosius užtaisos tiekia į keltuvas. Juo taip pat komanduojama kada pradėti amuniciją tiekti, kada sustoti ir kada ištaisyti.

Pastebėtina, kad šioje gamintojo brošiūroje nėra informacijos apie pabūklo tolnašumą prieš paviršiaus ir oro taikinius.

S. T.

RAMOVĖNŲ DĖMESIUI

LKVS RAMOVĖS veiklos II tomo reikalu ištrauka iš CV š.m. rugsėjo 2 d. aplinkraščio (Nr. 150-4)

1. “Pirmas dešimtmetis” leidinys apėmė 1950 - 1960 metus ir buvo išleistas 1962 metais, tai antrasis apims likusius metus iki 1987-ųjų pabaigos. Knyga bus spausdinama Pranciškonų spaustuveje Bruklina. Prisilaikoma pirmojo tomo formato ir išvaizdos, su kietais viršeliais, 250 - 300 puslapių, 500 egzempliorių.

. Skyrių trūkstama medžiaga leidiniui

Trūkstamą medžiagą siųsti Centro valdybos pirmininko vardu: Antanas Jonaitis, 1223 E. 175 St. Cleveland, Ohio 44119.

Leidinio redaktorius pastebi, kad skyrių aprašai spausdinimui pasidaro monotoniški ir ištęsti, kai apžvalgininkai paklusniai prisilaiko CV buvusių nuorodų, kasmet bekaitaliodami duomenis, atsiradusias laiko tėkmėje. Bendrą išpūdį galima

apie pasikeitimus sudaryti apžvalgoje, kuri prasidėtų nuo paskutinio pranešimo ir baigtųsi dabartimi. Prie bendrosios apžvalgos prijungti tradicinio Lapkričio 23-sios minėjimo ar kito renginio aprašą su viena ar dviem nuotraukom. Primintina, kad už nuotarauską teks spaustuvei mokėti, todėl neužmirština auka. Mirusiųjų ramovėnų sąrašuose suteikti visas asmenines žinias: gimimo bei mirimo datą, laipsnį, reiškimąsi “Ramovės” veikloje, palaidojimo vietą. Aprašymus siųsti iki š.m. gruodžio 25 d.

Leidiniui lėšų telkimas

Patartina skyriams nedelsiant ieškoti prenumeratorių, garbės prenumeratorių bei mecenatų. Užsiskiusiųjų bei aukotojų pavardės bus įrašytos leidinyje. Mecenatams siūloma galimybė šalia aukotos sumos išspausdinti ir asmeninę nuotrauką. Norintieji įamžinti žuvusiųosius ar mirusiųosius karius, galėtų nupirkti visą puslapį. O gal atsirastų “Ramovės” skyrius ar atskiras ramovėnas, kuris apsiimtų šį leidinį finansuoti?

Vilniaus gatvių pavadinimai

Tėviškės žiburių korespondentas J. B., pasinaudodamas Vilniuje "Mokslas" leidyklos išleistos J. Jurkšto knygos "Vilniaus vietovardžiai" duomenimis, balandžio 14 numeryje supažindina su Vilniaus gatvių vardų atsiradimu. Pagal knygos autorių gatvėvardžiai atsiradę natūraliu būdu ir nebuvo išgalvoti. Gatvė,ėjusi į Trakus, buvo pavadinta Trakų gatve, pagal Bazilijonų vienuolyną — Bazilijonų gatve, o gatvė, kur buvo skerđžiamai gyvuliai — Skerdyklos gatve. Keičiantis Vilniaus miesto okupantams daugumas gatvių pavadinimų tik buvo išverčiami į okupanto kalbą.

19 a. pusėje, kai pro Vilnių buvo pratiestas Varšuvą su Petersburgu jungiantis geležinkelis, Vilnius pradėjo smarkiai augti ir atsirado reikalas prvesti naujų gatvių, kurioms buvo duodami miesto valdovų išgalvoti vardai. Lenkų valdymo metais gatvių pavadinimai buvo labai sulenkinti ir pavadinti jų karvedžių, poetų, menininkų ir rašytojų vardais. Sovietų okupacijos metais buvo pakeisti visi, su bet kuria religija susiję gatvių vardai. Taip pat dingo ir su žydų tikėjimu susiję gatvių vardai. Okupantas gatvių vardus keitė visai neatsižvelgdamas į jų istorinę kilmę.

Klaipėdos krašto naujienos

Laisvosios Lietuvos priedas "Lietuvos Pajūris" savo balandžio mėn. numeryje, pasinaudodamas Rytų Vokietijos laikraščio *Brandenburger Volkswacht* pateiktomis žiniomis, supažindina su pradėtos statydinti perkėlos tarp Klaipėdos ir Mukrano

Rytų Vokietijoje uždaviniais ir vykdomais darbais. Ji statydinama Kuršių marėse, kur kyšojo akmenuota "Kiaulės nugara" ir buvo atidaryta 1986 m. spalio 3. Pasinaudojant šia proga, į Klaipėdą bus atgabenta 4,000 naujų darbininkų, greičiausia iš plačiosios tėvynės. Savaime suprantama, kad tokie įrengimai žymiai atsilieps ir į Kuršių marių ekologiją. Tokius darbus, kaip žinome, vykdo Sov. S-ga, kuri žiūri savo, o ne okupuoto krašto interesų. Lietuvai tokia perkėla nėra reikalinga.

Tame pačiame straipsnyje supažindinama ir su Klaipėdos senamiesčio restauravimo darbais, kuriems vadovauja Adomas Skęsgalas. Karo metu ištisi miesto kvartalai buvo visai sugriauti.

Rusifikacija okupuotoje Lietuvoje

Šiuo klausimu gegužės 5 vedamuoju pasisako *Tėviškės žiburiai*. Sov. S-ga rusinimo procesą vykdo okupuotuose kraštuose per mokyklas pradedant nuo vaikų darželių. Iš Lietuvos komunistų partijos sekretoriaus Petro Griškevičiaus kovo 13 pasakytos centro komitete kalbos ryškėja, kad sekretorius labai žemai lenkiasi Maskvai ir reikalauja didesnių pastangų lietuvių rusinimo darbe. Jis prikiša, kad nėra rusų tautybės kadru sovietinės Lietuvos statybos, prekybos ir kai kurių kitų ministerijų ir žinybų vadovų pavaduotojų tarpe. Jis pasigenda tokių pavaduotojų rusų aukštojo ir specialaus vidurinio mokslo, sveikatos apsaugos, kultūros m-jose, statybos reikalų, kaimų, leidyklų, poligrafijos ir knygų prekybos reikalų

komitetų valdybų ir skyrių v-kų tarpe. Tokia pat būklė esanti ir 22 rajonų vykdomuosiuose komitetuose. Jis taip pat nusiskundė dėl nepakankamo rusų kalbos dėstymo grupių skaičiaus žemės ūkio akademijoje ir nepakankamu rusų studentų skaičiumi valstybinėje konservatorijoje ir Dailės institute.

Vedamasis apgailėstauja, kad rusinimo darbų vykdo ne tik okupantas, bet ir lietuvis partietis, kompartijos sekretorius. Jei tiesa, kad Antanas Sniečkus išdrįsdavęs pasipriešinti rusinimo užmačioms, tai Petras Griškevičius ne tik nedrįsta priešintis, bet keliaklūpščiauja prieš rusus ir nori būti rusiškesnis ir už pačius rusus.

Gynimasis nuo vokiečių kolonizacijos

Dr. Bronius Nemickas, tęsdamas dokumentų apie Lietuvybą vokiečių okupacijos metu skelbimą, 1987 m. kovo mėn. *Pasaulio lietuvių* pateikia Lietuvos Žemės ūkio rūmų memorandumą generaliniam komisarui Kaune dr. von Renteln.

Memorandume nurodoma bolševikų Lietuvoje įvykdytos žemės reformos katastrofiški padariniai ir irodinėjamas ūkininkų nusivylimas, kad vokiečiai bolševikų įvykdytą žemės ūkio nacionalizaciją palieka veikti ir toliau.

Tame pat numeryje pateikiamas ir Žemės ūkio komisarato gen. tarėjo prof. Balio Vitkaus rašto generaliniam komisarui von Renteln nuorašas. Tai yra pasisakymas dėl gen. komisarą 1941 m. rugpjūčio 20 išleisto potvarkio dėl žemės ūkio derliaus nuėmimo ir sėjos užtikrinimo. Rašte taip pat įrodinėjamas Lietuvos ūkininkų nusivylimas, kad vokiečiai nepanaikino bolševikų įvykdytos žemės nacionalizacijos.

Laikas keisti veiklos būdus

Tėviškės žiburiai kovo 17 išspausdino dr. Jono Kuncos straipsnį "Neišnaudotos galimybės", kuriame autorius įrodinėja, kad ryšių su Vaka-

rų politikais ir vyriausybėmis palaikymas Lietuvos būklės nepagerins, nes Vakarų valstybių laikysena Sov. S-gos atžvilgiu nesikeičia, o, kol tai neįvyks, Sov. S-ga negalės būti priversta pasitraukti iš jos okupuotų sričių.

Autorius siūlo atsisakyti tradicinio veikimo ir visą dėmesį nukreipti į modernias susižinojimo priemones — spaudą, televiziją ir radiją. Reikia veržtis į tarptautinę spaudą nors ir laiškų forma prieš propagandai atremti. Kad ir sunku būtų, bet kelių įsibrauti į tarptautinę spaudą mūsų reikalais galima surasti.

istoriniai veikalai anglų kalba apie Lietuvą

Laisvoji Lietuva gegužės 23 d. išspausdino Algirdo Budreckio paskaitą antraštėje pažymėtu pavadinimu. Jis suregistravo ir paskelbė net 74 įvairaus dydžio ir nelygios vertės anglų k. išspausdintų lietuvių ir svetimtaučių autorių veikalų pavadinimus. Seniausia šios rūšies knyga yra 1702 m. Londone išspausdintas, H. Rohdes suredaguotas veikalas "A New Account of Poland and Lithuania, describing their governments, palatinates, provinces, religion, language, habits."

Algirdas Budreckis atliko labai vertingą darbą, surinkdamas ir paskelbdamas knygų apie Lietuvą anglų kalba sąrašą, kuriuo galės lengvai pasinaudoti visi Lietuva susidomėję asmenys.

Vlikas smerkia vokiečių mobilizaciją

Birželio 5 d. *Draugas* išspausdino dr. Broniaus Nemicko paruoštą straipsnį "Vlikas pasmerkė vokiečių mobilizaciją". Straipsniui medžiaga sudarė JAV atstovo Švedijai Herschel V. Johnson pasiūsta informacija Valstybės departamentui. Čia atstovas perduoda pogrindžio laikraštyje *I laisvę* paskelbtą Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto atsišaukimą į Lietuvos gyventojus, kad jie neklausytų vokiečių skelbtos mobilizacijos.

Mobilizacija buvo paskelbta 1944 m. birželio 22 d. Šiame rašinyje taip pat buvo išspausdintas ir visas atsišaukimo tekstas, paskelbtas 1944 m. gegužės 29 d. Vilniuje.

Gynimasis nuo vokiečių kolonizacijos

Pasaulio lietuvis balandžio mėn. numeryje tęsia dr. Nemicko JAV archyvuose surastos medžiagos skelbimą apie vokiečių vykdomą Lietuvos kolonizaciją. Šiame numeryje skelbiamas Žemės ūkio rūmų 1942 m. vasario 19 d. paruoštas raštas Gen. komisarui Lietuvos sričiai dr. von Renteln. Taip pat skelbiamas ir Krašto ūkio generalinio tarėjo prof. Vlodo Jurgučio raštas Pirmajam generaliniam tarėjui, siekiantis sulaikyti lietuvių inteligentų siuntimą į Vokietiją fiziniams darbams.

Apie žydus Lietuvos rėmuose

Tame pačiame "PL" numeryje A. Zubras pradėjo spausdinti studiją apie žydus. Čia nurodoma, kad pasaulyje plačiai pasklidę ir įvairiomis kalbomis kalbą žydai, atsirėmę Mozės įstatymo ir judaizmo, šimtmečiai išlaikė savo specifinę žydišką asmenybę su žydiškosios priklausomybės sąmone. Žydai sudarą etninę-religinę bendruomenę ir tuo skiriasi nuo kitų tautybių, kurios paprastai tautinės religijos neturi. Bet dabar net ir nureligiję žydai, nelanką sinagogų ir neatlieką religinių apeigų, laiko save žydų bendruomenės nariais.

Šalia etninės ir religinės žydiškumo sampratos 1884 m. Vilniuje atsirado sionizmo idėja, siekianti sukurti žydams namus Palestinoje (Sion ar Zion yra rytinė Jeruzalės aukštuma, dabar žinoma Ophel vardu, kur Dovydas 10 a. pr. Kr. buvo įrėngęs savo sostinę ir pastatęs tvirtovę).

Žydam sionistam veikiant, 1948 m. gegužės 14 d. atsirado Izraelio valstybė, kurioje tik žydai turi pilnas piliečių teises, bet ne ten pasilikę palestiniečiai arabai.

Tęsdamas savo rašinį "PL" birželio

- liepos Nr., A. Zubras aprašo žydų gyvenimą D. Lietuvos kunigaikštijos ir Lietuvos respublikos laikais. Pagal duomenis 15 a. pab. Lietuvoje gyvenę apie 10,000 žydų. Vytauto laikais įsikūrė karaimai buvo kilę iš Krymo. Religiniu atžvilgiu jie pripažino tik Senąjį Testamentą ir Torą, bet — atmetė Talmudą. 18 a. žydų skaičius Lietuvoje siekė apie 150,000. Jie vertėsi pinigų skolinimu, miško medžiagos prekyba, muitinių nuoma ir smuklių laikymu.

Nepriklausomybės laikais iš 798 krašto gydytojų 341 buvo žydas. Beveik visa prekyba ir pramonė buvo žydų rankose. Gyveno jie beveik išimtinai miestuose. Tikėtai įsikūrus kooperacinėms bendrovėms, kaip Lietūkiui, Pieno centrui ir kt., žydai susilaukė tose srityse stiprios konkurencijos. Iš sovietų 1940 m. nacionalizuotų 986 įmonių 560 buvo žydų, o iš 1593 prekybos įmonių — 1320.

Pirmaisiais nepriklausomybės metais žydai dalyvavo ir valstybės politiniame gyvenime, turėjo net savo reikalams ministerį, bet vėliau tas dalyvavimas žymiai sumenkėjo, nors dalyvaudavo seimo rinkimuose vienu sąrašu. Autoritetinio valdymo siūlymu žydu atstovų seime nebuvo.

Žydai turėjo Lietuvoje 300 pradinų, 20 vidurinių mokyklų, 2 mokytojų ir 2 rabinų seminarijas. Jų namų kalba dažniausiai buvo idiš. Kauno universitete buvo žydų kalbų katedra. Jų asimiliacija buvo labai nežymi.

Straipsnis yra įdomus ir vertingas įvairiais konkrečiais duomenimis.

Švedija nieiškos karo nusikaltėlių

Simono Wiesenthalio centras Los Angeles spaudė Švediją ieškoti ir bausti ten gyvenančius karo nusikaltėlius. (*Tėviškės žiburiai* birželio 9, Lmb pranešimas iš Švedijos). Gavusi tokį reikalavimą Švedija pavedė šį reikalą ištirti aukšto rango trims teisės ekspertams. Ekspertai nusprendė, kad Švedijoje esančių asmenų karo metu padaryti nusikaltimai

ŽVILGSNIS Į POLITIKĄ

Rašo dr. Jonas Stiklorius ir kt.

Amerika ir Europa

Abu kontinentus skiria platusis Atlantas, apie 3,000 mylių, bet santykiai tarp žmonių gyvenančių abiejose to didžio vandens pusėse yra, apskritai, geri, nors, žinoma, trinties ir nesantaikos netrūksta kaip ir visados,

žmogiškuose santykiuose. Europos ir Amerikos santykius galima, tam tikra prasme, palyginti su motinos ir vaiko santykiu. Didžioji Amerikos gyventojų dauguma yra kilusi iš Europos. Amerikiečiai, kilę iš Anglijos, Airijos, Skandinavų kraštų, Olandijos ir Vo-

yra pavirtę senatimi, o nuo 1926 m. senaties teisė Švedijoje galioja tik 25 m. Švedija nesutiko išleisti tokio įstatymo, kuris numatytų bausmes už prieš tai padarytus nusikaltimus, net jei tie nusikaltimai padaryti prieš žmoniškumą.

Ekspertai pasiūlė vyriausybei nuspręsti nesiimti jokių priemonių prieš Švedijos gyvenančius tariamus ar tikrus karo nusikaltėlius.

Jei anksčiau Švedijos vyriausybė nepajėgė atsispirti Sov. S-gos spaudimui ir išdavė ten prisiglaudusius pabaltiečius, kaip buvusius vokiečių karius, tai šį kartą turėjo drąsos ištirti reikalą iš esmės ir pasielgti taip, kaip Švedijos įstatymai reikalauja.

Baltijos kraštai — Europos reikalas

Vis daugėja balsų už Baltijos valstybių atstatymą. Pagal Lmb pateiktas (*Tėviškės žiburiai* 6. 16) užsienio spaudos informacijas dvylika Rytų europiečių paskelbė deklaraciją "už nepriklausomybę, demokratiją ir draugystę tikroje taikoje". Ją pasirašė Čekoslovakijoje gyveną dramaturgas Vaclav Havel, filosofas Vaclav Benda ir okup. Lietuvoje gyvenanti Nijolė Sadūnaitė. Kiti devyni yra Vakarų pasaulyje gyveną išeiviai: du lenkai, du

čekai ir po vieną bulgarą, latvi, lietuvi (Algį Klimaitį), rumuną ir ukrainietį.

JAV vokiečių pareiškimas

Reikia ypač pabrėžti, kad dvi JAV vokiečių organizacijos (German American Information and Education Association ir German American National Political Action Committee) viešu apmokamu skelbimu išėjo ginti tariamų karo nusikaltėlių kurių, nesigailėdama mokesčių mokėtojų pinigų, taip uoliai ir kerštingai ieško valstybinėj OSI įstaigoj susitelkę įvairūs žydų tautybės pareigūnai. Organizacijos savo pareiškime šaukiasi konstitucinio teisingumo, nes čia dabar vedama kova prieš tariamus ar tikrus nusikaltėlius nusikalsta Amerikos teisei. Pareiškime nurodoma, kad dabar veikiantis Holtzman įstatyminis papildymas yra joks įstatymas, nes prieštarauja JAV konstitucijai, skelbiančiai, kad žmogus negali būti baudžiamas už prieš įstatymo paskelbimą padarytus nusikaltimus. Be to, pabrėžiama, kad šis įstatymas taikomas tik antrą pasaulinį karą pralaimėjusiem.

Atsišaukimas reikalauja konstitucinės teisės ir tarptautinio teisingumo vardu panaikinti Holtzman įstatymo papildymą, panaikinti OSI įstaigą ir paskelbti visiems antro pasaulinio karo įvykiams "tabula rasa".

kietijos sudaro net 70 nuošimčių visų Amerikos gyventojų. Jeigu pridėsime dar italų, lenkų, pabaltiečių ir žydų kilmės gyventojus, tai bus jau daugiau negu 80 nuošimčių. Emigrantai, atkeliavę iš Europos į Ameriką, skirstomi į tris pagrindines grupes.

1) žmonės, pabėgę iš savo gimtojo krašto dėl religinio arba politinio persekiojimo;

2) žmonės, namie turėję sunkias ekonomines sąlygas, negalėję jų nugalėti ir dėl to atkeliavę į Ameriką ieškoti geresnio ekonominio gyvenimo; (mes juos kartais vadiname duoneliautojais).

3) nusikaltėliai, pabėgę nuo teismo ir kalėjimo.

Nepripažinta kraujo auka

Tokia antrašte *Į laisvę* žurnalas dviejuose numeriuose paskelbė rezistencijos veikėjo ir buv. Laikinosios Lietuvos vyriausybės ministerio Adolfo Damušio straipsnį, kuriame jis pateikia savo samprotavimus apie Laikinosios vyriausybės veiklą, nacionalistų siekimus, SS legiono boikotą, Lietuvos tautinę armiją, ginklus šešioms lietuvių divizionams ir apie Pi-rčiupio tragediją.

Mūsų politinio ir kultūrinio darbo ateitis

Tokia antrašte savo išvadas paskelbė mūsų politinės veiklos šulas dr. Bronius Namickas *Į laisvę* žurnalo balandžio Nr. Jis čia nurodo, kad mūsų išeivijoje intelektualų procentas buvo žymiai aukštesnis už normaliai tautoje esantį. Jie sudarė kurį laiką mūsų politinio ir kultūrinio darbo atramą, o po 1960 m. atsirado jau čia akademinis mokslus baigusių lietuvių, prisidėjusių prie bendrosios lietuvių veiklos. Autorius pastebi, kad ateity lietuvių veikėjų badas vis didės, pati veikla menkės ir veiklos lygis kris. Taip pat silpnės ir finansinė veiklos parama, nes duosnieji aukotojai bus išmirę, o jų įpėdiniai nebus tokie dosnūs.

Daugelį šimtmečių nuo pat Kristaus gimimo — jeigu ne dar anksčiau — iki šio šimtmečio pradžios Europa buvo dominuojanti jėga visame pasaulyje, išskyrus gal tik Kiniją ir Japoniją. Europos kultūra, mokslas, menas civilizacija, technika dominavo ir tebedominuoja visame pasaulyje. Dar šio šimtmečio pradžioje, iki 1914 metų, Europos valstybės faktinai dominavo visame pasaulyje; net ir kiti kontinentai — Amerika, Australija yra apgyvendinti ir valdomi Europos kilmės žmonių. Tuo tarpu dabar, šiais mūsų moderniais laikais, Europa nuslydo iš pirmos vietos į trečią, ir dabar dėl pasaulio valdžios, arba bent pirmenybės varžosi dvi didelės valstybės: Jungtinės Amerikos Valstijos ir Sovietų Sąjungą, abi neeuropinės valstybės. Kaipgi tatai atsitiko? Ar europiečiai nuvargo, išseko, išsigimė? Visai ne. Europiečiai didėle dauguma yra gabūs, inteligentiški, kūrybingi, išradingi. Iš kitos pusės, reikia pripažinti, europiečiai turi silpną pusę, kuri jiems gana smarkiai gadina gyvenimą, būtent: jie nemoka savo tarpe susikalbėti; jie gyvena susiskaldę į daugybę įvairių didesnių ir mažesnių valstybių valstybėlių, kurios ne tik kad sunkiai susikalba, bet dar ir randa reikalo dažnokai vesti didesnius arba mažesnius karus. Didžiausia, stambiausia ir kartu pavojingiausia europiečių klaida buvo du pasauliniai karai. Istorikai, kurie tuos abu karus vadina "Europos civiliniais politiniais karais", sako mums karčių teisybę.

Pažiūrėję į žemės rutulį, pamatysime, kad, palyginus su kitais kontinentais, pvz. Azija, Europa, yra maža ir todėl visos tautos joje gyvena artimoje kaimynystėje. Gyvendamos arti viena kitos, jos viena iš kitos pasimokė, susipažino, dažnai susigiminiavo, turėjo daug bendrų pergyvenimų. Pavyzdys: klasikinė graikų kultūra, Sokratas, Platonas, Aristotelis yra ne tik graikų bet ir visų Europos tautų turtas. Vienas iš svarbiausiųjų faktorių, vienijančių Europos tautas, yra religija. Faktas, kad beveik visi europiečiai yra krikščionys,

turi didžiulės, net pagrindinės reikšmės jų subūrimui į vieną vienetą.

Dabar, žiūrėdami atgal į istoriją, matome visai aiškiai, kad ir Pirmasis ir Antrasis pasauliniai karai buvo nereikalingi ir palyginamai nesunkiai būtų buvę galima jų išvengti. Juk tik dėl to, kad Serbijoje, Sarajevo mieste, 1914 m. buvo nušautas Austrių-Vengrų imperijos sosto įpėdinis, nebūtinai reikėjo uždengti pasaulinį gaisrą. Jeigu karalių sostuose ir ministrų kėdėse būtų sėdėję šaltesni, protingesni žmonės, būtų buvę galima to karo išvengti. Karas įvyko, nes vadovaujantieji asmenys buvo per daug pasidavę savo asmeninėms ambicijoms ir nenorėjo spręsti savo problemų diplomatija o ne ginklu. Tiesa, viena iš gilesnių karo priežasčių buvo Vokietijos ekonominis ir karinis kilimas, kurio pabūgo Anglija ir Prancūzija, tačiau tur būt dabar visi sutiksime, kad būtų buvę daug geriau, jeigu jie būtų mėginę spręsti savo konfliktus taikingomis priemonėmis.

Visą laiką netrūko valstybininkų, siekusių sujungti visas, savo tarpe besipešančias Europos valstybes į vieną galingą, stiprią, jungtinę Europą. Tos idėjos — tarpe kitų — vadovaujamas Napoleonas ėmėsi užkariauti Europos valstybes. Jeigu jo žygis į Maskvą būtų pavykęs, jis beveik tikrai būtų Europą sujungęs. To paties tikslo — Europos sujungimo, tiksliau — pavergimo — siekė ir Hitleris, ir Stalinas. Šie du diktatoriai, žiaurūs, negailestingi visiems, kurie jiems nusiilenkė, vis dėlto turėjo pakankamai supratimo įsisąmoninti, jog tas, kuris valdo Vokietiją ir Rusiją, ilgainiui valdys visą Europą, o tada, anksčiau ar vėliau, ir visą pasaulį. Įdomią iliustraciją šiai minčiai matome šiame fakte:

1939 m. rugpjūčio mėn. Hitlerio užsienio reikalų ministras Joachim von Ribbentrop skrido į Maskvą pasirašyti tą tiek nusistebėjimo sukėlusią Hitlerio ir Stalino draugiškumo sutartį. Ta proga Stalinas, žinoma, savo svečiams naciams suruošė ištaigingą banketą, kurio metu Ribbentropas

kalbėdamas pasisakė šitaip: Vokietijai ir Rusijai visados sekdavosi gerai, kai jos būdavo draugais, o abiem visados būdavo blogai, kai jos nesutikdavo.

Reikia stebėtis: jeigu Hitleris tai žinojo, kodėl jis 1941 m. užpuolė Sovietų Sąjungą.?

Jau seniai buvo aišku, kad tas, kuriam pasiseka sujungti Vokietiją ir Rusiją, valdys pasaulį. Ir štai kodėl: sujungti vokiečių tautos darbštumą, energiją, išradingumą su Rusijos neišmatuojamais žemės turtais ir žaliavomis, reikštų sudaryti tokią stiprią valstybę, kuriai visame pasaulyje nebūtų lygios. Tokia valstybė, aišku, anksčiau ar vėliau dominuotų visą pasaulį. Šito tikslo siekdamas, Hitleris pradėjo antrąjį pasaulinį karą. Pradžioje jam stebėtinai gerai sekėsi. Po to, kai jam pasisekė nugalėti Lenkiją per tris savaites, o Prancūziją, Belgiją ir Olandiją per šešias, jis pasikėlė į puikybę ir įsitikino, jog jam jau nebėra nenugalimų priešų. Reikšminga detalė: kai jis 1941 m. birželio mėn. užpuolė Sovietų Sąjungą, jo armijos nebuvo net aprūpintos žiemėmis uniformomis. Jis buvo tikras, kad jis sumuš Staliną dar prieš Kalėdas. Hitleris ryškiai pervertino savo jėgas. Taipgi jis darė politinių ir psichologinių klaidų, atstumdamas tuos, kurie norėjo ir siūlėsi jam padėti.

Hitleris ryškiai pervertino savo jėgas ir pradėjęs totalinį karą, jį totalinai pralaimėjo. Visoje ilgoje vokiečių tautos istorijoje, rodos, nebuvo kito vyro, kuris savo tautai būtų pakenkęs tiek daug ir pridaręs jai tokių milžiniškų nuostolių, krauju ir turtu, kaip Hitleris. Tie nuostoliai, deja, nesiriboje vokiečių tauta. Štai Anglija ir Prancūzija, nors formaliai išėjo karo laimėtojais, tačiau faktinai tiek nuvargo ir nusilpo, kad jau nebegalėjo atgauti savo pirmykštės didybės. Prisidėjo dar ir taktas, kad jos abi neteko savo plačių kolonijų Afrikoje bei Azijoje. Šiandien jos jau nebėra pasaulinio masto galybėmis.

LIETUVOS DIPLOMATINĖ IR KONSULIARINĖ TARNYBA

C. SURDOKAS

Red. Pastaba. Įvedus „Karyje“ *“Žvilgsnis į politika” skyrių, rūpėjo skaitytojams pateikti žinių ir apie mūsų politinę veiklą, besistengiančių siekti Lietuvos nepriklausomybės. Be mūsų išėjimo politinių veiksmų, efektingai tebeveikia nepriklausomos Lietuvos diplomatinė tarnyba, apie kurią “Kariui” straipsnį paruošė Lietuvos atstovybės Vašingtone pareigūnas C. Surdokas.*

Sąmoningai ar nesąmoningai kiekvienas individas formuojasi savos patirties istorijoje. Kiekvieno galvavimo logika ir visas gyvenimas remiasi jo individualia patirtimi. Planuoti savo ateitį mes galime tik todėl, kad prisimename savo praeitį.

Ši tiesa tinka ir visuomeniniams junginiams bei institucijoms. Joks organizuotas vienetas negali egzistuoti be nuolatinės atramos į patirtį ar patirtimi paremtus įstatus. Precedentai, kaip ir rašyti nuostatai, yra gyvenimo kelrodžiai. Jie padeda spręsti painias gyvenimo problemas. Svetima aplinka, nežinoma ir pavojinga situacija, kelia baimę ir netikrumą, temdo ateities žingsnius į planus. Patirtis ir istorija didina pasitikėjimo jausmą ir parodo pavyzdžius, kurie teikia vilties surasti išeitį.

1957 m. vasario 16 d. savo kalboje per radiją į Lietuvą min. St. Lozoraitis pareiškė, kad Lietuvos diplomatinė tarnyba, kaip vienintelis Lietuvą reprezentuojantis organas užsienyje, tęsia savo darbą. Diplomatiniai ir konsulariniai atstovai bei kiti tarnybos nariai savo darbe vadovaujasi ne vien formaliu mandatu, kurį mes gavome iš nepriklausomos Lietuvos vyriausybės, bet taip pat ir tautos valia bei troškimu atgauti laisvę ir atstatyti suvereninę teisę demokratiškai nuspręsti, kokia buvo valstybinė ir socialinė krašto struktūra.¹

O Lietuvos generalinis konsulas Niujorke A. Simutis straipsnio autoriui pareiškė: „Lietuvos diplomatinės ir konsularinės tarnybos išlikimas ir po 46-rių metų okupacijos yra istorinės reikšmės precedentas. Dedamos visos galimos pastangos Lietuvos užsienio tarnybos egzistenciją pratęsti galimai ilgesniam laikui, gal iki nepriklausomybės atgavimo. Lietuvos užsienio tarnyba ir šiuo metu yra vienintelė konkreti suvereninė Lietuvos valstybės dalėlė tarptautinėje arenoje.“

Mūsų, kaip ir visų kitų kraštų, diplomatinės misijos turi prisilaikyti tarptautinių Vienos konvencijos nuostatų ir krašto, kuriame atstovybė veikia, įstatymų, reguliuojančių užsie-

nio misijų veiklą. JAV toks įstatymas vadinasi „The Foreign Missions Amendment Act“, įsigaliojęs 1983 m. lapkričio 22 d. su vėlesniais papildymais ir su Valstybės Departamento administratyviniais patvarkymais. Visos tais nuostatais teikiamos privilegijos ir reikalavimai Baltijos kraštų atstovams yra lygiai taikomi kaip ir visiems kitiems JAV reziduojantiems diplomatams.

Žvelgdami į dabartinę Lietuvos diplomatinę tarnybą, geriau suprasime jos veiklą ir misiją, pažvelgdami į ją iš istorinės perspektyvos.

Lietuvos diplomatinė ir konsularinė tarnyba yra nepriklausomos Lietuvos užsienio reikalų ministerijos dalis, Lietuvos užėmimo metu rezidavusi draugingose valstybėse. Paskutinės nepriklausomos Lietuvos vyriausybės jai buvo pavesta rūpintis Lietuvos interesus, tai yra informuoti pasaulį apie Lietuvos okupacijos neteisėtumą ir lietuvių tautos norą būti laisva ir nepriklausoma valstybe, vykdyti visus kitus diplomatinis uždavinius, buvusiam užsienio reikalų ministru Stasiui Lozoraičiui buvo pavesta vadovauti laisvajame pasaulyje esančiai diplomatinės tarnybos daliai.

Lietuvos okupacijos nepripažinimo klausimas nuo pat užsienio diplomatinės tarnybos veiklos pradžios

Kokia likimo ironija: Hitleris buvo pasinešęs būti ne tik Vokietijos, bet ir visos Europos viešpačiu, bet sužlugdė ne tik savo tėvynę, bet ir Europą nustūmė giliai į bedugnę ir chaosą. 1945 m. Europos padėtis buvo baisi. Milijonai žmonių žuvo. Milijonai likusių gyvųjų išmesti iš savo tėvynių, netekę viso savo turto. Daugelis miestų sugriauta, išdeginta. Prekyba bei pramonė suardyta, neveikli. Europą Stalinas galėjo pasi-

glemžti. Tačiau laimingu būdu Amerikoje atsirado protingų valstybininkų, kurie suprato, kad taip, kaip negalima buvo leisti Hitleriui užgrobti visą Europą, taip lygiai nebuvo galima leisti Stalinui ją pasigrobti, nes tada būtų mirtinas pavojus, kad Stalinas užvaldytų ir visą pasaulį. Tad Amerika padarė tikrai nuostabiai didelį žygį. Prieš 49 metų, 1947 m. ji paskelbė Maršalo planą (pavadinta pagal generolą George Catlett Mar-

shall, karo metu buvusį visų Amerikos karinių pajėgų vyriausioju viršininku) ir pagal tą planą davė Europai trylika milijonų dolerių. Tai įspūdinga suma, kuri dabar infliacijos įtakoje būtų lygi maždaug 90 milijonų. Tas planas Europą išgelbėjo, nes jis padėjo Europai gerai ir nuodugnai atsistatyti, kad dabar, po tik 40 metų nuo to plano pradžios, Europą dabar stovi kur kas geriau, negu bet kada anksčiau.

buvo ir tebėra centriniu rūpesčiu ne tik pačios tarnybos, bet ir kitų Lietuvos laisvinimo veiksmų. Lietuvos diplomatinės tarnybos šefas, dr. Stasys Bačkis, kalbėdamas per Amerikos balsą į Lietuvą šių metų vasario 16-sios proga, pareiškė, kad Lietuvos diplomatinė ir konsularinė tarnyba užsienyje rėmė ir remia akciją, kad mūsų byla būtų gyva ir kad Vakarų pasaulis nepripažintų prievartinės Lietuvos inkorporacijos į Sovietų Sąjungą.

Vienok įvairūs įvykiai bei gyvenimo apraiškos dažnai sukelia baimės, nepasitikėjimo ir abejonių nepripažinimo politikos pastovumu. Nurodymas į tuos nepasitikėjimo reiškinius, atsiliepė Juozas B. Laučka. Savo straipsnyje *Drauge* jis, paminėjęs eilę faktų, įrodančių JAV nepripažinimo politikos pastovumą, daro išvadą, kad "Amerikos nusistatymas Pabaltijo valstybių atžvilgiu dažnai pabrėžiamas ir pakartojamas ne tik tautinių švenčių ir mūsų organizacijų svarbesnio pobūdžio konferencijų sveikiniuose, bet ir oficialiuose pareikiuose visoms valstybėms, neaplenkiant ir Sovietų Sąjungos. Nei JAV kongrese, nei didžiojoje spaudoje nematyti jokių užmojų neigti ar menkinti savo šalies vyriausybės nepripažinimo politiką Pabaltijo valstybių atžvilgiu."²

Jungtinių Valstijų vyriausybės nusistatymas okupacijos nepripažinimo klausimu yra labai aiškus. Pradedant pirmuoju pareikiu 1940 m. liepos 23 d. Jungtinių Amerikos Valstijų sekretoriaus pareigas einančio Sumner Welles ir po to kasmetiniai pakartojimai rodo to paties nusistatymo pastovią politiką — minėta Sumner Welles įrikuotą į Jungtinių Valstijų principus. Jo pareikime yra sakoma, kad Jungtinių Valstijų žmonės yra priešingi grobuoniškiems veiksams, nežiūrind ar jie yra įvykdyti panaudojant jėgą ar grasinant jėga. Jie taip pat yra priešingi bet kokiai intervencijos formai į kitų valstybių vidaus reikalus. Jungtinės Valstijos visados laikysis šių principų, nes

Amerikos žmonės yra įsitikinę, kad jei doktrina, iš kurios šie principai kyla, ir vėl netvarkys santykių tarp tautų, tai protinga, teisinga ir legali tvarka, kitaip sakant, patys moderniosios civilizacijos pagrindai negalės būti išsaugoti."³

Dabartinis Valstybės sekretorius George P. Shultz pakartoja tą principą tokiais žodžiais: "Mūsų istorija yra akivaizdus liudijimas, kad Amerika yra tvirtai įsipareigojusi visų tautų valstybinei nepriklausomybei ir laisvam apsisprendimui. Mes remiame ir jungiame į Lietuvos troškimą ir vėl pačiai apsispręsti savo likimą. Mūsų įsipareigojimas Lietuvos kovai nesulpnėjo dėl dešimtmečiais besitęsiančio priešiško ir neteisėtos okupacijos. Priešingai, Lietuvių tautos drąsa ir ryžtingumas, išvermingai besireiškęs milžiniško priešiško akivaizdoje, yra nuolatinė inspiracija mums visiems."⁴

Pastaruoju metu buvo parašyta kelios studijos Lietuvos ir Pabaltijo pokarinę situaciją ir jų teisinį stovį liečiančiomis temomis. Jų tarpe ypač vertinga William J. H. Hough, III studija,⁵ kuri nuosekliai išdėsto išsivystymą tarptautinio įstatymo, draudžiančio užgrobtą teritorijos jėga. Jis mini visus kraštus, kurie atsisakė pripažinti Baltijo okupaciją ir nurodo, kuriuo būdu jie tą nepripažinimą pareiškė. Savo išvadose autorius pareiškia, kad Baltijos valstybių okupacija pasitarnavo pagrindiniu precedentu iškelti tarptautinį įstatymą į žymiai aukštesnę plotmę kaip buvo iki 1940 metų. Pirmą kartą žinomoj istorijoj dauguma pasaulio bendruomenės narių tokį ilgą laiką atsisakė pripažinti teisę į nukariautą teritoriją. Toji nepripažinimo politika stiprina pabaltiečių pasipriešinimo dvasią ir primena jiems, kad laisvasis pasaulis jų nėra užmiršęs.

Autorius ruošdamas šią studiją glaudžiai kooperavo su visų trijų Pabaltijo kraštų atstovais, o dabar rodo daug iniciatyvos pasiūlydamas būdus kai kurioms problemoms spręsti ir

talkininkaudamas veiksniais patarimais.

Pabaltijo tautų likimas iššaukė ir daugiau panašių studijų, kurių poveikio mes tuo tarpu nelabai jaučiame, bet kurios ateityje gali būti labai reikšmingos ne tik savo intelektualiniu poveikiu į skaitytojus, bet ir paruošimu mūsų bylai taip reikalingos teisinės literatūros ir su ja susipažinusių pabaltiečių draugų.

Lietuvos pasiuntinybės Vašingtone egzistencija niekad nesusidūrė su teisinėmis ar politinėmis kliūtėmis, bet per tiek laiko Amerikos užšaldyti Lietuvos fondai pradėjo išsekti. Buvo pavojus, kad diplomatinė tarnyba turės užsidaryti dėl finansų stokos. Su JAV įstaigų ir įtakingų draugų pagalba buvo rasta išeitis ir užtikrintas Lietuvos pasiuntinybės veikimas.

Svarbiausioji Lietuvos diplomatinės ir konsularinės tarnybos įstaiga yra Lietuvos pasiuntinybė Vašingtone. Ji egzistuoja galingiausios pasaulinės valstybės sostinėje ir administruoja finansinį kitų Lietuvos pasiuntinybių ir konsulatų išlaikymą. Be to, Lietuvos atstovas dr. Stasys A. Bačkis eina ir Lietuvos Diplomatinės šefo pareigas.

Nuo pat Lietuvos okupacijos pradžios 1940 m. Lietuvos diplomatinės tarnybos daugiausia pastangų turi skirti svetimųjų informacijai. Pasiuntinybė Vašingtone nuo 1940 m. iki 1957 m. leido biuletinį "The Lithuanian Situation" (išleista 148 numeriai). 1960 m. išleido "Lithuania's Occupation by the Soviet Union," o 1961 (ir 1969) "The Story of Captive Lithuania." Dabar mūsų diplomatinė ir konsularinė tarnyba informacijų prašytojams siuntinėja iš Lietuvių Bendruomenės, Altos, Vliko, Lietuvių Informacijos Centro ir iš kitų šaltinių gaunamą informacinę medžiagą.

Vienas iš sunkiausių uždavinių Diplomatinės šefui yra išlaikymas ir papildymas pačios diplomatinės tarnybos. Didelio laimėjimo buvo pasiekta 1983 m. gruodžio 6 d. Valstybės departamentui patvirtinus Stasį Lozo-

raitį, jr., Pasiuntinybės Vašingtone patarėju. Tuo aktu buvo užtikrintas Lietuvos Pasiuntinybės tęstinumas Vašingtone. Be didelių sunkumų buvo patvirtinti ir du garbės konsulai — Los Angeles ir Čikagoje. Bet bandymai kituose kraštuose atnaujinti Lietuvos diplomatinę reprezentaciją iki šiol nebuvo sėkmingi.

Lietuvos diplomatinė tarnyba palaiko glaudžius ryšius su Latvijos ir Estijos diplomatiniais atstovais, su visais lietuvių veiksniais, lietuvių visuomeninėm organizacijom, spauda, radijo valandėlėm, o taip pat ir su kitų pavergtų tautų reprezentatyviom organizacijom bei draugiškom institucijom.

Savo tarpe Lietuvos užsienio tarnybos nariai palaiko glaudžius ryšius asmeniškai, bendraraščiais, laiškais, telefonais. Spaudoje pasirodą komentarai, žinios ir draugų bei priešų pasisakymai apie Lietuvą ir jos interesus pasidalinami su visa tarnyba palydint juos bendraraščiu vadinamu "Pro memoria".

Diplomatiniai atstovai reprezentuoja savo kraštą prie vyriausybės kurioms jie yra skirti; įteikia notas, me-

morandumus ir kitokius dokumentus vyriausybei ar kitoms įstaigoms pagal iškylančius reikalus; gina savo krašto piliečių interesus pagelbsti jiems įvairiais reikalais (pasų, dokumentų); renka ir analizuoja medžiagą apie tarptautines problemas bei įvykius, turinčius ryšių su Pabaltijo valstybių laisvės byla; uoliai seka įvykius ir nuotakas pavergtoje tėvynėje; dalyvauja tautiniuose ir tarptautiniuose renginiuose laisvajame pasaulyje.

I Š N A Š O S

1. *The Lithuanian Situation*, Vol. XII, No. A5/147/. p. 3, April - May - June, 1957.
2. Juozas B. Laučka, Nepripažinimo politikos reikalu, *Draugas*
Diskusijose be reikalo norima pabrėžti skirtumą tarp doktrinos, principo ir politikos. Legaliniu požiūriu jie visi lygūs. Tai yra gairės vyriausybės politikai. Privalomi yra tik įstatymai. Baltijos valstybių atžvilgiu tai buvo paaiškinta 1972 m. gruodžio 18 d. laišku, adresuotu p. Ilgvars Spilners, kurį pa-

sirašė Charles G. Stefan, Director, Office of Soviet and Eastern European Exchange, Department of State. Laiške yra taip pasakyta: "...Our non-recognition of the annexation of the Baltic States is a policy decision and not a legal requirement under the Constitution, applicable laws, or regulations."

3. Lithuania's Occupation by the Soviet Union, Lithuanian Legation, Washington, D. C., psl. 20, 1960.
4. Iš laiško Lietuvos atstovui Dr. S. A. Bačkiui 1987 m. Vasario 16-sios proga..
5. William J. H. Hough, III, *The Annexation of the Baltic States and its Effect on the Development of Law prohibiting forcible Seizure of Territory*, New York Law School Journal of International and Comparative Law, Vol. 6, No. 2, pp. 301 - 533, Winter 1985. (Straipsnis užima visą žurnalo numerį.)

(Tęsinys sekančiame "Karyje")

KARININKŲ METRAŠTIS 1939 m.

(Tąsa iš "Kario" Nr. 7)

Ypatingų reikalų karininkai

PULKININKAI

Liutermoza Albertas (e. Kretingos apskr. k-to p.)

Uogintas Pranas

Braziulevičius Vladas (prie kr. aps. m-ro)

Liormanas Raimundas (e. Raseinių apskr. k-to pl.)

Talevičius Zigmas

Tsm. Leonas Silvestras (skaitosi Kar. sąrašuose)

PULKININKAI LEITENANTAI
Slizys Jonas

MAJORAI

Dagys Jokūbas, adm. (Ramovės šeiminkas)

Švambarys Jonas (komand. į Klaipėdos kr. k-rą)

KAPITONAI

Jodauga Juozas, gen. št.

Adjutantai

MAJORAI

Zibavičius Liudas (min. adj.)

Gecevičius Mykolas gen. št. (kar. vado adj.)

Respublikos Prezidento kariškoji rūmų tarnyba

PULKININKAI LEITENANTAI
Žukaitis Stepas, gen št. (E. resp. Prez. asmens adj. p.)

KAPITONAI

Jasiūnas Ignas

LEITENANTAI

Mikaliūnas Jonas

Pėstininkų Inspekcija

BRIGADOS GENEROLAS
Vitkauskas Vincas (inspektorius)

MAJORAI

Bartkus Aleksas
Kėželis Kostas

Artilerijos Inspekcija

PULKININKAI

Žilys Vincas, gen. št. (inspektorius)

PULKININKAI LEITENANTAI

Abaravičius Kazys

MAJORAI

Dapkus Antanas

KAPITONAI

Staranevičius Antanas

Juriskonsulatūra

MAJORAI

Leknickas Lionginas (jurisk, pad.)

I-os pėstininkų divizijos
štabas

Divizijos generolas Pundzevičius
Stasys, gen. št., divizijos vadas

PULKININKAI

Spragauskas Kazys, gen. št. (štabo
v-kas)

PULKININKAI LEITENANTAI

Skorulis Juozas (III sk. v-kas)
Gudelis Kazys, san. (div. san. v-kas)
Ancevičius Vacius int. (div. int.)
Purelis Juozas, gen. št. (I sk. v-kas)

MAJORAI

Kukta Tomas, gen. št. (II sk v-kas)
Karevičius Bronius
Rinkevičius Juozas

KAPITONAI

Kudarauskas Juozas adm.
Juozaitis Jonas vet.
Tugaudis Liudas
Čeponis Petras, adm.

LEITENANTAI

Rimkevičius Jurgis
Burneikis Jonas
Apeikis Valentinas

II-os pėstininkų divizijos
štabas

Divizijos generolas Adamkavičius
Edvardas, divizijos vadas

PULKININKAI

Augevičius Jonas, san. (div. san. v-
kas)
Stankaitis Mečius, gen. št. (štabo v-
kas)

PULKININKAI LEITENANTAI

Užupis Juozas, vet. v-kas)
Budraitis Pranas (III sk. v-kas)
Vilėniškis Alfonsas int. (div. int)
Matulis Pranas, gen. št. (I sk. v-kas)

MAJORAI

Miecevičius Vacius
Maneika Justinas,
Mašiotas Justinas
Juknevičius Jonas, gen. št. (II sk. v-
kas)

KAPITONAI

Brusokas Jurgis
Micevičius Marijonas adm.
Irlikis Juozas san.
Zagorskis Jonas
Sekleckas Kostas

Lukauskas Jonas
Kauneckas Bronius

LEITENANTAI

Lorencas Eugenijus

III-os Pėstininkų divizijos
štabas

Divizijos generolas Reklaitis Mikas,
divizijos vadas

PULKININKAI

Urbšas Adolfas gen. št. (štabo v-kas)

PULKININKAI LEITENANTAI

Rajeckas Leonas (III sk. v-kas)
Vizbaras-Paškevičius Genrikas (div.
int.)
Domarkas Kazys san. (div. san. v-
kas)
Andriušaitis Aleksandras, gen. št. (I-
sk. v-kas)

MAJORAI

Listopadskis Juozas gen. št. (II sk.
v-kas)
Sargelis Petras
Dobrovolskis Aleksandras, vet. (div.
vetr. v-kas)
Naujokas Motiejus, gen. št.
Svičiulis Antanas

KAPITONAI

Kamarauskas Petras
Sabaliauskas Petras
Vilkaitis Juozas
Stankus Antanas
Jovaiša Juozas

LEITENANTAI

Valentinavičius Martynas, adm.
Mačiulis Kasperas

**1939 metų Lietuvos kariuomenės karininkų alfabetinis sąrašas,
perspausdintas iš Kariuomenės štabo leidinio *Karininkų metraštis* 1939 m.**

Abaravičius Kazys, plk. ltn. (1896.III.19)
Abraitis Jonas, j. ltn. (1912.IV.21)

Abraitis Julijonas, plk. ltn. (1890.XII.14)
Abraitis Mikas j. ltn. (1911.XI.15)

Abramavičius Bronius, j. ltn. (1914.I.23)
 Abramavičius Julius, ltn. (1914.II.6)
 Abramikas Vincas, kpt. (1903.VIII.16)
 Abromas Nikodemus, j. ltn. (1913.V.27)
 Acus-Acukas Jonas, plk. (1885.VII.29)
 Adamkavičius Edvardas, div. gen. (1888.III.18)
 Adomaitis Augustinas, j. ltn. (1911.I.17)
 Adomaitis Jonas, mjr. (1902.II.4)
 Adomaitis Pranas, ltn. (1906.XI.13)
 Adomaitis Vladas, j. ltn. (1911.XII.11)
 Adomavičius Jonas, j. ltn. (1912.XII.9)
 Adomavičius Petras, ltn. (1907.V.2)
 Adomkevičius Norbertas, kpt. (1905.VI.6)
 Adomonis Karolis, kpt. (1904.VII.19)
 Alžinas Vladas, ltn. (1907.II.24)
 Akelis Edmundas, ltn. (1910.XI.17)
 Aklsomaitis Vincas, kpt. (1898.I.5)
 Alanta Povilas, plk. (1897.V.2)
 Aleknavičius Pranas, kpt. (1903.VII.20)
 Aleksa Viktoras, j. ltn. (1910.VII.28)
 Aleksandravičius Bronius-Vincas, plk. (1901.I.10)
 Aleksandravičius Jonas, kpt. (1902.VII.15)
 Aleksandravičius Vladas, j. ltn. (1913.I.1)
 Aleksandravičius Petras, j. ltn. (1910.I.15)
 Aleksiejūnas Alfonsas, kpt. (1904.X.30)
 Aleksiejūnas Kazys, j. ltn. (1911.III.15)
 Aleškevičius Jonas, j. ltn. (1914.VIII.22)
 Ališauskas Augustinas, ltn. (1907.X.28)
 Ališauskas Kazys, mjr. 1898.III.31)
 Alksninis Vaclovas, kpt. (1902.XII.15)
 Alonderis Robertas, ltn. (1910.I.7)
 Ambrazas Petras, kpt. (1905.VI.16)
 Ambrazevičius Algirdas-Vladas, j. ltn. (1915.VII.30)
 Ambraziejus Andrius, kpt. (1895.V.22)
 Ambraziejus Bronius, mjr. (1898.II.21)
 Ambraziejus Kazys, plk. ltn. (1903.I.3)
 Ambraziūnas Pranas, kpt. (1903.I.28)
 Ancevičius Vacius, plk. ltn. (1899.I.5)
 Andrašius Jonas, plk. (1896.III.22)
 Andrijauskas Justinas, j. ltn. (1910.VII.14)
 Andriukaitis Aleksandras-Vytautas, kpt. (1908.IV.2)
 Andriušaitis Aleksandras, plk. ltn. (1900.IV.8)
 Andriušis Bronius, ltn. (1909.IX.15)
 Andriušis Juozas, ltn. (1903.XII.6)
 Andriūnas Antanas, mjr. (1901.I.5)
 Andriūnas Izidorius, kpt. (1902.II.14)
 Andriūnas Povilas, ltn. (1910.V.29)
 Andrius Juozas, plk. ltn. (1900.I.1)
 Andruškevičius Antanas j. ltn. (1913.II.22)
 Andruškevičius Vytautas, ltn. (1908.III.2)
 Aniuolauskas Stasys, j. ltn. (1912.X.12)
 Antanaitis Alfonsas, mjr. (1896.VIII.2)
 Antanavičius Jonas, j. ltn. (1917.II.27)

Antanavičius Kazys, kpt. (1908.II.2)
 Antušas Valerijonas, j. ltn. (1912.V.17)
 Apeikis Valentinas, ltn. (1913.XI.30)
 Aperavičius Kazys, mjr. 1898.III.9)
 Armonas Bronius, ltn. (1908.XI.22)
 Arnastauskas Jonas, kpt. (1905.V.25)
 Arštikaitis Antanas, ltn. (1912.VIII.27)
 Asadauskas Stasys, ltn. (1913.I.26)
 Asevičius Vincas, mjr. (1896.VII.27)
 Asipauskas Mykolas, j. ltn. (1910.XII.8)
 Asminavičius Petras, mjr. (1897.V.5)
 Ašmonas Vladas, ltn. (1910.X.23)
 Ašmutaitis Herbertas, ltn. (1913.VII.26)
 Atstupėnas Jurgis, kpt. (1894.I.14)
 Atutis Aleksandras, j. ltn. (1911.IV.12)
 Augevičius Jonas, plk. (1883.I.7)
 Augulis - Kazlauskas Vitalis, j. ltn. (1916.IV.22)
 Augustas Juozas, kpt. (1910.X.6)
 Augustauskas Vytautas, kpt. (1905.II.12)
 Augustinas Adomas, mjr. (1898.I.17)
 Augutis Jonas, ltn. (1914.IX.22)
 Augutis Mykolas, ltn. (1910.VIII.13)
 Aukstinis, Jonas j. ltn. (1914.VIII.9)
 Aukštakalnis Jurgis, ltn. (1905.I.31)
 Aušūra Petras, ltn. (1910.X.1)
 Aužbikavičius Vladas, plk. ltn. (1890.V.3)
 Avizienis Antanas, mjr. (1895.VII.25)

B.

Babarskis Petras, kpt. (1900.VIII.25)
 Babickas Kazys, plk. ltn. (1901.V.7,)
 Babickas Povilas, ltn. (1907.XI.5)
 Babilius Juozas, ltn. (1913.III.24)
 Babina Jonas, kpt. (1905)
 Bacevičius Vytautas, j. ltn. (1915.II.17)
 Bačiulis Alfonsas, ltn. (1906.V.3)
 Bačkis Juozas, kpt. (1901.IX.1)
 Bagdanavičius Kostas, j. ltn. (1909.X.24)
 Bagdanskis Juozas, ltn. (1910.III.17)
 Bagdonas Leonas, ltn. (1910.X.28)
 Bagdonas Stasys, kpt. (1901.VII.14)
 Bagdonas Vincas, j. ltn. (1912.VII.8)
 Bagdonas Vladas, ltn. (1911.IX.5)
 Baipšys Bronius, ltn. (1907.X.13)
 Baipšys Stasys, kpt. (1905.XII.21)
 Bajerčius Bronius, mjr. (1896.XI.29)
 Bakaitis Zigmantas, j. ltn. (1913.II.19)
 Bakanas Juozas, j. ltn. (1907.V.13)
 Bakšys Stasys, j. ltn. (1914.II.23)
 Bakūnas Leonas, j. ltn. (1914.I.14,)
 (Tąsa sekančiame "Karyje")

TREM TIES TRIMITAS

Redaguoja S. Kaunelienė

531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216

Šiuo adresu siųsti visą "Tremties trimitui" skirtą medžiagą

DALYVAUKIME VISUOTINIAME LŠST SUVAŽIAVIME

1987 metų spalio 31 ir lapkričio 1 dienomis įvyksta LŠST visuotinis atstovų suvažiavimas Southfield, Michigan, Dievo Apvaizdos parapijos Kultūriniam Centre, 25334 Nine Mile Road.

Aplinkrašty paskelbtos detalės: k.t. atstovų skaičius, atstovų sąrašai, nakvynių reikalai. Atstovai turėtų iš anksto nutarti, kokius klausimus kels, ko pageidaus iš naujų valdomųjų organų. Suvažiavimas nustato tolimesnės veiklos gaires.

Pagalvokime, ar dažnai nepaliekame CV pirmininko vieno vežti nelengvą veiklos vežimą, ar neieškome adatų šieno vežime?... Pirmininkas yra tik žmogus, nerasdamas tinkamų padėjėjų, dažnai kritikuojamas, nežiūrint koks darbštus, gabus ir sumanus bebūtų — pavargsta. Tad suvažiavę įvertinkime CV pirmininko atliktus darbus. Nuoširdus padėkos žodis kiekvienam yra mielas.

Turime energingą, gabų ir darbštų CV pirmininką, kuris buvo tinkamas atstovas ne vien tarp lietuvių, bet ir tarp amerikiečių, kuris ir išvaizda ir sugebėjimais visad labai gražiai reprezentavo LŠST. Jei jis nebesutiks būti perrenkamas, ieškosime tinkamo naujo CV pirmininko. Iš anksto apgalvokime, ką siūlysim, ką pasiūlytasis kandidatas galės duoti Sąjungai? Išrinkę CV pirmininką, pagalvokime ir apie CV. Ar pirmininkas pats susikvies savo valdybą, ar susirinkimas siūlys kandidatus? Pareiškime savo pageidavimus.

Suvažiavimo metu rimtai pasvarstykime apie įvairias intrigėles, apie bylas, dar vis išskylančias šaulių tarpe. Kai metame viens į kitą purvus, kai paleidę apyvarus kliaučių ieškom, pasitarnaujam mūsų priešam, o ne Sąjungai. Pamirškime kivirčius,

ieškokime būdų į Sąjungos eiles įtraukti daugiau jaunimo, išnaudokime visas galimybes išeiti į platesnę areną, remkime lietuvius, kandidatuojančius į įvairias šio krašto valdžios vietas, rūpinkimės OSI rankos paliestais tautiečiais. Darbų daug, dirva plati... vieningai dirbdami, daug daugiau pasieksim. Nedejuokim, kad senstam, kol esam gyvi, kol protas šviesus, kol sveikata tarnauja — esam jauni.

Dalinių vadovybės nepamirškite susimokėti Sąjungos mokesčio. Nesumokėję, negali suvažiavime dalyvauti ir balsuoti.

ŠEŠIAŠIMTĖS MALDA

ANATOLIJUS KAIRYS

(Iš rinkinio *Aukurai ir Altoriai*)

*Senutė meldžiasi sustojusi prie seno,
Prie samanoto kryžiaus, prie benamio,
Prie to, kurio prisiminimuose srovena
Praėjusių ir amžių būsimų svajonės.*

*Akis pakėlusi į gyvą Kančių stebi,
Kaip trykšta kraujas iš medinių kojų.
Jos siela skundžiasi, kad Dievo laimės ratas
Sustojo pakeliui į pažadėtą rojų.*

*SENUTĖ žiūri čia į Kančių, čia į medį,
Svajonėse paskęsta jos malda—
Ir mato ji kaip verias lūpos Jo bežadės,
Kaip sujuda ją laiminti ranka...*

LENKAI MELDŽIASI PRIE LIETUVOS DIEVO MOTINOS PAVEIKSLO

ALFONSAS MIKULSKIS

Laikraščiuose skaitėme, kad stebuklingojo Čenstakavos, dabar vadinamos Juodosios Madonos paveikslo kopija, buvo nuvežta į visas Lenkijos bažnyčias ir net į Ameriką čia gyvenančius lenkus moraliai sustiprinti, tautinę dvasią pakelti. Ir laisvoje Lietuvoje 1930-tais Vytauto Didžiojo metais, tur būt, į kiekvieną bažnytkaimį, į kiekvieną valsčių su ypatingom iškilmėm buvo atneštas Vytauto Didžiojo bareljefas.

Deja, to paveikslo istorija ir šandien mūsų istorikams nežinoma, o tai yra labai svarbus mūsų tautos istorinis faktas, kuris turėtų būti žinomas ne tik suaugusiems, bet ypatingai mūsų jaunimui. Ne pigiam pasididžiavimui, bet rimtam savo tautos istorijos žinojimui.

To paveikslo istoriją, kad jis yra Vytauto Didžiojo nuosavybė, sužinojau iš savo giminaičio skulptoriaus Ramojaus Mozoliausko.

Kai Lenkija šventė tūkstanties metų nuo krikščionybės Lenkijoje sukaktį, Čikagos gausi lenkų bendruomenė sujudo šį įvykį vertingai paminėti. Nupirko gražų žemės sklypą naujoms kapinėms ir sumanė pastatyti Čenstakavos Dievo Motinos garbei didingą paminklą. Nusiziūrėjo į R. Mozoliausko puikius, meniškus paminklus lietuvių Šv. Kazimiero kapinėse ir kitur, pakvietė jį į lenkų vyskupo Abramovičiaus rezidenciją ir pasiūlė sukurti monumentalų paminklą su Čenstakavos Dievo Motinos skulptūrą. Skulptoriui idėja ir sąlygos patiko, įteikė gana daug fotografinių ir pieštų paveikslų ir, net, miniatūrinį bareljefą marmure. Bet, tarp kitko, vyskupas prisiminė, kad jis turi ir to paveikslo istortiją — seną knygelę, parašytą kaž kurio garsaus lenkų istoriko, kaip ir iš kur tas paveikslas Česnatakavoj atsiradęs, kada ir koks stebuklas įvyko, na, ir paties Čenstakavos bažnytkaimio išaugimas

į garsų didmiestį, kad skulptorius įsijaustų į paveikslo esmę ir prasmę. Vienas iš kurijos dvasiškių tą knygą atnešė ir paskaitė, kad 1397 tais metais Vytautui Didžiajam, su savo kariuomene jojant ginti Europos notorių, teko žygiuoti pro Minską, kuris buvo Vytauto Didžiojo valdoje. Minsko bajorija prie miesto vartų pasitiko savo valdovą ir įteikė dovaną brangų — auksuotą bizantiško stiliaus Dievo Motinos paveikslą. Kariams teko padaryti atatinamus neštuvus ant poros arklių ir su keliais palydovais jį gabantis, kas karo žygyje sudarė nemaža nepatogumų. Po gero žygio, patogioje Lenkijos laukų aplinkoje kunigaikštis leido kariams ir jų žirgams pailsėti. Ta proga vienas iš vadų Vytautui pareiškė, kad tas paveikslas žygyje sudaro daug keblumų, o mūsųje jis gali dar labiau apsunkinti, manevruojant galima net jo visai netekti ir t. t. Tai pasiūlė paveikslą nunešti į netoliese ant kalnelio baltuojančią bažnytelę, paprašyti kleboną jį pagloboti kol grįšime. Grįždami pasiimsime. Siūlymas kunigaikščiui patiko. Taip ir padarė. Tačiau, kaip žinome, tas mūsų nepasisekė ir Vytautas su kariuomene grįžo visai kitais keliais ir apie paveikslą užmiršo. Tos bažnyčios klebonas, kelis metus palaukęs, tą brangenybę įmūrino į didįjį altorių ir ten įvyko garsus stebuklas. Istorikas rašo, kad tuo metu Lenkija buvo silpna, nežinoma valstybė ir Čenstakava buvo visai mažas nežinomas bažnytkaimis. Lietuva tuo metu buvo didelė, galinga valstybė — imperija kurią Europos valdovai aukštai vertino. Taip pat ir jos valdovas. Čia malonus vyskupas Abramovičius juokais įsiterpė, kad tą istoriją tikriausiai parašė lietuvis. Po įvykusio tikrai įtikinančio stebuklo, ji geriau žino ir tegul aprašo dvasiškiai. Čenstakavos bažnytkaimis pagarsėjo visoje Lenkijoje ir net Euro-

poj. Ten ėmė kurtis Lenkijos turtuoliai, miestas buvo tinkamai išplanuotas ir, per trumpą laiką stebuklais išgarsėjęs, tapo žinomas visoje Europoje. Po minimo stebuklo ten įsikūrė pauliečių vienuolynas, kurių gražioje bažnyčioje ir dabar tas garsusis „Juodosios Madonos“ paveikslas randasi.

Šią žinią papasakojau Klivelando istorikui dr. J. Jakštui, kad jis būdamas Čikagoje užsuktų į lenkų vyskupiją ir, moksliskai ištyręs, parašytų į kurį žurnalą. Deja, tur būt, pamiršo. Taip pat kalbėjau su kitu žyšmiu istoriku kun. Rabikausku Romoje. Jis irgi kažkodėl nieko nepadarė, O vis dėlto šis istorinis įvykis mūsų istorijos pilnumui ir spalvingumui būtų labai vertingas.

Linksmesnei šio rašinio užbaigai norisi priminti mūsų juokdarius kalbas, jog Lenkija buvo galinga valstybė, kol ją valdė lietuviai valdovai: Jogaila, Pilsudskis ir prezidentai bei lietuvių kilmės generolai. O štai ir dabar jų bažnyčios galia ir įkvėpimas remiasi Lietuvos Dievo Motinos globa bei malonėmis.

GRAŽI REPREZENTACIJA

Mičigano valstija šiemet švenčia 150 metų sukaktį. Sukaktis ypatingai iškilmingai buvo ir tebėra minima įvairiose Mičigano vietovėse.

Gubernatorius sušaukė gubernatorių suvažiavimą Trevor City. Suvažiavusius nustebino įvairiais pasirodymais, programom ir savo vaišingumu. Rekordinis skaičius svečių šiemet aplankė Mičiganą. Atskiri miestai ruošė atskiras šventes.

Pats gubernatorius išsiuntinėjo laiškus Detroito tautybių atstovams, kviesdamas dalyvauti rugpjūčio 15 dieną Tautybių dienoje Shene parke ant Detroito upės kranto. Kvietė pademon-

1987 m. rugpjūčio 15 d. Detroite švenčiant Mičigano 150 metų sukaktį, Stasio Butkaus kuopos pirm. Eduardas Milkus, Eugenija Bulotienė, Ona Pusdešrienė ir buvęs pirm. Vincas Tamošiūnas. Nuotr. foto kor. K. Sragausko

struoti savo meną, įruošti tautodailės skyrių ir dalyvauti parade. Šios vasaros nepaprasti karščiai daugelį išgąsdino. Numatytas paradas neįvyko. Pats gubernatorius dėl kitų įsipareigojimų nedalyvavo. Tačiau lietuviai nepabūgo karščio. Lietuviai, vadovaujami buvusio ilgamečio Stasio Butkaus kuopos pirmininko Vinco Tamošiūno, naujojo pirmininko Eduardo Milkus, kp. sekretorės Onos Pusdešrienės ir narės Eugenijos Bulotienės bei Švyturio kp. atstovo Juozo Kinčiaus, — su tau-

tine vėliava labai gražiai pasirodė.

Scenoj vyko tautybių pasirodymai. Programa buvo labai įvairi, tik gaila, kad karštis vargino. Lietuvių vėliava scenoj. Nors lietuviškos programos ir nebuvo. Dalyvių, spaudos atstovo Antano Griniaus ir kitų dalyvių apskaičiavimu, apie keletas šimtų, tai milijoniniam miestui labai mažas skaičius. Parkas naujai įruoštas, gražus, jį puošia gėlynai, nemaža scena. Tautybių skyriai erdvūs, su stogeliais, atskirti tvorelėmis. Lietuvių buvo dvylika — tai paly-

ginus su bendru dalyvių skaičiumi geras procentas.

Kodėl toks mažas dalyvių skaičius? Tur būt, stoka propagandos, karščiai ir nauja, neįprasta vieta. Detroitiečiai, įpratę prie vasaros tautybių festivalių Haret Plazoj, nesitikėjo čia ką nors naujo pamatyti, o gal bendra apatija ir nepalanki spaudos ir televizijos pranešėjų nuomonė apie Detroitą nulėmė.

Bet lietuviai abiejų kuopų šauliai savo pareigą atliko — dalyvavo ir gražiai mus reprezentavo.

DAUKANTĖNAI ŠAUDYMO VARŽYBOSE

Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopa, jau daugiau kaip 20 metų besireiškianti jūriniai šauliškoje veikloje Čikagoje, kasmet, savo nariams surengia sportinio šaudymo varžybas, kuriose vyrams, moterims ir svečiams kuopos veiklos rėmėjams, sudaromos sąlygos sportiniais šautuvais pašaudyti ir varžybinėje nuotaikoje savo taik-

lumą išbandyti. Jau daugiau kaip dešimts metų varžomasi dėl gen. št. plk. K. Dabulevičiaus ir LDK Birutės Dr-jos skirtų pereinamųjų taurių bei kitų dovanų, kuriom apdovanojami laimėtojai.

1987 metų kuopos šaudymo varžybos buvo pravestos š. m. rugpjūčio m. 22 d., gražios gamtos

aplinkoje, New Buffalo šaudymo sporto klubo įrengtoje šaudykloje, apie 75 mylios nuo Čikagos. Tą dieną puikiam orui esant, į kalbamą šaudyklą suvažiavo gražus daukantėnų: vyrų, moterų jūrų šaulių būrys. Vieni, karšti šaudymo sporto mėgėjai, atvažiavo dalyvauti varžybose, kiti — pabūvoti gražios gamtos aplinkoje ir

varžybų stebėtojų nuotakas išgyventi.

12:30 val. p.p. kuopos pirmininkui E. Vengianskui pasveikinus varžybų bei šios išvykos dalyvius, nurodžius kokiomis sąlygomis bus šaudoma ir sudarius atskiras šaudytojų grupes, 1987 m. Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos šaudymo varžybos buvo pradėtos. Vyrų ir svečių grupėse buvo šaudoma padėtyse stačiom, klūpčiom ir gulom iš 150 pėdų atstumo, po 20 šūvių į taikinius. Moterų grupėje — padėtyje gulom iš 100 pėdų tolumo. Šaudykloje aidėjo pavienių šūvių garsai, kulkos aižė taikinius, keitėsi šaudytojų pamainos, šaudymo pozicijos, buvo tikrinami taikiniai ir pažymimi rezultatai, kurie nuotaikingai veikė į varžybų dalyvius ir stebėtojus.

Kaip ir buvo tikėtasi, vyrų grupėje aštri dvikovą išsivystė tarp 1985-1986 metų pereinamosios taurės laimėtojo A. Aleksandravičiaus ir jo ilgamečio varžovo, laiminčio vis antrąją vietą B. Petrausko. Iki paskutinio šūvio nebuvo aišku, kuris iš jų šiais metais pasipuoš pirmosios vietos laimėtojo laurais, ir pagliau, po didelių pastangų, 4 taškų persvara pirmąją vietą ir gen. št. plk. K. Dabulevičiaus pereinamąją taurę išsikovojo B. Petrauskas, antroje vietoje palikdamas A. Aleksandravičių. Trečią vietą laimi K. Astras.

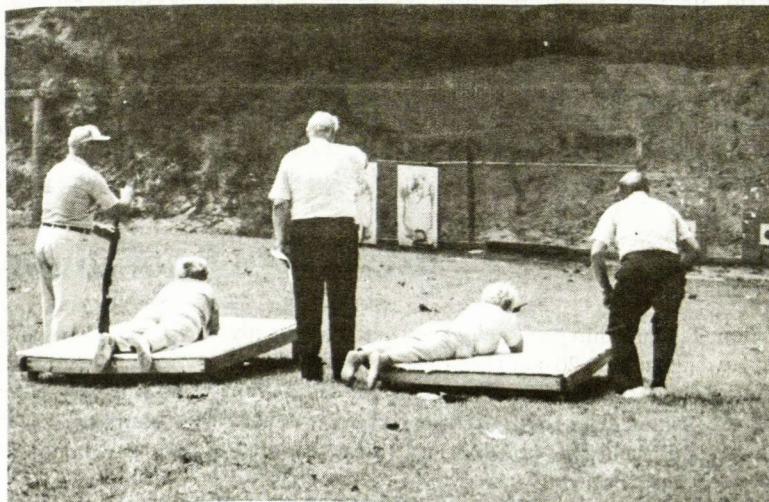
Moterų grupėje šiais metais draugiškos nuotakos varžybų dvasioje pirmąją vietą ir LDK Birutės Dr-jos ilgametės pirmininkės M. Tumienės pereinamąją taurę laimėjo G. Kuzmienė, antroji vieta atiteko P. Mikštienei.

Svečių grupėje, pagal vyrų grupės šaudymo davinius trečią vietą kvalifikavęsis, be konkurencijos šaudė ilgametis Union Pier Lietuvių Dr-jos narys, St. Petersburgo Palangos šaulių kuopos šaulys K. Steponkus.

Varžyboms pasibaigus visi dalyviai ir stebėtojai buvo pakviesti prie padengtų, įvairiais skaniais maisto gaminiais apkrautų stalų užkandžiams. Kiek užkandus bei atsigavinus, kuo-

Supažindinimas su šautuvu, prieš šaudant, Gen. T. Daukanto j. š. kuopos 1987 m. šaudymo varžybose New Buffalo šaudykloje. Nuotr. A. Aleksandravičiaus

Gen. T. Daukanto j. š. kuopos moterys ugnies linijoje š. m. rugpjūčio 22 d. kuopos šaudymo varžybose. Nuotr. A. Aleksandravičiaus

pos pirmininkas E. Vengianskas paskelbė varžybų duomenis, sveikino laimėtojus ir paguodos žodį tarė pralaimėjusiems. Taip, po sėkmingų šaudymo varžybų, keletą valandų buvo smagiai, šeimyninėje nuotaikoje pabendrauta ir popietis gražios gamtos aplinkoje praleistas. Vakarop, prieš išsiskirstant į namus, kuopos pirmininkas išreiškė padėką šių metų šaudymo varžybas suorganizavusiam kuopos šaudymo sporto vadovui B. Petrauskui, skanius užkandžius paruošusioms A. Aleksandravičienei, J. Skarčienei ir M. Gydienei, varžybų dalyviams, visiems šioje išvykoje dalyvavusiems ir bet kuo prie kalbamų varžybų organizacinių bei užkandžių pagaminimo darbų prisidėjusiems.

Užvertus dar vieną Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos sportinio šaudymo metinių varžybų istorijos lapą, rausvai saulutes besileidžiant į netoli, tik už mylios, esančio Michigano ežero bangas, atėjo laikas skirstytis į namus. Šaudykloje viskas nutilo, nurimo. Išsiveždami su savim geriausias nuotaikas, daukantėnai sėdosi į auto mašinas. Staiga suurzgė užvesti motorai, pakilo dulkės ir visi, kas sau, patraukė Čikagos link į namus.

J. Š.

DĖL NUOTRAUKŲ

Sumažėjusios "Kario" įplaukos suvaržė nuotraukų spausdinimą — viena nuotrauka kainuoja 5 dol. Siųsdami korespondencijas bei nekrologus, prijungdami nuotraukas, malonėkite prijungti ir mokestį už jas.

Jūrų šauliai V. Utara, J. Janušauskas ir kuopos šaudymo sporto vadovas B. Petrauskas šaudykloje Gen. T. Daukanto j. š. kuopos 1987 m. varžyboms besiruošiant. Nuotr. A. Aleksandravičiaus

Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos 1987 m. šaudymo varžybose vyrai ugnies linijoje šaudyme klūpščiom. Nuotr. A. Aleksandravičiaus

Iš Martyno Jankaus šaulių kuopos pastogės Brocktone, MA

Martyno Jankaus šaulių kuopos šauliai sėkmingai užbaigė 1986 m. su įvairiais planais ir sumanymais dažnuose valdybos narių posėdžiuose.

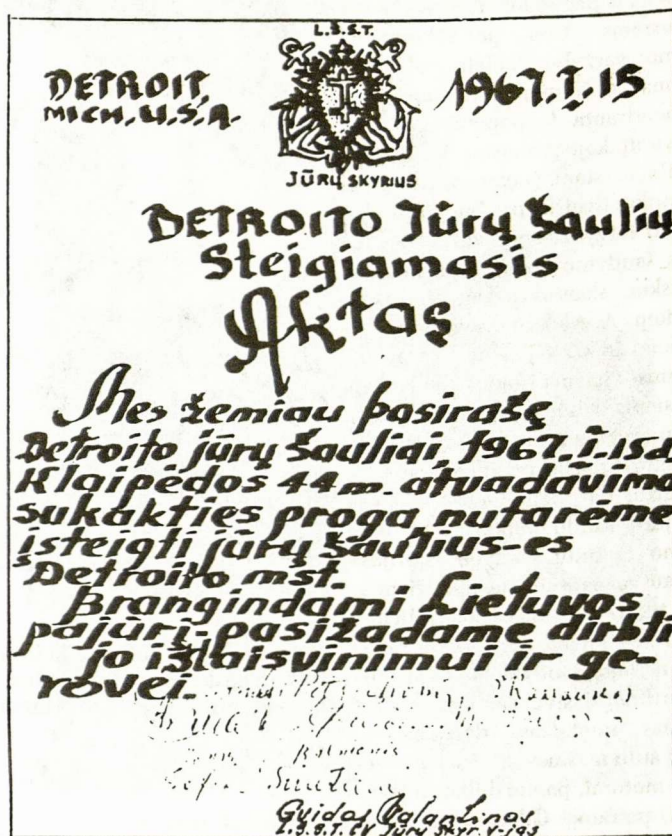
Greitai bėgantis laikas atnešė 1987 m. Lietuvos krikščionybės 600 m. atkūrimo jubiliejaus metus ir juose minėjimus. Buvo numatytas kuopos narių visuotinis susirinkimas su valdybos rinkimais. Susirinkimas įvyko vasario 1 d. Sandaros salėje. Susirinkimą, kaip visuomet, pradėjo vėliavos įnešimu ir malda. LŠST Sąjungos garbės šaulys Juozas Stašaitis pateikė susirinkimui darbotvarkę, kuopos veiklos pranešimą ir atsistatydino su visa valdyba.

Naujos valdybos rinkimai susirinkusių šaulių nuotaiką aptemdė — ilgametis, darbštus, sumanus pirmininkas Juozas Stašaitis dėl pablogėjusios sveikatos nebesutiko būti renkamas pirmininku. Nesutiko nė buvę pajėgūs pirmininkai. Tesutiko pasilikti savose pareigose visi kiti kp. valdybos nariai.

Martyno Jankaus kuopa, likusi be pirmininko, nepakriko. Kiti valdybos nariai ėjo savo pareigas. Garbės šaulės St. Gofensienės vedami turėjo kelis pasitarimus-posėdžius. Nutarta organizuotai su vėliavomis dalyvauti Mirusių pagerbimo šventėje gegužės 24 d. Šv. Kazimiero lietuvių parapijos bažnyčioje. Birželio 7 d. Brocktono "Ramuvos" parke suruošti ir dalyvauti Trakų rinktinės šaudymo varžybos. Padėkos savaitgalį dalyvauti Kennebunkporte Tėvų pranciškonų vasarvietėje kultūriniame rengime. Dalyvauti ir kitose šventėse garbingai atliekant šaulio pareigas.

Gegužės 14 d. sėkmingas Martyno Jankaus kuopos visuotinis susirinkimas Sandaros salėje. Dalyvavo Trakų rinktinės pirmininkas Algis Zankus, Martyno Jankaus š. kp. pirmininke išrinkta darbšti, pareiginga, garbės šaulė Stasė Gofensienė. Ji nuo Šaulių s-gos atsikūrikmo Brocktone daug dirbo ir tebedirba lietuviškuose lau-

"Šaulio vadovo" priedai — pavyzdžiai Nr. 1 — Nr. 7

Pav. 1. Dalinio įsteigimo Aktas

kuose ir Martyno Jankaus šaulių kuopoje.

Sveikiname sesę garbės šaulę Stasę Gofensienę naujose pareigose, prašome Visagalį jai dvasinės ir fizinės stiprybės vesti Martyno Jankaus šaulių kuopą tiesiais šauliškais keliais.

Martyno Jankaus šaulių kuopos naująją valdybą sudaro: pirm. garbės šaulė Stasė Gofensienė, I-as vicepirm. — garbės šaulys Romas Bielkevičius, II-asis vicepirm. ir vėliavos globėjas — Jonas Freimanas, sekretorė — Ona Eikiniene, kasininkas — Antanas Šeduikis, parengimų vadovas — Vaclovas Rupšys ir spaudos reikalams — Elžbieta Ribokienė. Kuopos dvasios vadovas — kleb. kun. Petras Šakalys.

Gegužės 24 d. 10 val. su vėliavomis dalyvavo Šv. Kazimiero parapijos bažnyčioj. Šv. mišių aukoje meldėsi už žuvusius karius, šaulius ir kankinamuosius laisvės gynėjus.

Po pamaldų su vėliavomis, lydimi parapiečių, nuvyko į aikštę ir JAV ir Lietuvos himnus giedant iškėlė Lietuvos vėliavą. Prie paminklo lietuviams laisvės gynėjams padėjo vainiką. Sofija Stašaitienė ir Petras Pulminskas. Pasimeldę, susikaupę grįžo prie Šv. Kazimiero bažnyčios ir išiskirstė, kad pavieniai lankyti kapus toli nuo tėvybės amžinąjį poilsį radusių artimųjų kapus, kuriuos šauliai papuošė Lietuvos vėliavėlėmis.

Gegužės 30 d. Martyno Jankaus kp. valdyba naujos pirmininkės

ČIKAGOS VYTAUTO DIDŽIOJO ŠAULIŲ RINKTINĖS VALDYBAI

P A R E I Š K I M A S

Esu _____
 (Vardas ir pavardė)
 gim _____ m. _____ mėn. _____ d., gyvenu
 _____ nr. _____ gatvė, Chicago, Illinois _____
 (pašto zona)
 telefono nr. _____ ir prašau priimti mane į LSST.

1. Šauliu-e Nepriklausomoje Lietuvoje nebuvau

_____ (dalinio pavadinimas)

2. Šaulių Sąjungoje tremtyje anksčiau dalyvavau

3. Kariuomenėje tarnavau

_____ (nurodyti dalinį, paskutinį laipsnį)

4. Bendras išsilavinimas _____

Pastaba. Kas nereikalinga - išbraukti.

Pasižadau sąžiningai vykdyti Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje įstatus, taisykles ir visus vadovybės nutarimus ir įtvarkymus.

Čikaga, 19 ____ m. _____ mėn. _____ d.

.....

Jaunuolio-ės iki 18 metų amžiaus tėvų arba globėjų, leidusių priimti į LSST, parašai.

Pav. 2.

garbės šaulės Stasės Gofensienės vadovaujama turėjo pirmąjį posėdį I-jo vice pirm. garbės š. Romo Bielkevičiaus ir Emilijos bute.

Posėdžiui pirmininkavo pirm. Stasė Gofensienė, protokolą surašė kuopos sekretorė — Ona Eikinienė, posėdyje dalyvavo I-sis vice pirm. Romas Bielkevičius, II-sis vice pirm. ir vėliavos globėjas — Jonas Freimanas, išd. Antanas Šeduikis ir spaudos

bei informacijos vadovė E. Ribokienė. Kultūrinių renginių vadovas Valteris Rupšys buvo išvykęs — nedalyvavo.

Pirmas šios valdybos posėdis buvo darbingas, visi svarstymai bei nutarimai atlikti draugiškoje nuotaikoje. Nutarta: Birželio 7 d. Brocktone, Romuvos parke ruošti ir dalyvauti Trakų šaulių rinktinės šaulių šaudymo varžybose. birželio 14 d. liūdnujų tra-

giškojo birželio minėjimuose dalyvauti uniformuotiems su vėliavomis Šv. Kazimiero bažnyčioje 10 val. šv. mišių aukoje už žuvusius šaulius, kuriuos ir savanorius ir po pamaldų parapijos salėje minėjimo akademijoj.

Iš kasos skirti lėšų Laisvės Varpui baisioje birželio minėjimo programų perdavimui sekmadieninėje L.V. laidoje ir anglų kalba iš vietos radijo stočių kitataučių visuomenei.

Žiemos sulaukus suruošti du subatvakarius iš Romoje vykusių Lietuvos krikšto jubiliejaus ir arkivyskupo Jurgio Matulaičio palaimintuoju paskelbimo iškilmių parodymo skaidrėmis ar filmu šauliams ir visuomenei.

Antrą subatvakarį — suruošti parodą Abromaitienės sukurtą iš augalų paveikslų. Subatvakarių laikas bus paskelbtas vėliau.

Po darbingo posėdžio vice pirm. R. Bielkevičiaus ir vaišingosios Emilijos puikios, jaukios vaišės. Ačiū jiems už vaišingumą ir nuoširdumą.

Skirstėmės į namus kupini ryžto dirbti, diegti jaunimui lietuvišką žodį, skatinti meilę dainai, Lietuvai ir visam tam kas lietuviška.

E. Ribokienė

Detroito Padangėje

Posėdžiavo "Švyturio" jūrų

šaulių kuopos valdyba

"Švyturio" j. šaulių kuopos valdyba liepos 25 d. "Pilėnų" stovyklos salėje turėjo posėdį, kurį pradėjo kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas ir paskaitė 7 punktų darbotvarkę, kuri be pataisymų buvo priimta. Valdybos posėdžio įvykusio š.m. vasario 21 d. protokolą paskaitė kuopos sekretorius Romas Macionis, kuopos 20-ties metų sukakties paminėjimo apyskaitą smulkiai apibūdino kuopos išdininkas Albinas Grigaitis, iš kurios matėsi, kad paminėjimas buvo sklandžiai prarastas ir sėkmingas. Paminėjime gausiai dalyvavo šauliai ir svečiai.

Kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas išvardino reikalingus Pilėnų stovyklai pagerinimus, valdyba tiems

pagerinimams pritarė. Paskirta aukų: spaudai paremti 150.00 dol. Detroito lietuviams ginti fondo komitetui 50.00 dol.

Liepos 12 d. "Švyturio" j. kuopos šauliai dalyvavo Čikagos jūrų šaulių suruoštoje Union Pier Jūros dienoje. Ateinančiais metais jūros diena bus švenčiama "Pilėnuose".

Ivykstančiame LŠST šaulių suvažiavime, kuris įvyks š.m. spalio 31 ir lapkričio 1 d. Dievo Apvaizdos parapijos Kultūros centre. "Švyturio" j. š. kuopai atstovaus: kuopos pirmininkas, sekretorius, išdininkas ir 4 šauliai. "Pilėnų" stovyklos uždarymas numatomas rugsėjo 13 d.

Po posėdžio turėjome Onutės Selenienės, Liūdos Macionienės, Salomėjos Grigaitienės, Gracės Valiukonienės ir Stefánijos Telyčėnienės skaniai paruoštas vaišes. Šventėms kuopos pirmininko Broniaus, Valiukėno ir parengimų vadovo Algio Macionio gimtadienius ir moterų vadovės Onutės Selenienės vardadienį. Buvo pakeltos taurės ir sugiedota Ilgiausių metų, valio, valio! Bronius Valiukėnas padėkojo už suruoštas vaišes ir jose dalyvaujantiems. Be jau minėtų, vaišėse dalyvavo: LŠST jūrų vadas Mykolas Abarius, jubiliiato sūnus Gėnis Macionis, Balys Telyčėnas, Natalija ir Stasys Sližiai, Elena ir Albertas Misiūnai ir Jadvyga ir Antanas Griniai.

A. G.

Sėkminga Daukantėnų Jūros diena

Čikagos gen. T. Daukanto, Detroito Švyturio ir Cicero Klaipėdos jūrų šaulių daliniai, kasmet, Union Pier, Mich. rengia tradicinį sąskrydį — Jūros Diena vadinamą.

Šiais metais Jūros Dieną surengė Čikagos Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopa liepos mėn. 12 d., kurios programa buvo pradėta vėliavų pakėlimo ir dienos atidarymo ceremonialu.

Gintaro vasarvietės gražios gamtos aplinkoje 10:45 val. ryto teniso aikštėje su vėliavomis išsirikiavus Gen.

T. Daukanto, Detroito Švyturio, Cicero Klaipėdos jūrų šaulių kuopų ir Vytauto Didžiojo rinktinės šauliams, dalyvaujant ir LJKVS "Ramovė" Čikagos skyriaus vėliavai, LŠST CV-bos vicepirm. V. Išganaitis ir Są-gos jūrų šaulių vadovas M. Abarius priėmė gen. T. Daukanto j. š. kuopos pirmininko E. Vengiansko raportą, pagal kurį Jūros Dienos atidaryme L.A. V-bių ir Lietuvos vėliavų pakėlime dalyvavo 42 šauliai. Po raportą priėmu-

NATIONAL GUARD
OF LITHUANIA
NAVAL DIV.

Reg. State of Ill. Cert No. 13121

CENTRO VALDYBA

JŪRŲ ŠAULIŲ DALIS

PAREIŠKIMAS

Šiuo pareiškimu norą įstoti į "JŪRŲ ŠAULIŲ KUOPĄ - K L A I P Ė D A" Cicero, Ill. U.S.A. Pasirūpinti būti lojalus L.Š.S.T. statutui ir vykdyti man pavestas pareigas.

Vardas ir Pavardė _____

Adresas _____ Tel. _____

Gimimo data ir vieta _____

Karo tarnyba _____

Priklausė L.Š.S.-gai? _____

Vedęs - šeimos sudėtis _____ Gyv. krašto pilietis? _____

Jei turimas laivas - jo apibūdinimas _____

Priklauso kitoms organizacijoms arba klubams _____

Kitos norimos suteikti žinios ir pastabos _____

Pasirašydamas, atsisakau nuo bet kokio patraukimo teismo atsakomybės L.Š.S.-gų, šios kuopos vadovybę ar atskirus kuopos narius už įvykusias nelaimes ar sužeidimus plaukiojimo, išvykų, paruošimų ar pratimų metu.

Parašas _____ Data _____

Jei įstojantis yra nepilnametis, jo abu tėvai ar globėjai pasirašo po šiuo pareiškimu: mes pasirašome atsisakydami nuo traukimo teismo atsakomybės L.Š.S.-gų, šios kuopos vadovybę ar atskirus kuopos narius už įvykusias nelaimes, sužeidimus mūsų nepilnamečiams vaikams plaukiojimo, išvykų, paruošimų ar pratimų metu.

Parašas _____

Parašas _____

Rekomenduoju: 1) _____ 2) _____

Kuopos valdybos nutarimas: _____

Pav. 3.

sio V. Išganaičio žodžio, keliamos J. A. V-bių ir Lietuvos vėliavos, skamba giedamų himnų garsai.

Pakėlus vėliavas, visa šaulių rikiuotė, vedama Cicero Klaipėdos j.š. kuopos pirm. J. Mikulio, žygiuoja į pamaldas, kurias tą dieną, taręs ypatingai reikšmingą pamokslą, aukojo Są-gos vyr. kapelionas tėv. J. Borevičius. Pamaldų metu, be šaulių, ramovėnų ir birutininkių, dalyvaujant ir vietos vasarotojams skambėjo lietu-

D. K. de šaulių kuopos metinio narių susirinkimo

D A R B O T V A R K Ė

1979 m. sausio 27 diena

1. Susirinkimo atidarymas
2. Kuopos vėliavos įnešimas
3. Tėvynės Prisiminimas - skaito šaulė O. Jurskytė
4. Mirusiųjų šaulių pagerbimas
5. Susirinkimo prezidiumo ir mandatų komisijų sudarymas
6. Šaulių kandidatų priesaika - prisiekina kp. kapelionas kun. J. Raudėlis
7. Praeitų metų metinio susirinkimo protokolo skaitymas
8. Pranešimai: a/ Kuopos pirmininko
b/ Kuopos išdininko
c/ Kuopos moterų vadovės
d/ Kuopos šaudymo sporto vadovo
e/ Kitų valdybos narių - pagal reikalą
f/ Kontrolės komisijos
g/ Kuopos Garbės teismo
9. Diskusijos dėl pranešimų
10. Šaudymo varžybų laimėtojams taurių įteikimas
11. Ateinančių metų veiklos aptarimas
12. Klausimai ir pasiūlymai
13. Tautos Himnas
14. Vėliavos išnešimas
15. Susirinkimo uždarymas

Tipiška šaulių kuopos susirinkimo darbotvarkė

NATIONAL GUARD OF LITHUANIA
IN EXILE
Simas Kudirkas Unit in New York

Registered by the Secretary of the State of Illinois on
October 5th, 1970 - Certificate No. 13121
MEMBERSHIP CARD

Valid for the year
The members of this organization are entitled to wear a
uniform while on activities.

.....
Commander

Pav. 4. Šaulio Nario Liudijimas

viškų giesmių garsai, dalyviai giliai susikaupę meldėsi už žuvusius bei mirusius šaulius, prašydami aukščiausiojo, jiems bei pavergtoje tėvynėje sesėms ir broliams, palaimos.

Po pamaldų, sugiedojus Lietuvos himną, šaulių rikiuotė, kurios priekyje Vytauto Didžiojo šaulių rinktinės moterų vadovė M. Dapkienė, asistuojant Gen. T. Daukanto j.š. kuopos moterims U. Zinkienei ir M. Gydienei, nešė ažuolo lapų vainiką,

žygiavo į paežerį žuvusių Lietuvos laisvės kovų dalyvių karių, šaulių ir partizanų pagerbimo jų garbei vainiko nuleidimo į Michigano ežero bangas, apeigoms. Pakrantėje, visiems giedant "Marija, Marija", jūrų šauliai V. Zinkus ir N. Martinkus, išplaukę valtele į ežerą, nugramzdino vainiką į ežero gelmes. Tuomi Jūros Dienos apeigos Gintaro vasarvietės rajone ir paežerėje buvo baigtos. Jose dalyvaavo per 150 tautiečių. Malonu paminėti, kad šiais metais ir Čikagos

ramovėnai Jūros Dienos atidarymo apeigose ir pamaldose su vėliava buvo reprezentuojami.

Kadangi tą dieną ir LKVS "Ramovė" Čikagos skyrius turėjo savo metinę išvyką į International Friendship Gardens, prie Lietuvos Prezidentų eglių, visi Jūros Dienos dalyviai skubėjo pas ramovėnus, Lietuvos Respublikos Prezidentų pagerbimo apeigoms.

I val. p.p., šauliams su vėliavomis ir ramovėnams išsiriavus prie Lietuvos prezidentų A. Smetonos, K. Griniaus ir A. Stulginskio paminklėlių, buvo pradėtos tradicinės Lietuvos prezidentų pagerbimo apeigos, kurias pravedė LKVS "Ramovė" Čikagos skyriaus vicepirmininkas E. Vengianskas.

Giedant Lietuvos Himną, į stiebą buvo pakelta Lietuvos vėliava. Žodį tarė buv. ilgametis ramovėnų pirm. K. Juškaitis, ramovėnus sveikino LDK Birutės Dr-jos pirm. p. Legeckienė, LŠST vicepirm. V. Išganaitis, Union Pier Lietuvių Dr-jos atstovas A. Klimavičius ir LŠST Jūrų šaulių vadovas M. Abarius. Vėliavą nuleidus pusiau stiebo ir visiems giedant "Marija, Marija", prie Lietuvos respublikos prezidentų paminklėlių buvo padėtos gėlių puokštės. Gėles padėjo: prie A. Smetonos paminklo — ramovėnas J. Gradinskas, priaugančios kartos atstovams Renatai ir Mindaugui Variakojams asistuojant, prie K. Griniaus — Vytauto Didžiojo šaulių rinktinės moterų vadovė M. Dapkienė, dviem šaulėms palydint ir prie A. Stulginskio — birutininkių pirmininkė p. Legeckienė ir O. Juškaitienė. Pagerbus mūsų mirusius prezidentus, nuleidus Lietuvos vėliavą ir apeigas pravedusiam E. Vengianskui tarus visiems padėkos žodį už malonų dalyvavimą, tradicinis Lietuvos respublikos prezidentų prisiminimas buvo baigtas.

Tradicinė Jūros Diena ir ramovėnų bei birutininkių metinė išvyka į gamtą buvo užbaigta bendrais visų dalyvių užkandžiais Br. ir Ed. Vengianskų sodyboje, Lakeside, Mich. Jose

ŽUVUSIEMS UŽ LIETUVOS LAISVĘ PAMINKLAS LIETUVIŲ KAPINĖSE MISSISSAUGOJE, KANADOJE

Vilniaus šaulių rinktinė Kanadoje pasiryžo pastatyti didingą paminklą Šv. Jono lietuvių kapinėse Mississaugoj, Kanadoj. Jie kreipiasi į visus tautiečius, prašydami aukų.

Malonus Tautieti,

Amžių tėkmėje Lietuvos sūnūs ir dukros ant Tautos Laisvės aukuro sudėjo tūkstančius gyvybių.

Lietuvos kariuomenės, kūrėjų-savanorių, karių uždegtoji Laisvės liepsna neužgesinamai tebedega ir dabar mūsų pavergtoje Tėvynėje ir išėivijoje.

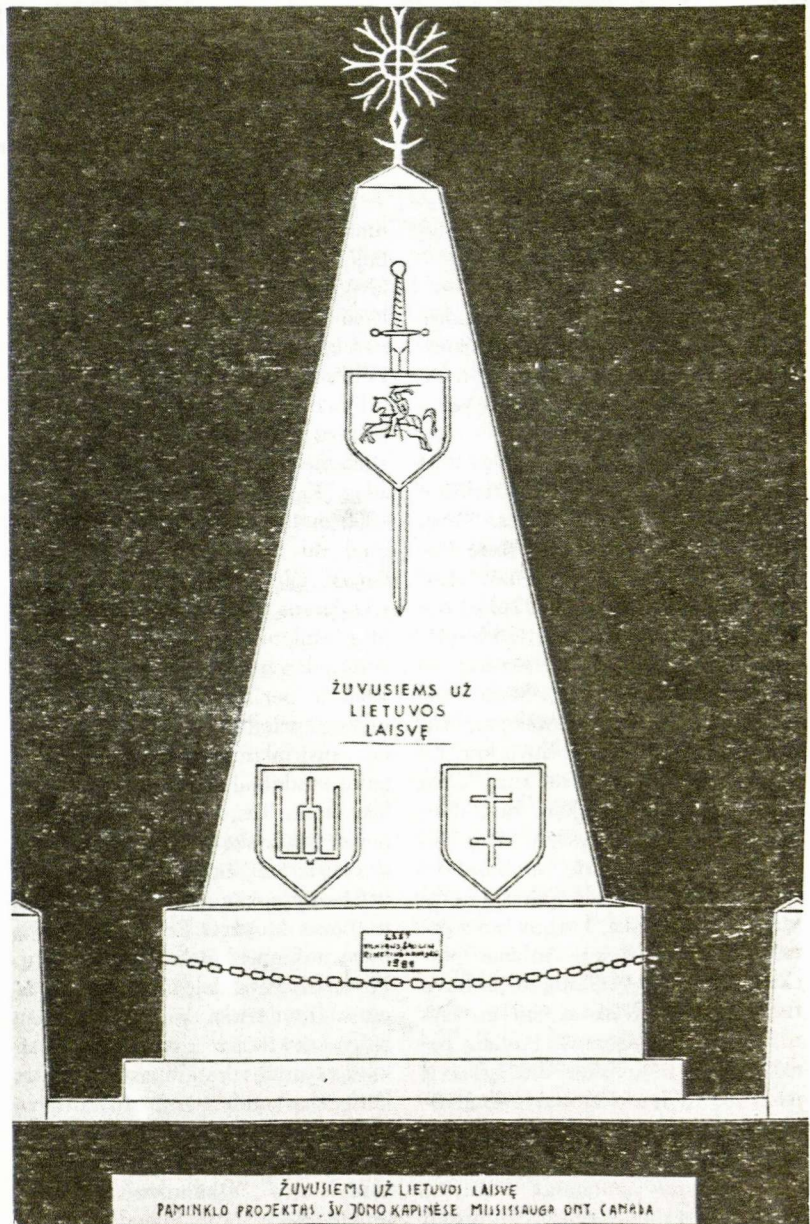
Mes neturime užmiršti tų, kurie žuvo Lietuvos Nepriklausomybės kovų laukuose. Klaipėdos krašto atvadavimo ir 1941 m. sukilėlių gretose, 1944-54 m. herojiškose partizanų, laisvės kovotojų žygių eilėse. Kurie kankinių mirtimi žuvo žiaurių okupantų kalėjimų celėse, koncentracijų lageriuose bei tolimo Sibiro taigose.

Didi ir amžina garbė Jiems. Mes gyvieji privalome jų žygius, jų vardus pagerbti ir visa tai perduoti mūsų Tautos ateinančioms kartoms, kad ir jiems Lietuvių Tautos Laisvės ugnis būtų gyva ir nemari.

Vilniaus šaulių rinktinė, apjungianti visus Kanadoje esančius šaulius, 1986 m. balandžio 26 d. rinktinės atstovų suvažiavime Hamiltone, Ont., priėmė nutarimą visiems Žuvusiems už Lietuvos laisvę pastatyti paminklą Šv. Jono lietuvių kapinėse Missisagoje, Ontario, prie Toronto.

Rinktinės valdyba mano, kad tai ne vien tiktai šaulių reikalas, bet kartu ir visų lietuvių. Todėl maloniai kreipiamės ir į Jus, prašydami, pagal galimybę prisidėti pinigine auka paminklo pastatymui.

Paminklas bus piramidinės formos, su priekyje granito plokštėje Nepriklausomos Lietuvos valstybės ženklais ir užrašu: Žuvusiems už Lietuvos

Laisvę. Šonai iš lauko akmenų, primenantis okupantų nugriautą paminklą prie Karo muziejaus Kaune. Paminklo aukštis, su kryžiaus viršūnėle, bus 14' 6" aukščio, pamato plotis 6 pėdos and 6, su aptvaru 10 pėdų ant 10.

Paminklo kaina numatoma 50,000 dolerių. Paminklą stato Vilniaus šaulių rinktinė Kanadoje. Paminklo statymui yra atidarytas V. Š. R. Paminklo statymo fondas. Visi, paaukoję V.

(Nukelta į viršelio 3 p.)

MŪSŲ MIRUSIEJI

RAMOVĖNAI - KARIAI, ŠAULIAI, BIRUTIETĖS . . .

Mirė Feliksas Motuzas, spaudos draudimo ir atgimimo laikotarpio žymus veikėjas

1987 m. birželio mėn. 30 d. mirė Feliksas Motuzas, 96 metų amžiaus. Palaidotas liepos 3 d. Grandlawn kapinėse, greta mylimos žmonos Veronikos.

Feliksas Motuzas buvo gimęs 1891 m. vasario mėn. 2 d. Rudiškių bažnytkaimyje, Jonišio vls. Tėvai Pranas Motuzas ir motina Rožė No-reikaitė-Motuzienė buvo ūkininkai. Mokyklos Rudiškiuose tais laikais nebuvo, tad ir Feliksui mokytis teko privačiai, pas vietos vargonininką — aušrininką Joną Merkelį. Mokėsi rusiškai, nes 1903 m. lietuviškų mokyklų ten nebuvo, o jei ir buvo kur, tai toli nuo namų. Feliksui rusų kalba nepatiko ir jis vis svajojo, kur galėtų išmokti lietuviškai rašyti? Pagaliau pasitaikė proga. Kartą vargonininko sūnus Antanas parodė Feliksui lietuviškai rašytą laišką, kurį jis buvo parašęs savo mergelei. Antanas perskaitė tą laišką Feliksui, o jis buvo tuo laišku, lietuviškom raidėm rašytu, sužavėtas. Jis prašė Antaną parašyti jam lietuviškas didžiąsias ir mažąsias raides. Feliksas greitai išmoko lietuviškai rašyti ir pradėjo skaityti rusų uždraustą lietuvišką spaudą, tapo sąmoningu lietuviu, 1903 ir 1904 metais prasidėjo Rusijoj revoliucija. Tuo pasinaudodami lietuviai pradėjo reikalauti sugrąžinti Lietuvai uždraustą lietuvišką spaudą, lotyniškoms raidėm. Pas aušrininką Joną Merkelį, kaip susipratęs, sąmoningą vietos lietuvių dažnai atvažiuodave pasitarimams iš Jonišio dr. Vaineikis, iš Žagarės dr. Avizonis, kitas aušri-

ninkas rašytojas, dr. Basanavičiaus talkininkas Matas Šlančiukas, teatralas Vincas Preikštas, K. Skerys ir Felikso dėdė Juozas Matuzas. Tuos pasikalbėjimus gyvendamas už sienos Feliksas girdėdavo. Čia užeidavo ir Julius Butautis iš Šimlūnų kaimo, dalyvavęs didžiajame Vilniaus seime 1905 metais. Taip pat Steponas Strazdas "Keleivio" bendradarbis, kuris 1966 metais mirė Bostone. Paskutiniai du buvo socialdemokratai ir dažnai išleisdavo revoliucinius atsišaukimus, o Feliksas ir kiti paaugliai juos išplatindavo: klijuodavo prie stulpų, kryžių, durų ir kur pasitaikė. 1905 m. per škapliernos atlaidus Joniškyje, prie bažnyčios buvo sušauktas susirinkimas-mitingas, kalbėjo jauni studentai lietuviams rūpimais klausimais. Tas, žinoma, nepatiko policijai. Ji pašaukė kazokus, kurie vaikė iš šventoriaus žmones, juos žiauriai daužė ir į juos šaudė. Tuo metu žuvo ir Juozas Motuzas Felikso dėdė. Jis buvo nušautas ant bažnyčios laiptų. Po to užvirė didelė neapykanta rusams. Ir nežinia kuo viskas būtų baigėsi, jei 1905 metais nebūtų panaikintas spaudos draudimas ir grąžintas lietuviškas raidynas. Lietuviai labai džiaugėsi, prasidėjo atgimimo laikotarpis. Pradėjo eiti P. Vileišio "Vilniaus Žinios", "Ūkininkas", "Šaltinis" ir kiti laikraščiai. Spaudą atgavus pradėjo steigtis meno bei vaidintojų būreliai, knygynėliai, prasidėjo kultūrinis judėjimas ir atrodė, kad gyvenimas pradėjo eiti į gerąją pusę. Šiauliuose advokatas Bugailiškis ir grafas Zubovas suorganizavo Varpo draugiją, jie rengė ir vaidinimus. Vinco Prekšto rūpesčiu suorganizuotas

A. a. Feliksas Motuzas, visuomenininkas, Stasio Butkaus šaulių kuopos garbės šaulys. Nuotr. Antano Noraus

"Artojo" klubas, o pats Feliksas suorganizavo ir vaidino rašytojos Žemaitės Trys Mylimos ir Mūsų Karveliai sekė Gužučio "Gudri Našlė" ir kiti. Taip besirūpinant kultūriniais reikalais atėjo 1913 m. Pasklido kalbos, kad greitai bus karas su vokiečiais. Feliksas Motuzas, nenorėdamas stoti į rusų kariuomenę ir kovoti už carą, su skaudančia širdimi

apleidžia Lietuvą. 1913 m. pavasarį balandžio 17 d. atvyko į Ameriką ir apsigyveno Čikagoje. Gavęs darbą tuoj įsijungė į visuomeninį gyvenimą. Įstojo į SLA, jaunimo chorą ir dramos d-ją, kuriai vadovavo rudiškietis Bronius Vaitiekus. Vėliau susipažinęs su dramaturgų rašytoju ir režisieriumi Broniumi Vargšu-Laucevičium, įstojo į jo vadovaujamą dramos ratelį. Čia jam teko vaidinti Užburtais Kunigaičiais, Sugriuvęs Gyvenimas, Kryžius, Milijonai Vandenyse ir t. t. Politinių partijų Feliksas Motuzas nemėgo, nes tuo laiku Amerikos lietuviai buvo susiskirstę. F. M. patiko dr. J. Šliūpo išsireiškimas, kad partijų nereikia, užtenka būti geru susipratusiu lietuviu, nors pats Šliupas vadovavo vidurinei srovei. Kartą į Ameriką atvyko dr. Jonas Basanavičius ir Martynas Yčas prašyti aukų Mokslų D-jos namams Vilniuje, tačiau prašymas buvo atmestas, nes girdi už tuos pinigus pastatys arklides kazokams, o tie žudys lietuvius darbininkus. Susirinkimas buvo socialistų ir Feliksui Motuzui labai nepatiko. Jis apsisprendė eiti dr. Basanavičiaus ir Martyno Yčo keliu.

1913 ir 1914 metais į Ameriką atvyko virš 40,000 lietuvių. Dauguma jų buvo jauni žmonės, kurie nenorėjo stoti į rusų kariuomenę. 1915 m. F. M. Čikagoje, Mildos salėje surengė jaunimo vakarą, tikslu įsteigti jaunimo draugiją. Čia jis ir Petras Kukutis sakė kalbas ir aiškino jaunimo tikslus bei uždavinius. Tačiau F. M. išvykus į Detroitą, jaunimo d-jos steigimas nutrūko. F. M. į Detroitą atvyko 1915 m. ir gyveno iki mirties. 1916 m. Mikui Petrauskui lankantis Detroito suorganizavo operos *Birutė* pastatymą. Gyvendamas Detroito, priklausė įvairioms organizacijoms: Susivienijimui Lietuvių Amerikoje, Detroito Lietuvių Organizacijų Centru, Lietuvių Namų d-jai, Žurnalistų d-jai, Stasio Butkaus šaulių kuopai, kur už nuopelnus buvo pakeltas į garbės narius. F. M. stambiomis aukomis rėmė Tautos Fondą ir Vasario 16-tosios

gimnaziją, vienintelę lietuvių gimnaziją laisvame pasaulyje.

F. M. kūnas buvo pašarvotas Charles Sta-Stepanausko laidojimo namuose. Prie karsto stovėjo Stasio Butkaus šaulių kuopos vėliava, kuri simbolizavo meilę ir pagarbą mirusiam.

Atsisveikinimo su velioniu apeigas pravedė Antanas Norus. Atsisveikinimo kalbas pasakė: dr. Kazys Karvelis — Santaros vardu, Stasys Šimoliūnas — savanorių - kūrėjų vardu, Vytautas Kutkus — Lietuvių Bendruomenės ir Žurnalistų, Edvardas Milkauskas — Stasio Butkaus šaulių kuopos, Antanas Norus — Susivienijimo Lietuvių Amerikoje.

Visi kalbėtojai apibūdino F. M. kaip labai ramaus būdo, labai nuoširdų, darbštų ir daug nusipelnusį Lietuvos reikalams, nes jis ją mylėjo visa širdimi.

Nuliūdime liko dukra Mirga Michails su vyru ir anūkė Leonora su vyru bei kiti giminės.

Ilsėkis ramybėj, taurasis, garbin gas tautos sūnau!

Edvardas Milauskas

A. A. Vladas Račius

1987 m. balandžio 10 d. ryte staiga mirė Vladas Račius, gyvenęs Los Angeles mieste, Kalifornijoje.

Velionis buvo gimęs 1910 m. kovo 19 d. Ožkastilių kaime, Liudvinavo valsčiuje, Marijampolės apskrityje. Šeimoje augo 4 broliai ir sesuo: Juozas, Vladas, Alfonsas ir Antanas. Vienas brolis ir sesuo mirė jauni, o du broliai, Alfonsas ir Antanas dar gyvena okupuotoje Lietuvoje.

Vladas buvo baigęs 4 gimnazijos klases. Sulaukęs 21 m. amžiaus buvo pašauktas į kariuomenę, tarnavo 5-me pėstininkų pulke Aukštojoje Panemunėje ir 1933 metais buvo paleistas į atsargą. Tarnavo Marijampolės kooperatyve ir ten susipažino vilnietę iš Švenčionėlių tarnautoją Oną Grikinaitę, su kuria sukūrė šeimą 1939 metais. Po to jis tarnavo Marijampolės

“Maiste” 1940 m. perėjo tarnauti Marijampolėje į viešąją policijos tarnybą ir buvo pakeltas vyresniuoju policijos valdininku. Abudu su žmona Ona laimingai gyveno iki reikėjo bėgti nuo raudonojo siaubo iš Lietuvos.

1949 metais emigravo su šeima į JAV, apsigyveno West Virginijoje, kur dirbo anglių kasyklose. 1951 metais persikėlė gyventi į Los Angeles, kur su žmonele dirbo fizinį darbą, o sūnų Algirdą leido į mokslus, kuris vėliau sukūrė šeimą su akademike Irena Šepetyte ir susilaukė prieauglio dviejų berniukų: Tomuko ir Steven. Tėvai nusipirko pirmiausia apartamentus, bet vėliau pardavė ir nusipirko rezidenciją. Džiaugėsi nauju gyvenimu ir sūnaus Algirdo vaikais, anūkais ir dažnai pas juos važiuodavo, tai buvo jų senatvės paguoda. Bet visa nelaimė, kad staiga mirė Ona Račienė 1981 m. rugpjūčio mėn. Buvo palaidota Šv. Kryžiaus kapinėse. Likęs vienas vyras Vladas dirbo vyresnio prižiūrėtoju didelėje įmonėje. Vėliau išėjo į pensiją, pardavė rezidenciją, išsinuomavo apartamentą prie Šv. Kazimiero parapijos. Visuomet dalyvaudavo šv. Mišiose sekmadieniais ir visuose parengimuose. Račius priklausė J. Daumanto šaulių kuopai, buvo 5 metus sekretoriaus pareigose. visą laiką buvo aktyvus šaulys ir dažnai susirinkimuose rašydavo protokolus...

Artimai buvau susigyvenęs su a. a. Vl. Račiumi ir veik kasdien susitikdavome, nes jis gyveno šalia mūsų. A. a. Vl. Račius buvo paslaugus žmogus, ypač ligoje visiems padėdavo, nes turėjo daug laisvo laiko ir automobilį. Daug padėjo sergančiam generolui Stasiui Raštikiui, dažnai nuveždavo jį pas daktarą ir į ligoninę. Aplamai mėgo visiems padėti ir už tai turėjo daug artimų draugų, su kuriais visuomet susitikdavo ir padiskutuodavo.

1987 m. balandžio 9 d. 10 val. ryto susitikau p. Vl. Račių prie mano namų. Nuėjome vieną bloką į krautuvę ir grįžome namo. Jis buvo linksmas, tvirtas, niekad nesiskundė ligomis.

1987 m. balandžio 10 d. ryte apie 9 valandą praėjau pro jo namus. Žiūriu prie jo gyvenamų namų durų stovi policijos automobilis. Pagalvojau, kad kas nors iššaukė, nes namas turi apie 60 apartamentų. Ramiai praėjau pro šalį, nieko neįtardamas. Parėjau namo. Skamba telefonas. Skambina mano uošvienė Bronė Venckienė ir sako:

— Ar žinai liūdną naujieną?

— Tai kas mirė?

— Žinai, mirė tavo kaimynas šaulys Vladas Račius.

Buvau labai nustebintas. Tuojau susižinojau apie jo staigią mirtį.

1987 m. balandžio 9 d. po pietų jis su savo kaimynu Frank Speecher buvo nuvykę pietų į valgyklą. Jie pavalgė ir grįžo namo. Vl. Račius pasijuto nekaip, jam buvo bloga ant širdies, o pas daktarą neskubėjo. Vėliau jam palengvėjo ir jautėsi geriau.

Namo prižiūrėtoja pasigedo apie 8 val. ryto Vl. Račiaus, nes jis visuomet anksti atsikeldavo ir išeidavo į lauką. Tuomet namų prižiūrėtoja iš kiemo pusės pažiūrėjo pro stiklines duris. Mato, kad Vl. Račius sėdi fotelyje. Namų sargienė tuojau paskambino policijai. Atvyko policija apie 9 val. ryto ir atrakino duris. Rado Vl. Račių mirusį fotelyje. Nustatė, kad jis galėjęs mirti ryte širdies smūgiu žiūrėdamas T.V. Tuomet pranešė sūnui Algirdui, kuris atvyko ir rūpinosi tėvo laidotuvėmis.

Labai nusiminiau netekęs gero kaimyno ir šaulio. Tuojau susižinojau iš giminių visas informacijas apie Vlado mirtį ir laidotuves. Vl. Račius priklausė J. Daumanto šaulių kuopai ir buvo ilgametis sekretorius. Buvo apdovanotas Šaulių sąjungos šaulių žvaigždės medaliu. Laidotuvių ceremonijas pravedė š. kp. vicepirm. Kazys Karuža.

— Velionio palaikai buvo atvežti iš Hamrock koplyčios į Šv. Kazimiero bažnyčią balandžio 13 d. 7:30 val. vakare. Gražus geležinis žalsvos spalvos karstas buvo pridengtas gėlėmis ir Lietuvos trispalve vėliava. Rožinį kalbėjo prel. dr. V. Bartuška ir pasakė

specialų pamokslą. Po rožinio giedojo sol. R. Dabšys. Balandžio 14 d. 9:30 val. ryto atnašavo šv. Mišias už a.a. Vl. Račiaus sielą kleb. dr. Alg. Olišauskas. Šv. Mišių metu giedojo sol. R. Dabšys ir vargoninkavo komp. Br. Budriūnas. Prie karsto budėjo uniformuoti šauliai-lės. Karstą nešė šauliai: J. Narkevičius, J. Paplauskas, J. Dzenkaitis, A. Galdikas, A. Daukantas, A. Jakubėnas. V. Tuminas, Pr. Ulevičius ir kt. Velionį palydėjo ilga vilkstinė automobilių į Šv. Kryžiaus kapines, kur buvo palaidotas šalia žmonos Onos Račienės. Kapinėse maldą sukalbėjo prel. dr. V. Bartuška. Atsisveikinimo žodį tarė Lietuvos Bendruomenės vardu R. Dabšys ir šaulių vardu atsisveikino Kazys Karuža. Sugiedojo Marija Marija ir Lietuvos Himną. Nuo karsto nuėmė tautinę viliavą ir K. Karuža įteikė velionio sūnui Algirdui kaip Lietuvos atminimo simbolį.

Šeimos vardu R. Dabšys pakvietė visus dalyvavusius laidotuvėse užkandžiams į Tautinius namus. Prieš užkandžius maldą sukalbėjo R. Dabšys. Velionio sūnus Algirdas padėkojo visiems prisidėjusiems prie tėvo laidotuvių ir palydėjusiems į kapus.

Liko dideliame nuliūdime ir ašaroje prie karsto bažnyčioje ir kapuose sūnus Algirdas, marti Irena, du anūkai — Tomukas 10 m. ir Steven 6 m. amžiaus, giminės bei artimieji.

Kazys Šešupė

A. a. Vincas Puodžiukaitis

Kartais nelaukta ir netikėta mūsų gyvenimiški planai pasikeičia. Kaip sakoma, durys užsidaro nejučiomis daugiau nesugrįžti. Šitaip atsitiko Vinco ir Julijos Puodžiukaičių jaukioje šeimoje. Vincas netikėta išėjo nesugrįžtamai.

Vincas-Vytautas Puodžiukaitis gimė 1918 m. gruodžio 29 d. Amerikoje, Waterbury, CT. Būdamas dar tik 1 m. buvo tėvelių parvežtas į Lietuvą. Vidgirių km., Griškabūdžio vlsč., Šakių apskrityje jo tėveliai Pijus

A. a. Vincas Puodžiukaitis

ir Marija Puodžiukaičiai nusipirko nuolatiniam gyvenimui gražią sodybą. Vincas, savo tėvų žemėje siekdamas mokslo, kad galėtų geriau pasitarnauti Lietuvai, ten baigė pradžios mokyklą ir tuoj įstojo į "Žiburio" gimnaziją Šakiuose. Buvo darbštus ir gabus mokinys. Ypač savo sugebėjimus parodė matematikoje ir lotynų kalboje. Taipogi pagelbėdavo privačiomis pamokomis atsilikusiems mokiniams ir užsidirbdavo pinigų savo smulkoms išlaidoms. Gimnazijoje mėgo sportą, varžydamasis stalo teniso pirmenybėse su kitų gimnazijų mokiniais.

Gerai baigęs gimnaziją, karinę praeivolę atliko PLP Karo mokykloje aspirantu ir 1939 m. buvo pakeltas ats. j. ltn.

II pasauliniui karui užsidegus, Vincas jau studijavo Vytauto Didžiojo universiteto technikos fakultete statybą. Bet karui išsiplėtus, nutraukė studijas ir dirbo Griškabūdžio mokykloje.

Antrajai sovietinei okupacijai į Lietuvą atpleškėjus, Vincas laimingai ištrūko iš persekiojusių ir atsidūrė Vokietijoje. Iš pradžių apsigyveno Drezdene, vėliau persikėlė į Ravensburgą. Į Ravensburgą parsikvietė savo sužadėtinę Juliją Ingaunytę ir jos

mamą su Julijos broliais. Čia 1948 Vincas su Julija sumainė aukso žiedus. Atgavęs Amerikos pilietybę, 1948 m. išvyko į Ameriką, apsigyveno savo gimtinėje — Waterbury, CT. Tuoj pasikvietė ir savo jaunąją žmoną su jos motina.

Dirbo plieno įmonėje. Išdirbo net 28 m.

Vincas, sunkiai dirbdamas, niekad nepamiršo lietuviškos veiklos: daug gelbėjo kuriantis LB: būdamas valdyboje, organizuodamas lietuviškus renginius ir kt. Skaitė įvairią lietuvišką spaudą ir ją dosniai rėmė.

Daug rūpesčių ir pastangų Vincas skyrė ir savo žmonos tėvui Antanui Ingauniui, buv. geležinkelių policijos viršininko pavaduotojui Kaune, išgelbėti iš Sibiro taigų. Žentas ir jo šeima rūpinosi jį atrasti Sibire ir atsikviesti į Ameriką. Šiose pastangose daug padėjo JAV ambasadorius prie JT Adlai Stevenson. Buvo jau šviesi viltis pamatyti tėvelį. Deja, po 2 metų ieškojimo šeima sužinojo, kad Antanas Ingaunis Sibire buvo palaidotas.

Bet po kiek metų praėjo vargai, įsikūrimo ir pragyvenimo rūpesčiai. Rodos, ilsėkis ir žavėkis saulėlydžiu. Bet Aukščiausiojo valia kita: Vincai, viską palik ir eik ten, kur tau skirta. 1986 m. rugpjūčio 14 d. buvo Vinco paskutinė diena prieš Žolinės šventę.

Ilsėkis ramiai, Vincai, savo gimtoje žemėje, suaugęs amžinai mintimis ir jausmais su tavo numylėta nepriklausoma Lietuva.

J.A.S.

Stasio Butkaus šaulių kuopos šauliai dr. Eugenijai Šniokaitienei pasakytas paskutinis sudiev

1987 m. gegužės 5 d. Detroite nuskambėjo nelaukta liūdna žinia, kad šį rytą Providence ligoninėje amžinu miegu užmigo dr. Eugenija Šniokaitienė, sulaukusi 71 m. amžiaus.

Balandžio 17 d., Didįjį penktadienį, po pamaldų, atlaikytų Šv. Antano bažnyčioje, kartu su dr. Šniokai-

A. a. Eugenija Šniokaitienė

tiene ėjome namo. Atsisveikinant ji man palinkėjo "Linksmų Velykų švenčių". Stebėjauosi jos tokiu palinkėjimu, nes Velyklos bus dar tik po vienos dienos ir mes prieš jas dar kur nors susitiksimė.

Vakare sūnus, grįžęs iš darbo namo, rado motiną sukritusią ant grindų, bet dar kalbėjo. Buvo iššaukta greitoji pagalba ir E. Šniokaitienė nuvežta į ligoninę. Jos padėtis ligoninėje pablogėjo, nustojo kalbėti ir krutėti — gulėjo kaip mirusi.

Dr. Eugenija Šniokaitienė Lietuvoje baigė Vytauto Didžiojo universitete odontologiją ir dirbo savo profesijoje iki apleidžiant Lietuvą. Atvykus Amerikon teko dirbti kitus darbus. Po kelerių metų Amerikoje mirė jos vyras. Likusi viena, išaugino ir išmokė savo du sūnus. Priklausė Šv. Antano parapijai, Gyvojo rožančiaus draugijai ir St. Butkaus šaulių kuopai. Velionė buvo kukli, per daug į kalbas nesileisdavo, malonaus būdo, su visais gražiai sugyveno.

Gegužės 7 d. Val Baužos laidojimo namuose kun. Alfonsas Babonas sukalbėjo rožinį. Antanas Zaparackas likusiai giminei pareiškė užuojautą Lithuanian Chamber of Commerce ir Lietuvos melodijų vardu. Edvardas Milkus tarė jautrų atsisveikinimo žodį ir pareiškė likusiai giminei užuojautą St. Butkaus šaulių kuopos vardu.

Gale karsto stovėjo St. Butkaus šaulių kuopos vėliava ir laidojimo na-

muose daug puokščių gėlių. Atsilankusieji gausiai aukojo šv. Mišioms, Lietuvos ir Tautos fondams. Suugiedotas Lietuvos himnas.

Gegužės 8 d., prieš išlydint į šv. Antano parapijos bažnyčią, maldą sukalbėjo kun. Kazimieras Simaitis. Šv. Mišias už velionės sielą aukojo ir prasmingą pamokslą pasakė parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas, pamokslu pradžioje paminėjo, kad dr. E. Šniokaitienės mirtis visai netikėta ir nelaukta. Ji neseniai čia buvo prie Dievo stalo, o šiandien mes ją jau laidojame. Vargonavo ir solo giedojo muz. Stasys Sližys.

Po pamaldų amžinam poilsui buvo nulydėta į Mt. Olivet kapines. Atlikus kun. Alfonsui Babonui liturgines pamaldas, buvo sugiedota "Marija, Marija" ir dėdami ant karsto po gelytę atsisveikinome su velione.

Nuliūdime liko: adv. sūnus Jonas su šeima, sūnus Algis, kiti giminės, draugai ir pažįstami.

Laidojimo dalyviams pietūs buvo parūpinti Jo Ann's restorane.

Eugenija, ilsėkis ramybėje svetinijoje Amerikos žemelėje!

Antanas Grinius

Vieneri metai be mjr. Kazimiero Daugvydo

Birželio 14 d. suėjo vieneri metai, kai iš mūsų tarpo išsiskyrė visuomenės veikėjas, kūrėjas savanoris, ramovėnas, Švyturio j. šaulių kuopos šaulys ir kitų organizacijų narys a. a. mjr. Kazimieras Daugvydas.

Kazimieras Daugvydas gimė 1898 m. kovo 8 d. Balninkuose, Ukmergės apskr.

1919 m. atvyko į Kauną ir įsirašė savanoriu į Kauno Komendantūrą, kurioje vėliau buvo paskirtas mokomos kuopos raštininku.

Baigęs Karo mokyklą, buvo paskirtas į DLK Gedimino pulką 2-ros sunk. kulkosvaidžių kuopos būrio vadu. Tarnaudamas kariuomenėje, dalyvavo kovose su bermotininkais ir lenkais. Lenkų artilerijos sviediniui

sprogus, buvo sužeistas. 1921 m. tarnybos labui buvo perkeltas į 1-os divizijos štabą ir paskirtas adjutantu.

1926 m. baigė Aukštuosius karininkų kursus ir buvo paskirtas Kariuomenės Intendantūros mobilizacijos dalies viršininkas ir pakeltas majoru.

1940 m. paskirtas Utenos komendantu, tačiau tais pat metais buvo rusų iš tų pareigų atleistas.

1949 m. velionis atvyko į Ameriką ir apsigyveno Detroite. Dirbo Fordo ir GM automobilių įmonėse. Abu su žmona Kristina buvo aktyvūs lietuviškoje veikloje. Priklausė Lietuvių Bendruomenei, savanoriams, ramovėnams. Švyturio j. šaulių kuopai, Balfui ir kitoms organizacijoms. Prenumeravo ir skaitė keletą lietuviškų laikraščių, žurnalų bei knygų. Buvo švelnus ir malonus būdo, su visais gražiai sugyveno, sielojosi Lietuvos reikalais. Velionis paliko: žmoną Kristiną, dukterį Virginiją su šeima, sūnų Rimantą su šeima, kitus gimines, draugus ir pažistamus. Taip pat paliko savo parašytus ir "Karyje" atspausdintus atsiminimus "Savanorio Užrašai". Mirties metines minint Mišios už jo sielą buvo aukojamos: birželio 14 d. 10:30 v.r. Šv. Antano parapijos bažnyčioje ir birželio 28 d. 10:30 v.r. Dievo Apvaizdos parapijos bažnyčioje.

A. Grinius

Majorą G. Songiną minint

1977 m. birželio 20 d. Čikagoje mirė Lietuvos nepriklausomybės kovose pasižymėjęs, Vyčio kryžium apdovanotas, majoras Genrikas Songinas. Gimė jis 1895 m. gegužės 5 d., užaugo Vilniaus krašte, Eišiškių valsčiuje, Chomičiuose. Aukštąjį agronomijos mokslą baigė Pragoje. Pirmojo pasaulinio karo metu Vokietijoje (1915 m. Hanoveryje) baigė karo mokyklą. 1919 m. grįžo Lietuvon ir įstojo kariuomenėn. Dalyvavo kovose su bolševikais, bermontininkais ir lenkais. Tai buvo vienas iš nedaugelio Lietuvos karininkų, karo mokyklą

baigusių kaizerio Vokietijoje, o juk nepriklausomybės pradžioje Lietuvos kariuomenėje dauguma karininkų buvo caro karo mokyklą baigusieji.

Mjr. Genrikas Songinas,
Vyčio kryžiaus kavaličius

Viršila Antanas Šukys atsiminimų knygoje "Du mediniai ir trys geležiniai kryžiai" (Nida, 1964) aprašo, kaip Lietuvos kariai puolė bolševikus Anenhofu dvare susitelkusius. Vienai puolėjų grupei vadovavo karininkas Songinas. Tas kautynes mini ir plk. Kazys Ališauskas knygoje "Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės 1918 - 1920", pabrėždamas, jog buvo sužeistas karininkas Songinas.

Kovoms pasibaigus karininkas Songinas baigė Aukštuosius karininkų kursus ir įvairiose pareigose tarnavo pėstininkų pulkuose. 1938 m. majoro laipsniu išėjo atsargon (Smulki G.S. biografija parašyta ir buvo išspausdinta 1977 m. "Kario" 8-me numeryje, Jono Gaižučio straipsnyje).

Spaudos žmogus

G. Songinas ne tik mėgo skaityti, bet ir pats spaudai rašė, buvo karinės ir kitokios spaudos bendradarbis. Išeivijoje parašė keletą Vilniaus legendų, jos buvo spausdintos *Draugo* dienraštyje. Mėgdamas knygas, pensininko dienas pajvairindavo ne tik skaitymu, bet stėjo talkon *Draugo* dienraščiui ir sutvarkė knygyną, sudarė katalogą.

Nepriklausomybės laikais vienas kitas karininkas spaudoje paskelbė atsiminimų iš kovų su priešais. "Kario" žurnalas turėjo specialų skyrių "Narsieji vyrai", kuriame būdavo aprašomi eilinių, puskarininkų ir viršelių narsūs žygiai kovose. Nedaug tokių raštų išliko, o ir likusieji baigia dienas, laikraštiniis popierius trūnija.

Šių metų "Kario" 3-me numeryje rašoma, jog 1930 m. buvo sudaryta komisija 6-to pėstininkų Pilėnų Kunigaikščio Margio pulko istorijai parašyti, bet nieko ji nepadare. Yra ir daugiau pavyzdžių, kai grupinis darbas nepasisekė. 1958 m. LKVS "Ramovė" buvo sudariusi komisiją nepriklausomybės karų istorijai parašyti, bet komisija darbo nepadariusi pakriko. Padėtį išgelbėjo vienas asmuo — plk. Kazys Ališauskas. Talkininkų padedamas, jis parašė ir "Ramovė" 1972 m. išleido knygą — "Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės 1918 - 1920".

Tuo pačiu laiku, kai buvo rūpintis išleisti laisvės kovų aprašymo knygą, Čikagoje susidarė ir kita karininkų grupė, turėjusi tikslą parašyti 6-to p.p. istoriją, bet ir tai grupei nepasisekė. Tik mjr. Songinas padirbėjo, surašė kaip vyko kovos su bolševikais. Gaila, kad jis rankraštį, nemažą pluoštą mašinėle prirašytų lapų, nedavė išspausdinti ir apie tą Songino raštą visuomenė mažai nežino. K. Ališauskas, laisvės kovų istoriją rašydamas, naudojo Songino darbu, nes rankraštis minimas naudotos literatūros sąrašė (K. Ališauskas rašo H. Songinas, tas H reikštų pirmą Henri-

ko vardo raidę, bet pats Songinas pagal metrikus rašėsi Genriku).

Antrojo karo okupacijoje

Vokiečių armijai vežant bolševikus iš Lietuvos, Songinas, kaip ir daugelis lietuvių, stėjo darban, tikėdami nepriklausomos Lietuvos atstatymu. Mokėjo jis rusų, lenkų ir vokiečių kalbas. Sugebėjo prieiti prie karinės vokiečių valdžios Vilniuje. Gavo leidimą eiti į belaisvių stovyklą, surašė ten buvusius lietuvius karius, laikomus tartum jie būtų raudonarmiečiai. Karo komendantas patikėjo Songinu, tame pat sąrašė įrašė įsakymą paleisti, ir taip šimtas su viršum lietuvių išėjo laisvėn.

Kai paaiškėjo vokiečių okupacijos tikslai ir matėsi jų karo pralaimėjimas, nemažai lietuvių pasitraukdavo iš valdžios darbo, atsisakydavo naujų paskyrimų, ir vykdavo į kaimus pas gimines, kur buvo pakankamai maisto. Generalinis tarėjas vokiečių buvo verčiamas tokį iš darbo atsisakinėjimą sustabdyti. Buvo išleistas potvarkis, numatęs piniginę pabaudą ir iki trijų mėnesių patalpinimą priverčiamų darbų stovyklon tuos asmenis, kurie atsisakys skirto darbo ar tarnybos.

Mjr. Songinas buvo nedėkingose ryšių karininko pareigose. Per jį iš vokiečių valdžios atėjo vadinamajai savivaldai įsakymas pristatyti du gydytojus stovybos batalionams. Savanorių neatsirado. Buvo kreiptasi į gen. V. Nagi-Nagevičių, buvusį Lietuvos kariuomenės sanitarijos viršininką, kuris padarė tokį sprendimą: jei jau reikalaujama lietuvių gydytojų aukos, tai tektų pasiaukoti tiems, kurie mokslą baigė naudodamiesi Lietuvos Krašto Apsaugos Ministerijos stipendija. Parinktas stipendininkas atsisakė stoti į batalioną, tad buvo kuriam laikui daboklėj uždarytas. Atrodo, jog viskas baigėsi be didesnės tragedijos, nes vėliau su tuo gydytoju kartu leidome dienas Augsburgėje DP stovykloje. (Nukrypstant į šalį: ir aš buvau bepatenkąs į panašią padėtį. Vilkaviškyje gyvenant atskubėjo gim-

nazijos direktorius Jonas Vosylius. Sakėsi buvęs pas apskrities viršininką plk. Stebulį. Tasai su padėjėju žiūrinėjęs karininkų sąrašą ir sustojęs ties mano pavarde. Esąs gautas iš Kauno įsakymas pristatyti stovybos batalionam du leitenantus ir vieną kapitoną. Gimnazijos direktorius patarė iš namų pasišalinti, jei į "statybininkus" nenoriu išvykti, nes priešingu atveju, jei gavęs įsakymą nepaklausysiu, galėčiau būti areštuojamas. Sėdau ant dviračio ir išvažiauvau į Kybartus pas jaunystės kaimyną ir draugą leitenantą V. Garbenį nakvojau, grįžau namo, kai pavojus praėjo).

Kai kolaborantų ieško

"Europos Lietuvio" savaitraščio šių metų 20-me numeryje yra išspausdintas Antano Kramiliaus pareiškimas, kuriame sako, jog Simon Wiesenthal nacių medžioklės centras Londono *Daily Mail* laikraestyje paskelbęs jo pavardę, kaip buvusio nacio ir karo nusikaltėlio. Kramilius rašo, jog jokių nusikaltimų nesąs padaręs, iki 1944 m. gyvenęs ir dirbęs tėvo ūkyje ir tik buvęs įstojęs į gen. Plechavičiaus vadovautą Vietinę rinktinę.

Šių dienų nacių medžioklė primena įvykius DP stovyklose, kai ten prasidėjo valymai "skryningais" vadinieji, juk tuo pačiu laiku prasidėjo ir pačių lietuvių savitarpio rūšiavimai, sąskaitų suvedinėjimai, skundai. Skundėjai buvo lyg savotiški dabar išivių tarpe garsios amerikiečių OSI įstaigos pradininkai.

Taip atsitiko, jog iš anglų zonos į Augsburgą gyventi persikėlė G. Songinas su žmona. Kai tasai krašto apsaugos ministerijos stipendininkas Songiną pamatė, užsidedė neapykanta ir kerštu — apskundė Songiną emigracijos įstaigai. Ir kitas sutapimas: kai tasai gydytojas rengėsi keliauti į Ameriką, pamatė, jog tuo pačiu laivu ir gen. Nagius su žmona plauks. Nebesuvaldydamas jausmų, gydytojs bėgiojo nuo vieno lietuvio prie kito besigirdamas, jog jisai būsiąs ne jisai, jei gen. Nagių-Nagevičių nenusodin-

siąs nuo laivo. Deja, nepavyko. Gen. Nagius ir mjr. Songinas Amerikoje išgyveno ilgiau. Skundėjas Čikagoje neilgai pagyvenęs ir gan jaunas mirė.

G. Songinas buvo kuklus, nesireklamuojamas dirbo, kur matė ir suprato, kad jo darbas reikalingas. Jis net nepaskelbė sąrašo tų karių, kuriuos 1941 m. iš vokiečių nelaisvės išvadavo, kitaip sakant, viešai savo darbais nesigyrė. Yra žinoma ir daugiau atvejų, kai Songinas lietuviams pagelbėjo, bet visų nesurašysiu. Pavyzdžiui minėtinas plk. K. Pažemėno pasisakymas, kai kartą Los Angeles vyrų būrelyje ėjo kalbos apie buvusį karą. Plk. Pažemėnas sakė, jog Songinas jo vieną sūnų išgelbėjęs iš tikrų okupanto "replių", į kurias jaunikaitis buvęs papuolęs, Esą, jei ne Songinas, tai sūnaus būtų netekęs. Daug kam yra girdėti karo pradžioje redaktoriaus kpt. S. Urbono žodžiai: jei nebūtų Songino, tai "Kario" žurnalas neišeitų, nes okupantas neduotų popieriaus bei kitų spaudos priemonių.

Faktai liudija, jog Genrikas Songinas Lietuvoje ir lietuviams naudingai pasitarnavo ne tik karo laukuose laisvę iškovojant, bet ir nacių okupacijoje. Neapsakomai geriau, kad jis tose ryšio karininko pareigose buvo, negu kad toks darbas būtų pavestas iš svetur atvykusiam naciui. Kai buvo imtasi represijų ir šaudymais bei areštais buvo naikinama Vietinė rinktinė, vokiečiai neaplenkė ir Songinų — abu su žmona Elena areštavo. Po kelių dienų žmoną paleido, o jį išvežė į koncentracijos lagerį.

Prisiminus G. Songiną, prisiminta jau seniau kilusi mintis, jog verta, jei ne atskiru leidiniu, tai nors periodikoje išspausdinti jo istorinius raštus, gal pirmą eilę kovų su bolševikais aprašymą.

Kazys Januta

Prisiminkime Lietuvos Šaulių S-gos veteraną, buvusį LŠST Informacijos ir Spaudos vadovą a.a. Vladą Mingėlą 10-tųjų mirties metinių proga.

Laikas greitai bėga. Berods dar taip neseniai stovėjome prie kapo duobės Detroito Holy Sepulcher kapinėse, prie duobės, į kurią amžino poilsio atsigulė detroitiečiams gerai žinomas, visad besišypsantis, visada draugiškas Vladas Mingėla.

10-tųjų mirties metinių proga jis buvo prisimintas per abi lietuviškas radijo valandėles, spaudoj tą liūdną sukaktį plačiau paminėjo jo kolegos žurnalistai, nes šauliai prisimename jį kaip S-gai atidavusį visą savo energiją, meilę ir kaip LŠST Informacijos ir Spaudos vadovą ir nuoširdų Tremties trimito bendradarbj. Tur būt retas tiek straipsnių parašė Tremties trimitui, retas tiek sielojosi, kad T.T. būtų įvairus ir įdomus kaip a.a. Vladas.

Vladas Mingėla gimė 1905 m. spalio 19 d. Ukrainoje. Mokėsi Radviliškio vidurinėje mokykloje. 1936 m. baigė švietimo ministerijos bibliotekininkų kursus. 1939 m. įsigijęs brandos atestatą studijavo VDU ekonomiką ir Politinių ir socialinių mokslų institute administracijos mokslus. 1927 - 1940 Karo technikos štabo bibliotekininkas ir vėliau bibliotekos vedėjas. Spaudoje pradėjo bendradarbiauti 1923 m. buvo nuolatinis bendradarbis "Kario", "Kardo", "Trimito", "Skautų aidas", "N. Romuvos", "XX Amžiaus", "Lietuvos aidas" ir k. JAV bendradarbiavo "Dirvoje", "Darbininke", "Drauge" "Karyje", "Naujie-nose" ir k.

Stasio Butkaus kuopos Detroito uolus šaulys, valdybos narys. Priklausė ir buvo aktyvus Detroito Lietuvių kultūros klube ir kitose lietuviškose organizacijose. Paruošė kun. Miluko monografiją ir parašė bei išleido novelių rinkinį.

Būdamas LŠST Spaudos ir informacijos vadovas išsirūpino, kad būtų skiriamos premijos "Kario" bendradarbiams.

Mieląjį "Tremties trimito" foto korespondentą

KAZIMIERĄ SRAGAUSKĄ,

per trumpą laiką netekusį antrojo brolio JONO NORMANTO SRAGAUSKO, nuoširdžiai užjaučia

"TREMties TRIMITAS"

A. A. JONUI NORMANTUI SRAGAUSKUI

Australijoje mirus, jo brolių Stasio Butkaus kp. foto korespondentą ir Vasario Šešioliktosios gimnazijos rėmėjų vadovą KAZIMIERĄ SRAGAUSKĄ nuoširdžiai užjaučiam ir su juo liūdim

*STASIO BUTKAUS KP. PIRM., VALDYBA,
ŠAULĖS IR ŠAULIAI*

A. A.

ANTANINAI VASILIAUSKIENEI

Lietuvoje mirus, jos dukrą MARIJĄ VIDŪNIENĘ, vyrą Joną ir jų šeimą nuoširdžiai užjaučiame

*IZABELĖ ir PETRAS SIMANAUSKAI
KONSTANCIJA ir VACLOVAS NENORTAI*

Su žmona šaule Lydija užaugino ir išmokslino dukrą Liuciją ir sūnų Šarūną. Džiaugėsi ir didžiavosi savo vaikais ir vaikaičiais. Žmona ir vaikai bei vaikaičiai gerbė ir mylėjo savo vyrą, tėvą ir senelį. Jo sunkios ligos metu jį su meile slaugė, lankė ir globėjo.

Gegužės 3 d. lietuviškoj Šv. Antano bažnyčioj buvo atnašaujamos šv. mišios už jo sielą. Mišių metu giedojo parapijos choras, vdovaujamas muziko Stasio Sližio. Auką atnešė jo vaikaičiai Audronė ir Mindaugas Mingėlos.

Namuose, prieš pradėdant vaišes, Stasio Butkaus kp. p-kas Vincas Tamosiūnas trumpu žodžiu prisiminė a.a. Vladą ir parodė storą bylą, kurio-

je tilpo jo buvusių spaudos bendradarbių apie velionį nekrologai, užuojautos, aprašymai ir t. t. Buvo perskaitytas jo artimo bičiulio, dabar jau taip pat amžinybėn iškeliavusio, dailininko Jurgio Juodžio nekrologas. Jo bičiulis Vytautas Kutkus prisiminė Vladą, jo indėlį į lietuviškąją žurnalistiką, jo meilę Lietuvai ir šeimai, jo meilę muzikai ir lietuviškai dainai. Velionis turėjo gražų balsą ir svečiuose dažnai solo padainuodavo savo mėgiamą ariją.

Dukra Liucija su meile ir pagarba prisiminė tėvelį, jo laiškus jai sukūrus šeimą ir išsikėlus iš Detroito. Jo draugai, giminės bei pažįstami pasigenda a.a. Vlado ir dešimčiai metų praslinskus. Pasigenda jo straipsnių ir T.T. skaitytojai.

ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS

KARIUI aukojų:

\$11.00

Z. Sipavičius, Australija

\$10.00

G. Puniška, FL

Al. Spirikaitis, OH

Br. Sutkus, NY

8.00

J. Ališauskas, IL

J. Kalnietis, IL

P. Milašius, OH

P. Nekrošius, WI

\$5.00

J. Blažys, IL

B. Mackevičius, ONT

\$4.00

A. Luza, OH

\$3.00

A. Aidukas, FL, Pov. Banionis, OH,

V. Brazys, MI, J. Druseikienė, NY,

Ig. Girdzevičius, ONT, J. Jankus, IL,

A. Juška, Prancūzija, J. Kasakaitis,

ONT, J. Kazakevičius, CA, Vl. Kni-

stautas, OH, J. Kriaučeliūnas, IN, S.

Kvecas, CA, A. Marciūška, CA, Ed.

Milkus, MI, V. Namikas, IL, J. Nava-

kienė, FL, K. Pudys, NE, Ed. Pranc-

kus, OH, St. Pačkauskas, MI, J. Vaiči-

kus, NJ, P. Vencius, OH.

\$25.00

Vl. PUTVIO šaulių kp. Toronte per

įzd. A. Borchertą

\$13.00

Vc. Slušnys, MI

\$8.00

A. Butas, NY

A. Budzinauskas, CT

K. Brazas, IL

A. Janušonis, NY

J. Romikaitis, ONT

\$6.00

Pr. Šapalas, IL

\$5.00

F. Damasevičius, Australia

J. Petrauskas, IL

Po \$3.00

A. Bernotas, CT, Br. Jaras, WI, G.

Kumpikas, NY, V. Mitkus, IL, L.

Špokas, NY, M. V. Skirpstas, OH,

St. Urbon, MA.

Aukojusiems nuoširdus AČIŪ.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Marius Blynas. LIETUVOS SE-
NOVĖS PALIKIMAS. Istorinių,
kultūrinių, politinių straipsnių rinki-
nys, III tomas. Išleido Kęstučio Jero-
nimo Butkaus fondas 1987 m. 124 psl.
kaina 5 dol. Gaunama pas knygų pla-
tintojus ir autorių: M. Blynas, 4386
W. 145th St., Cleveland, OH, 44135.

Anatolijus Kairys. AUKURAI IR
ALTORIAI. Prasmingų eilėraščių
rinkinys, skirtas Lietuvos krikšto ju-
biliejui. Išleido Lietuvių literatūros
bičiuliai. Iliustravo Vladas Vijeikis.
Spaudė ViVi. Tiražas 1200 egz. Kaina
5 dol.

(Atkelta iš psl. 377)

Š. R. Paminklo Statymo fondui 1000
dolerių ar daugiau, bus skaitomi Pa-
minklo garbės fondatoriais, paaukoję
500 ar daugiau — Paminklo fundato-
riais ir gaus padėkos lapus. Fundato-
riai ir visi kiti aukotojai bus įrašyti
paminklo metrikeje ir sąrašai vėliau
bus įteikti lietuvių archyvams.

Čekius rašyti V. Š. R. Paminklo
statymo fondui ir siųsti adresu: Mr.
J. Šiaučiulis, 1500 De Seve Montreal,
P. Q. H4E 2A7, Canada.

Už bet kokią auką rinktinės valdy-
ba iš anksto Jums taria nuoširdų ačiū.

Su geriausiais linkėjimais.

Pasirašo:

J. Šiaučiulis

P. Gabrys

Rinktinės pirmininkas

sekretorius

U.S. Postal Service STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION Required by 39 U.S.C. 3685		
1. TITLE OF PUBLICATION K A I R Y S	2. PUBLICATION NO. 0 2 2 9 1 9 9	3. DATE OF FILING Sept. 29, 1987
4. FREQUENCY OF ISSUE Published monthly except July & August	5A. NO. OF ISSUES PUBLISHED ANNUALLY 10	5B. ANNUAL SUBSCRIPTION PRICE \$ 17.00
6. COMPLETE MAILING ADDRESS OF KNOWN OFFICE OF PUBLICATION (Street, City and State and Zip Code) (Not printer)		
341 Highland Blvd., BROOKLYN, Kings County, NY 11207		
7. COMPLETE MAILING ADDRESS OF THE HEADQUARTERS OF GENERAL BUSINESS OFFICES OF THE PUBLISHER (Not printer)		
341 Highland Blvd., BROOKLYN, Kings County, NY 11207		
8. PUBLISHER (Name and Complete Mailing Address) (This does not apply to Government Publications)		
Lithuanian Veterans Association Inc., 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207		
9. PUBLISHER (Name and Complete Mailing Address)		
Melys Malygas, 415 Main St., Deland, FL 32725		
10. MANAGING EDITOR (Name and Complete Mailing Address)		
Alfonso Samelis, 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207		
11. OWNERS (Name and Complete Mailing Address) (If the publication is owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual must be given. If the publication is published by a nonprofit organization, its name and address must be stated. (Form must be completed))		
FULL NAME COMPLETE MAILING ADDRESS		
Lithuanian Veterans Association 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207		
12. STOCKHOLDERS, BONDHOLDERS, AND OTHER SECURITY HOLDERS OWNING OR HOLDING 1 PERCENT OR MORE OF TOTAL AMOUNT OF BONDS, BOND COUNTRIES OR OTHER SECURITIES (If there are none, so state)		
FULL NAME COMPLETE MAILING ADDRESS		
None		
13. FOR COMPLETION BY NONPROFIT ORGANIZATIONS AUTHORIZED TO MAIL AT SPECIAL RATES (See Form 4122, United States Postal Service, and complete status of the organization and the exempt status for Federal income tax purposes (Check one))		
☒ (a) HAS CHANGED MAILING PRECEDING 12 MONTHS ☐ (b) HAS CHANGED MAILING PRECEDING 12 MONTHS (If changed, publisher must submit explanation of change with this statement)		
14. (a) TOTAL NO. COPIES (Net Press Run)	AVERAGE NO. COPIES EACH ISSUE DURING PRECEDING 12 MONTHS	ACTUAL NO. COPIES OF SINGLE ISSUE PUBLISHED NEAREST TO FILING DATE
15. (a) TOTAL PAID AND UNPAID CIRCULATION (Sum of 15a and 15b)	1500	1650
15a. PAID AND UNPAID CIRCULATION (Sum of 15a and 15b)	12	12
15b. Mail subscriptions (Paid and/or requested)	1500	1500
16. TOTAL PAID AND UNPAID CIRCULATION (Sum of 15a and 15b)	1500	1507
17. FREE DISTRIBUTION BY MAIL, CARRIER OR OTHER MEANS (SAMPLES, COMPLIMENTARY AND OTHER FREE COPIES)	30	30
18. TOTAL DISTRIBUTION (Sum of 15a and 17)	1630	1637
19. COPIES NOT DISTRIBUTED (a) Office use, left over, unaccounted for (Specify date printing)	30	31
(b) Return to News Agents	-	-
20. TOTAL (Sum of 1, 17, 18, 19a, 19b, 19c and 19d) (Do not enter zeros in 19b)	1630	1630
I certify that the statements made by the above are correct and complete		
SIGNATURE AND TITLE OF EDITOR, PUBLISHER, BUSINESS MANAGER, OR OWNER		
Alfonso Samelis		

